

Academiejaar: 2012 – 2013
Verdedigd in: September 2013

Faculteit Economie & Management
Studiegebied Handelswetenschappen en Bedrijfskunde
Opleiding Master of Science in de handelswetenschappen

Intern aangestuurde masterproef

Praktijkanalyse van genderdiscriminatie van de Vlaamse sportverslaggeving tijdens de Olympische Zomerspelen 2012

Masterproef aangeboden door
Els Buyl
tot het behalen van de graad van
Master of Science in de handelswetenschappen
Afstudeerrichting: Bedrijfsmanagement & ondernemerschap

Promotor: Daam VAN REETH
Academiejaar: 2012 – 2013
Verdedigd in: September 2013

Faculteit Economie & Management
Studiegebied Handelswetenschappen en Bedrijfskunde
Opleiding Master of Science in de handelswetenschappen

Intern aangestuurde masterproef

Praktijkanalyse van genderdiscriminatie van de
Vlaamse sportverslaggeving tijdens de Olympische
Zomerspelen 2012

Masterproef aangeboden door

Els BUYL

tot het behalen van de graad van

Master of Science in de handelswetenschappen

Afstudeerrichting: Bedrijfsmanagement en ondernemerschap

Promotor: Daam VAN REETH

Academiejaar: 2012 – 2013

Verdedigd in: september 2013

Masterproef - samenvatting

Praktijkanalyse van genderdiscriminatie van de Vlaamse sportverslaggeving tijdens de Olympische Zomerspelen 2012

Els BUYL

Opleiding: Master of Science in de handelswetenschappen

Type masterproef: Rapport

Vertrouwelijk: neen

1. Probleemstelling en onderzoeksvraag

Uit eerder onderzoek naar gender verschillen door de media blijkt dat vrouwensport ondergerapporteerd wordt ten opzichte van mannensport. Er is al heel wat onderzoek uitgevoerd naar genderdiscriminatie door de media in de sportwereld. Toch vraagt dit onderwerp nog naar meer onderzoek. Tot dusver is er nog geen enkele studie die genderdiscriminatie door de Vlaamse media heeft onderzocht. Enerzijds tracht ik nu te weten te komen of er genderdiscriminatie is ten opzichte van de Belgische atleten, anderzijds kijk ik ook naar niet Belgische atleten. Dit onderscheid is erg belangrijk en de resultaten kunnen volledig van elkaar afwijken. Ik beperk mij in deze masterproef niet tot één medium, wat in vorige onderzoeken vaak wel het geval was. Ik tracht hier zowel televisie-uitzendingen, kranten, sportmagazine en radio-uitzendingen te analyseren. Het doel is om na te gaan of er sprake is van genderdiscriminatie door de media en of de situatie al dan niet verbeterd ten opzichte van vroeger. Het feit dat genderdiscriminatie besproken zal worden voor Belgische en niet Belgische atleten en het gebruik van vier verschillende media kanalen die ons de mogelijkheid geven om zowel een inter- als intragroep vergelijking te maken, duidt meteen op de meerwaarde van dit onderzoek.

Mijn centrale onderzoeksvraag hierbij is:

Hoe is de aandacht verdeeld over mannelijke en vrouwelijke sporters in de Vlaamse sportverslaggeving met betrekking tot de Olympische Zomerspelen 2012?

Naast deze centrale onderzoeksvraag, ga ik dieper in op volgende deelvragen:

- hoe is bij de diverse media de aandacht verdeeld tussen mannen en vrouwen?
- is er een onderscheid in media-aandacht voor mannen en vrouwen binnen dezelfde soort media?
- is er een gender gebaseerd verschil in media-aandacht voor nationale en internationale atleten?
- krijgen topprestaties van Belgische atleten evenveel aandacht als het mannen dan wel vrouwen betreft?

In tegenstelling tot andere media, maakte men tijdens de uitzending op Canvas gebruik van verschillende soorten verslaggeving. Het is daarom aangewezen om deze te analyseren en te kijken of er een verschil is in het soort verslaggeving daar het vrouwen dan wel mannen betreft. Ik sluit daarom mijn onderzoek af met een detailanalyse van deze verslaggeving. Bijkomend onderzoek ik welke sporten veel aandacht krijgen tijdens de live-uitzending op Canvas en of deze aandacht gewijzigd is in vergelijking met de media-aandacht voor bepaalde sporten tijdens de Spelen in Sidney (2000).

Masterproef - samenvatting

2. Onderzoeksmethode

a. Verantwoording onderzoeksmethode

De reden waarom ik in het eerste deel van mijn thesis gebruik maak van secundaire data, is omdat er betreffende dit onderwerp al heel wat informatie te vinden is. Er werd reeds heel wat onderzoek gevoerd naar genderdiscriminatie in de sportwereld en deze sluit dan ook mooi aan bij mijn onderzoek. De verschillende media maken het enerzijds mogelijk om ze in een kwantitatief onderzoek met elkaar te gaan vergelijken, maar anderzijds is het niet mogelijk om alle registratie in detail te gaan onderzoeken. ik heb bewust gekozen voor een soort 'helicopterview' overheen de verschillende media zonder te focussen op een diepteanalyse voor één welbepaald medium.

b. Verzameling en verwerking van de gegevens

Wat de registratieperiode- en methode betreft, heb ik zowel kranten, televisie en radio opgevolgd van 23 juli t.e.m. 14 augustus 2012. Voor de registratie van de nieuwsuitzendingen, live verslaggeving en de radio-uitzendingen heb ik gebruik gemaakt van een Excel file waarin datum, sport, wedstrijd (+ niveau), geslacht van de deelnemer(s), soort verslaggeving, nationaliteit van de deelnemers en de duur tijd (in sec.) waren opgenomen. Voor de registratie van krantenartikels en het magazine werd een gelijkaardige Excel file gebruikt, alleen wordt hier de naam en het geslacht van de reporter nog toegevoegd en wordt geen duurtijd maar een oppervlakte in vierkante centimeter geregistreerd. Bij de registratie van alle geschreven media werden ook foto's in de registratie opgenomen als een vorm van media-aandacht.

Het is zeer belangrijk dat er in de eerste fase van het onderzoek zoveel mogelijk informatie wordt verzameld. In een latere fase kunnen deze bronnen van informatie worden gefilterd naargelang de onderzoeksvraag waar een antwoord op tracht te worden gevonden. Daarna worden de geregistreerde gegevens verwerkt en gecentraliseerd in diverse excel files. Op deze manier trachten antwoorden te vinden op de centrale onderzoeksvraag en bijkomende deelvragen.

3. Bevindingen en besluiten

Globaal gezien is de media-aandacht voor vrouwensport in verhouding met het percentage vrouwelijke deelnemers aan de Olympische Zomerspelen van 2012 in Londen. Verder is de Vlaamse sportverslaggeving nationalistisch gekleurd. Heel wat nationale sporters krijgen veel media-aandacht, ongeacht of het vrouwen dan wel mannen betreft. Media-aandacht voor internationale atleten gaat vooral naar de mannen. Dit is logische aangezien de helden van deze Spelen mannen waren. Bij het vergelijken van topprestaties van Belgische atleten was opvallend dat er geen uitgesproken atleet naar voor werd geschoven.

Hierbij werd de media-aandacht voor Charline Van Snick (winnares bronzen medaille Judo) vergeleken met de medaille aandacht voor Lionel Cox (winnaar zilveren medaille in het Karabijnschieten). De verslaggeving op Canvas (Sporza) was in evenwicht, wat niet gezegd kan worden van de verslaggeving tijdens het Journaal op één en het Nieuws op VTM. Beide zenders legden de nadruk op één atleet. In het Journaal was dit Charline Van Snick, in Het Nieuws ging de aandacht naar Lionel Cox. Beide populariserende kranten verdeelden hun aandacht ongeveer gelijk. De kwaliteitskrant 'De Standaard' legde dan weer de nadruk op Charline Van Snick. In tegenstelling tot andere media, maakte men tijdens de uitzending op Canvas gebruik van verschillende soorten verslaggeving. Het was daarom aangewezen om deze te analyseren en te kijken of er een verschil is in het soort verslaggeving daar het vrouwen dan wel mannen betreft. In totaal ging bijna 85% van de zendtijd naar live uitzending van de wedstrijden. Andere rapporteringen waren reportages, interviews, vermeldingen en heruitzendingen. De verdeling van de live uitzendingen en de reportages waren opnieuw in balans met het percentage vrouwelijke deelnemers aan de spelen.

Masterproef - samenvatting

Er waren meer interviews met vrouwelijke atletes en ook de vermeldingen van sporten die niet live werden uitgezonden waren vooral over vrouwensport. Tot slot waren 85% van de heruitzendingen van wedstrijden voor mannensporten. We moeten wel waarschuwen dat de vermeldingen en de heruitzendingen slechts 0,1% en 3,2% van de totale zendtijd betreffen. Als laatste onderzocht ik de sporten zelf die in beeld werden gebracht tijdens de uitzending van Sporza op Canvas. De top vijf van de sporten die het meeste media-aandacht kregen op Canvas zijn atletiek, gymnastiek, wielrennen, zwemmen en basketbal. In vergelijking met de registratie van de Spelen in Sidney, staan boksen en volleybal niet langer meer in de top vijf. Wielrennen en basketbal nemen hun plaats in.

Voorwoord

Sport is een gegeven dat centraal staat in mijn leven. Zelf heb ik een sterke competitie drang. Topsport volgen is een passie en grote sportevenementen zoals de Tour de France gaan dus niet aan mij voorbij. De keuze was dan ook snel gemaakt toen ik het onderwerp 'genderdiscriminatie in de sport tijdens de Olympische Spelen in Londen' in de lijst zag staan. De mensen om me heen keken wel eens verbaasd als ik vertelde over mijn onderwerp. Past dit wel in je studies Handelswetenschappen? Volgens mij staat sport in onze samenleving niet los van de economische en commerciële context. Topsport is meer dan gewoon tijdsbesteding. Het staat niet los van de economische wereld. Budgetten beheren, commercialisatie van de sport, mediatisering. Topsport is enerzijds een financiële uitlaatklep, maar brengt ook inkomsten met zich mee. De masterproef is een zware opdracht, daarom dat ik daarbij een onderwerp verkoos dat me echt aanspreekt en interesseert.

Ik heb het voorbije jaar dan ook heel wat tijd en energie gestoken in het schrijven van deze masterproef. Ik had deze niet succesvol kunnen afronden zonder de steun van enkele mensen die ik hier graag wil bedanken.

Eerst is er mijn promotor, professor Dr. Daam Van Reeth. Hij was een niet te onderschatten steun en hulp bij de uitwerking van deze masterproef. Hij stond steeds klaar om mij richtlijnen, tips en feedback te geven.

Vervolgens wil ik mijn collega's bij Kinopolis bedanken. Zij stonden steeds klaar om te wisselen van shift zodat ik kon doorwerken aan de masterproef. Jullie vele aanmoedigingen waren een grote steun.

Mijn beste vriendinnen Laura en Katrien. In drukke tijden konden jullie mij gerust stellen en als ik het even allemaal niet meer zag zitten hebben jullie op mij ingepraat zodat ik niet zou opgeven. We hebben het voorbije jaar niet veel tijd gehad om samen leuke dingen te doen maar toch kon ik altijd rekenen op jullie steun. Laura, we zien elkaar niet meer veel sinds je bent verhuisd naar Ronse maar je bent wel mijn allerbeste maatje en ik heb echt enorm veel gehad aan jouw steun de laatste maanden. Jij stond altijd klaar om te helpen en na te lezen. Katrien, net als ik kreeg je dit jaar de opdracht om de masterproef tot een goed einde te brengen. Jouw doorzettingsvermogen had een positieve invloed op mijn werk. Jullie waren en zijn geweldig. Bedankt!

Mijn zus Sofie, voor jou was deze periode een grote aanpassing. Je bent mijn tweelingzus en je mobiele handicap maakt je afhankelijk van andere personen. Wij zijn dit jaar veel minder samen op uitstap geweest omdat ik daar mede door mijn masterproef de tijd niet voor had. Je had er steeds begrip voor als ik zei dat ik geen tijd had maar ik weet dat dit niet makkelijk voor je was. Bedankt voor jouw reactie en steun, ze hebben me moed gegeven om door te zetten. We gaan de verloren tijd nu zeker inhalen.

Mijn ouders. Ik weet dat jullie niet altijd even blij waren met mijn keuze om verder te studeren. Toch hebben jullie me die kans gegeven. Bedankt.

Tot slot mijn vriend Jaimy, jouw geduld heb ik misschien wel het meest op de proef gesteld. Je hebt me het hele jaar zo gesteund. Bedankt voor jouw geduld en de lieve sms'jes en telefoontjes die me moed gaven om door te zetten. Je bent geweldig!

Ik wens alle lezers veel leesplezier! Ik heb een heel jaar hard gewerkt om dit resultaat te bekomen. Hopelijk vinden jullie het even geslaagd als ik. Geniet ervan!

Inhoudsopgave

Inleiding en probleemstelling	1
Hoofdstuk 1: Genderdiscriminatie.....	5
1.1. Discriminatie, gender en geslacht	5
1.2. Horizontale en verticale segregatie in de sportwereld	6
1.3. Gender mainstreaming: een grote stap vooruit.....	7
1.4. Genderdiscriminatie in de sport	9
1.4.1. Gender, tijdsbesteding en sport.....	10
1.4.2. Een historisch overzicht van de participatie in topsport	12
1.4.2.1. Wielrennen	12
1.4.2.2. Voetbal	13
1.4.2.3. Tennis	14
1.4.3. Genderdiscriminatie tijdens de Olympische Spelen	15
1.5. Besluit	17
Hoofdstuk 2: Topsport	19
2.1. Topsport in Vlaanderen en Nederland: een wereld van verschil	19
2.2. De Olympische Spelen als het belangrijkste topsport evenement	20
2.2.1. Historische evolutie	20
2.2.2. De economische dimensie van de Olympische Spelen	22
2.3. Besluit	24
Hoofdstuk 3: Sportmedia & genderdiscriminatie in de verslaggeving.....	25
3.1. De sportmedia	25
3.1.1. Televisie	26
3.1.2. Dagbladen (krant)	27
3.1.3. Tijdschriften (magazine).....	27
3.1.4. Internet	28
3.2. De rol van de media	28
3.3. De sportverslaggeving	29
3.3.1. Kwantitatieve inhoudsanalyse	29
3.3.2. Genderdiscriminatie tijdens de sportverslaggeving op televisie en kranten	30

3.3.3.	Nationalisme binnen de sportverslaggeving.....	34
3.3.4.	Kwalitatieve inhoudsanalyse	34
3.3.4.1.	Verbale communicatie.....	34
3.3.4.2.	Weergave van de atleet	35
3.3.4.3.	Emoties	36
3.3.4.4.	Gender specifieke sporten	36
3.4.	Besluit	37

Hoofdstuk 4:Genderdiscriminatie van de Vlaamse sportverslaggeving tijdens de Olympische Zomerspelen 2012 39

4.1.	Onderzoeksvragen.....	39
4.2.	Het onderzoeksdomein- en methodologie	40
4.3.	Deelname van mannelijke en vrouwelijke atleten aan de Olympische Spelen .	42
4.3.1.	Algemeen.....	42
4.3.2.	Belgische delegatie.....	43
4.4.	Genderverschillen in media-aandacht.....	43
4.4.1.	Verdeling aandacht voor mannen- en vrouwensport in 'Sport Magazine: Special Londen 2012'.....	43
4.4.2.	Verdeling aandacht voor mannen- en vrouwensport tijdens het Journaal op Radio één	45
4.4.3.	Verdeling aandacht voor mannen- en vrouwensport op televisie	47
4.4.4.	Verdeling aandacht voor mannen- en vrouwensport in kranten	48
4.4.5.	Topprestaties van Belgische atleten krijgen evenveel aandacht als het mannen dan wel vrouwen betreft	50
4.4.6.	Detailanalyse van de Sportverslaggeving van Sporza op Canvas	55
4.4.6.1.	Analyse van de verslaggeving	55
4.4.6.2.	Analyse van de media-aandacht op basis van sporttakken	57

Hoofdstuk 5: Bevindingen en aanbevelingen 61

5.1.	De norm voor onderrepresentatie	61
5.2.	Commentaar bij de onderzoeksgegevens	61
5.2.1.	Vergelijking met internationale onderzoeken	61
5.3.	Beleidsrelevantie van dit onderzoek	65
5.3.1.	Aanbevelingen voor de sportmedia	65
5.3.2.	Aanbevelingen voor het sportbeleid	66
5.3.3.	Maatschappelijke relevantie	66

Algemeen besluit	67
Referentielijst.....	69
Bijlagen	75

Overzicht figuren en tabellen

Tabel 1: Vergelijking tussen het specifiek gelijkheidsbeleid en gender mainstreaming. ...	9
Tabel 2: Evolutie in gemiddelde tijdsbesteding per week naar geslacht, vanaf 19 jaar (1966, 1999, 2055).....	10
Tabel 3: Percentage vrouwelijke disciplines per sporttak (Van Reeth, 2013).....	42
Tabel 4: Procentuele verdeling van de media-aandacht voor Charline Van Snick en Lionel Cox per medium	51
Tabel 5: Verdeling zendtijd over de verschillende sporttakken tijdens de uitzending van Sporza op Canvas (opgedeeld in % mannen en vrouwensport).....	57
Tabel 6: Verdeling van de media-aandacht tussen nationale en internationale atleten per medium	63
Tabel 7: Verdering van de Media-aandacht voor de top vijf sporten tijdens de Olympische Spelen (2000 en 2012)	64
Figuur 1: Deelname van het aantal mannen t.o.v. het aantal vrouwen aan de Olympische Zomerspelen van 1896-2004.....	17
Figuur 2: De totale impact van de Olympische Spelen..	22
Figuur 3: De sportmedia	26
Figuur 4: Verdeling van de sportverslaggeving op KABC, KCBS en KNBC (L.A) in 2009. 30	
Figuur 5: Inhoud van mannensport binnen de sportverslaggeving.....	31
Figuur 6: Verdeling paginaruimte over mannen- en vrouwensport in het sportmagazine 'Londen Special 2012'	43
Figuur 7: Verdeling paginaruimte over nationaal en internationaal sportnieuws in het sportmagazine 'Londen Special2012'.....	43
Figuur 8: Verdeling paginaruimte over mannen- en vrouwensport verslaggeving van nationale en internationale atleten in het sportmagazine 'Londen Special 2012'	40
Figuur 9: Verdeling zendtijd over mannen- en vrouwensport tijdens het journaal op Radio Eén	45
Figuur 10: Verdeling zendtijd over nationaal en internationaal sportnieuws tijdens het journaal op Radio Eén.....	45

Figuur 11: Verdeling zendtijd over mannelijke en vrouwelijke nationale en internationale atleten tijdens het journaal op Radio één	46
Figuur 12: Verdeling zendtijd over mannen- en vrouwensport op televisie (Eén, VTM en Canvas).....	47
Figuur 13: Verdeling zendtijd over nationaal en internationaal sportnieuws op televisie (Eén, VTM en Canvas)	47
Figuur 14: Verdeling zendtijd over mannelijke en vrouwelijke internationale atleten op televisie (2én, VTM en Canvas).....	47
Figuur 15: Verdeling paginaruimte over mannen- en vrouwensport in de dagbladen (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad en De Standaard	48
Figuur 16: Verdeling paginaruimte van foto's van vrouwen- en mannensport in de dagbladen (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad en De Standaard)	49
Figuur 17: Verdeling paginaruimte voor nationale en internationale atleten in de dagbladen (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad en De Standaard).....	49
Figuur 18: Verdeling paginaruimte voor vrouwen- en mannelijke internationale atleten in het dagblad 'De Standaard'	49
Figuur 19: Verdeling media-aandacht voor Charline Van Snick en Lionel Cox in geschreven en niet geschreven sportverslaggeving.....	51
Figuur 20: Verdeling zendtijd voor Charline Van Snick en Lionel Cox tijdens de live uitzending van Sporza op Canvas (uu:mm:ss)	51
Figuur 21: Verdeling zendtijd voor Charline Van Snick en Lionel Cox tijdens het 19u-journaal op Eén (mm:ss)	52
Figuur 22: Verdeling zendtijd voor Charline Van Snick en Lionel Cox tijdens het 19u-nieuws op VTM (mm:ss)	52
Figuur 23: Verdeling zendtijd voor Charline Van Snick en Lionel Cox tijdens het 18u-journaal op Radio één (seconden)	53
Figuur 24: Verdeling paginaruimte voor Charline Van Snick en Lionel Cox in de krant De Standaard (cm ²).....	53
Figuur 25: Verdeling paginaruimte voor Charline Van Snick en Lionel Cox in de krant Het Laatste Nieuws (cm ²)	54
Figuur 26: Verdeling paginaruimte voor Charline Van Snick en Lionel Cox in de krant Het Nieuwsblad (cm ²)	54

Figuur 27: Verdeling zendtijd volgens soort van berichtgeving in de Sporza uitzending op Canvas (dagelijkse registratie 9.30-23.00) 55

Figuur 28: Verdeling zendtijd volgens soort van berichtgeving over mannen en vrouwen in de Sporza uitzending op Canvas (dagelijkse registratie 9.30-23.00) 55

Figuur 29: Verdeling zendtijd over de sporttakken en mannelijke- en vrouwelijke atletes tijdens de uitzending van Sporza op Canvas 59

Overzicht bijlagen

Bijlage 1: Registratie per dag van alle sportverslaggeving op televisie (Journaal op één, Nieuws op VTM en Sporza op Canvas)	75
Tabel 1.1: Verdeling media-aandacht voor mannen- en vrouwensport op televisie (Journaal op één, Nieuws op VTM en Sporza op Canvas)	75
Tabel 1.2: Verdeling media-aandacht voor nationaal en internationaal sportnieuws op televisie (Journaal op één, Nieuws op VTM en Sporza op Canvas)	76
Bijlage 2: Registratie per dag van alle sportverslaggeving op de radio (Radio één)	77
Tabel 2.1: Verdeling media-aandacht voor mannen- en vrouwensport op de radio (Radio één)	77
Tabel 2.2: Verdeling media-aandacht voor nationaal en internationaal sportnieuws op de radio (Radio één).....	78
Bijlage 3: Registratie per dag van alle sportverslaggeving in de krant (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad, De Standaard)	79
Tabel 3.1: Verdeling media-aandacht voor mannen- en vrouwensport in de krant (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad, De Standaard)	79
Tabel 3.2: Verdeling media-aandacht voor nationaal en internationaal sportnieuws in de krant (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad, De Standaard)	80
Bijlage 4: Registratie alle sportverslaggeving in het magazine 'Londen Special 2012'	81
Tabel 4.1: Verdeling media-aandacht voor mannen- en vrouwensport in het magazine 'Londen Special 2012'	81
Bijlage 5: Voorbeeld registratiedocument van alle sportverslaggeving	82
Tabel 5.1: Verdeling media-aandacht voor mannen- en vrouwensport in de geschreven pers (medium: kranten en magazine)	82
Tabel 5.2: Verdeling media-aandacht voor mannen- en vrouwensport in de niet geschreven pers (medium: nieuwsberichten & live verslaggeving op televisie)	83
Tabel 5.3: Verdeling media-aandacht voor mannen- en vrouwensport in de niet geschreven pers (medium: radio).....	84

Inleiding en probleemstelling

Iedereen die van topsport houdt, kent ongetwijfeld de Olympische Zomerspelen die om de vier jaar worden georganiseerd. Weinig culturele fenomenen trekken zoveel aandacht als de Olympische Spelen. Enerzijds staan meer dan honderdduizend toeschouwers in de rij voor een zitje in het Olympisch atletiek stadion, de velodroom of andere plaatsen waar voor hen een niet te missen competitie aan de gang is. Anderzijds volgen meer dan 2 miljard mensen de Olympische Spelen via de televisie. Olympische winnaars geven zonder schroom toe dat een Olympische medaille meer betekent dan een wereldrecord neerzetten, meer dan een Europees kampioenschap winnen of wereldkampioen worden (Guttmann, 2002).

De voorbije decennia kregen genderverschillen steeds meer aandacht in de Westerse samenleving. Maar wat is nu juist een 'gender gap'? Het gaat om een sociale ongelijkheid tussen individu's dat zich voornamelijk voordoet op de arbeidsmarkt en dit vooral in ontwikkelde landen. De oorzaak van dit probleem is vaak complex, moeilijk op te lossen en controversieel (Cain, 1993).

Genderdiscriminatie is niet alleen een probleem op de arbeidsmarkt maar ook in de sportwereld. Algemeen ligt de participatie van vrouwen lager dan die van mannen. Gasparini & Talleu (2010) stellen dat de oorzaak van dit probleem deels terug vinden is bij de opvoeding van het kind. Het zijn vooral jongens die in hun jeugd jaren gaan rebelleren. Om deze groep op het rechte pad te houden worden ze aangemoedigd om zich aan te sluiten bij sportclubs. Op die manier wordt verhinderd dat ze zich gaan vervelen en negatief gedrag zouden gaan vertonen. Deze aanpak wordt veel minder gebruikt bij jonge meisjes. De meerderheid kan zich individueel bezighouden of ze gaan dansen. Op dat moment gaan ze zichzelf vormen en worden interesses ontwikkeld. Dit zou een eerste oorzaak zijn waarom de participatie van vrouwen in tal van sporten lager ligt dan bij mannen. Een andere oorzaak is een complex geheel van uitsluitingsmechanismen en persoonlijke keuze van het individu. Ook de onderwaardering van vrouwen op basis van verloning en prijzen bevorderen dit fenomeen zeker niet (Gielis, 2010).

Ook de media is in zijn rapportering niet altijd even geslachtsneutraal. Uit eerder onderzoek naar gender verschillen door de media blijkt dat vrouwensport ondergerapporteerd wordt ten opzichte van mannensport. Er is al heel wat onderzoek uitgevoerd naar genderdiscriminatie door de media in de sportwereld. Toch vraagt dit onderwerp nog naar meer onderzoek. Tot dusver is er nog geen enkele studie die genderdiscriminatie door de Vlaamse media heeft onderzocht. Enerzijds tracht ik nu te weten te komen of er genderdiscriminatie is ten opzichte van de Belgische atleten, anderzijds kijk ik ook naar niet Belgische atleten. Dit onderscheid is erg belangrijk en de resultaten kunnen volledig van elkaar afwijken. Ik beperk mij in deze masterproef niet tot één medium, wat in vorige onderzoeken vaak wel het geval was. Ik tracht hier zowel televisie-uitzendingen, kranten, sportmagazine en radio-uitzendingen te analyseren. Het doel is om na te gaan of er sprake is van genderdiscriminaliteit door de media en of de situatie al dan niet verbeterd ten opzichte van vroeger.

Het feit dat genderdiscriminatie besproken zal worden voor Belgische en niet Belgische atleten en het gebruik van vier verschillende media kanalen die ons de mogelijkheid geven om zowel een inter- als intragroep vergelijking te maken, duidt meteen op de meerwaarde van dit onderzoek.

In deze masterproef presenteer ik een praktijkanalyse van de genderdiscriminatie door de Vlaamse media tijdens de Olympische Spelen 2012 te Londen. Ik analyseer de media-aandacht voor mannen en vrouwen in de sportverslaggeving in negen Vlaamse media (4 verschillende media). Het eerste hoofdstuk situeert de genderdiscriminatie. Ik bespreek de algemene begrippen rond dit thema en ga dieper in op de segregatie binnen de sportwereld en gender mainstreaming. Ik bekijk ook bestaande literatuur betreffende genderverschillen tijdens de Olympische Spelen. Het tweede hoofdstuk focust zich op de topsportmarkt. Ik maak een vergelijking tussen topsport in Nederland en België. Vervolgens schets ik kort de historische evolutie en de economische dimensie van de Olympische Spelen. Het laatste hoofdstuk dat deel uitmaakt van mijn literatuurstudie beschrijft de relatie tussen topsport en de media. Ik bekijk hier hoe de media omgaat met genderverschillen binnen de sportwereld.

De reden waarom ik in het eerste deel van mijn thesis gebruik maak van secundaire data, is omdat er betreffende dit onderwerp al heel wat informatie te vinden is. Er werd reeds heel wat onderzoek gevoerd naar genderdiscriminatie in de sportwereld en deze sluit dan ook mooi aan bij mijn onderzoek.

Vanuit deze literatuurstudie vat ik een kwantitatieve analyse aan van de genderdiscriminatie door de media in zijn verslaggeving betreffende de Olympische Zomerspelen van 2012. Ik heb hiervoor gedurende drie weken (23 juli t.e.m. 13 augustus 2012) de sportverslaggeving geregistreerd. Ik registreerde het sportnieuws in negen Vlaamse media: drie televisiezenders (Eén en VTM, telkens de nieuwsuitzending van 19u en Canvas, live uitzending van 9u30 tot 23u), drie kranten (Het Nieuwsblad, Het Laatste Nieuws en De Standaard), de radio (het ochtendnieuws van 8u en het avondnieuws om 18u op Radio één) en het Olympisch sportmagazine.

Voor de registratie van de nieuwsuitzendingen, live verslaggeving en de radio-uitzendingen heb ik gebruik gemaakt van een Excel file waarin ik datum, sport, wedstrijd (+ niveau), geslacht van de deelnemer(s), soort verslaggeving, nationaliteit van de deelnemers en de duur tijd (in sec.) heb bijgehouden. Ook in de studie van Billings, Angelini, en Duke (2010) gaat men volgens deze methode te werk. Een verschil is wel dat in die studie zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve analyse van de zendtijd werd gevoerd. Ik zal enkel een kwantitatieve analyse voeren wat de zendtijd van Vlaamse televisiezenders betreft. Deze leegte probeer ik dan op te vangen door anderzijds ook radio-uitzendingen en kranten artikels te gaan analyseren.

Voor de registratie van krantenartikels en het magazine zal ik een gelijkaardige Excel file gebruiken, alleen zal hier de naam en het geslacht van de reporter nog toegevoegd worden alsook zal ik geen duur tijd registreren maar afstand in vierkante centimeter. Het is zeer belangrijk dat er in de eerste fase van het onderzoek zoveel mogelijk informatie wordt verzameld. In een latere fase kan deze bron van informatie worden gefilterd naargelang de vraag waarop ik een antwoord tracht te vinden.

Daarnaast ga ik ook na hoeveel aandacht de verschillende sporttakken krijgen, in welke sporttakken mannen en vrouwen veel of weinig aan bod komen en wat nu juist de oorzaak is waarom mannen en/of vrouwen aan bod komen. Door het grote aanbod aan onderzochte media, heb ik tot slot ook de mogelijkheid om media onderling te gaan vergelijken.

Op basis van mijn onderzoek en de literatuurstudie, presenteer ik in het laatste hoofdstuk een samenvattende visie op de genderdiscriminatie in de sportverslaggeving door de Vlaamse media tijdens de Olympische Spelen 2012. Ik formuleer ook een aantal opmerkingen en aanbevelingen.

Hoofdstuk 1: Genderdiscriminatie

In dit hoofdstuk geef ik een omschrijving van de begrippen 'discriminatie en genderdiscriminatie'. Voor ik na ga of er sprake is van genderdiscriminatie door de media tijdens de Olympische Spelen 2012, verklaar ik eerst wat discriminatie en genderdiscriminatie is. Gender mainstreaming is een relatief nieuw begrip en werd ook in België in de beleidscontext geïntroduceerd. Het beoogt gelijkheid, autonomie en inspraak voor vrouwen en mannen in openbare sectoren en het private leven. Tot slot bekijk ik de genderdiscriminatie binnen de wereld van topsport. Ook in de sport is het genderperspectief aan de orde: tradities, vooronderstellingen, vooroordelen, normen en waarden schrijven aan mannen en vrouwen voor welke rol en positie zij in de sportwereld krijgen.

1.1. Discriminatie, gender en geslacht

Discriminatie verwijst naar het anders behandelen van mensen of groepen op basis van uiteenlopende kenmerken zoals bijvoorbeeld afkomst, ras, geboorteland, geloof, politiek, seksuele geaardheid, taal, handicap, geslacht, enzovoort. In Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal wordt het begrip als volgt omschreven:

"verwerpende onderscheiding, achterstelling, het uitscheiden van iets of iemand uit een groep als afkeuring; afwijkende behandeling in ongunstige zin".

Er zijn veel vormen van discriminatie. Er is een onderscheid tussen impliciete en expliciete discriminatie. Impliciete discriminatie wil zeggen dat men de gewoonte heeft of maatregelen treft die de kansen van een bepaald individu verkleinen. Dit mechanisme is neutraal bedoeld en behandelt iedereen gelijk, ze zijn niet ingegeven vanuit een vooroordeel ten opzichte van het individu. Bij expliciete discriminatie worden individuen wel benadeeld op grond van (soms) uitgesproken vooroordelen ten overstaan van het individu (Nederlandstalige Vrouwenraad infodossier gender en diversiteit: Terminologie, 2006). Deze vorm van discriminatie gaat over vooroordelen en de meest voorkomende vorm hiervan is discriminatie op grond van afkomst. Daaronder vallen ook huidskleur en nationaliteit. Maar ook discriminatie op grond van handicap, leeftijd, seksuele voorkeur en geslacht komt vaak aanbod. Ik zal mij in dit werk uitsluitend richten tot genderdiscriminatie of discriminatie op basis van geslacht.

Gender en geslacht zijn twee begrippen die vaak als synoniemen worden gebruikt. Toch is deze vergelijking onnauwkeurig. "Gender is het geheel van sociale, culturele en machtsverhoudingen dat aan de basis ligt van de verschillen tussen mannen en vrouwen (socialisatie, waardering van functies, beroepen en taken, stereotypen, rolmodellen, machtsposities, mythes over hoe vrouwen en mannen zich hoeven te gedragen, ...). Deze stereotypen beïnvloeden hoe mensen denken over zichzelf en anderen. Naast gender spreekt men van sekse of geslacht, een term die enkel verwijst naar biologische en fysieke kenmerken (Nederlandstalige Vrouwenraad infodossier gender en diversiteit: Omschrijvingen, 2006, p. 2).

Gender verwijst niet naar de biologische sekseverschillen, maar naar de sociaal-culturele constructie (Nederlandstalige Vrouwenraad infodossier gender en diversiteit: Omschrijvingen, 2006, p. 2). Gender is dus de sociale en culturele vertaling van het biologische geslacht. De term omvat kenmerken, eigenschappen en rollenpatronen die een maatschappij voor elk geslacht heeft bepaald. Die rollenpatronen worden toegekend aan elk geslacht op basis van culturele tradities en sociale normen. Die kunnen evolueren in de tijd en variëren van cultuur tot cultuur. De ondergeschiktheid van vrouwen (of de dominantie van mannen) vloeit voort uit een sociale context. Met andere woorden, ze is niet biologisch voorbestemd en ligt niet voor altijd vast. Ze is dus veranderlijk (Nederlandstalige Vrouwenraad infodossier gender en diversiteit: Terminologie, 2006).

“Je wordt niet als vrouw geboren, je wordt tot vrouw gemaakt” schreef Simone De Beauvoir in 1949 in haar boek “Le deuxième sexe”. Terwijl het geslacht dus van bij de geboorte vastligt, is gender een sociaal en cultureel proces. Het verschil tussen deze twee begrippen is belangrijk, het is de enige manier om de maatschappij te laten inzien dat de invulling van het leven van vrouwen en mannen niet per definitie vastligt vanaf de geboorte en los staat van hun geslacht. Eeuwenlang werden de rollen voor mannen en vrouwen vastgelegd. De man was de kostwinner, de vrouw verzorgde het huishouden en voedde de kinderen op. Ze leerde haar taken op de huishoudschool of gewoon van haar moeder. Het was ook de man die tijd mocht vrij maken voor ontspanning en sport. Nu groeien mannen en vrouwen geleidelijk aan toe naar een meer gelijkwaardige vertegenwoordiging in het openbare leven. Toch blijven genderverschillen aanwezig, mannen en vrouwen zijn nog steeds bijna niet terug te vinden in dezelfde sectoren en functieniveaus. Vrouwen in topfuncties blijven een uitzondering. Mannen zijn vooral tewerkgesteld in welvaartsproducerende sectoren zoals informatica of de financiële sectoren, terwijl vrouwen terug te vinden zijn in welzijnsproducerende sectoren zoals de zorgsector (IGVM, 2010, p.22). Genderverschillen uiteten zich niet alleen in het type werk dat mannen en vrouwen uitoefenen, ondanks alle juridische instrumenten blijven er ook loonverschillen bestaan tussen mannen en vrouwen. Er is een gemiddeld verschil van 20% tussen het loon van vrouwen en het loon van mannen. De laatste jaren is de loonkost slechts zeer licht gedaald (www.loonwijzer.be).

1.2. Horizontale en verticale segregatie in de sportwereld

Segregatie is een term die vaak aan bod komt als het over discriminatie gaat. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen horizontale en verticale segregatie. Meestal gebeurt dit in het kader van discriminatie tussen mannen en vrouwen in het bedrijfsleven. Ik bespreek deze begrippen kort omdat ze rechtstreeks te maken hebben met genderdiscriminatie en niet verward mogen worden met de term discriminatie op zich.

Verticale segregatie wordt in Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal als volgt omschreven: “verticale segregatie duidt op de onevenredige verdeling van mannen en vrouwen over de functiehiërarchie, met drastisch afnemende aantallen naarmate de functie hoger wordt”. Dit is ook gekend onder de term ‘het glazen plafond’. Het glazen plafond is een letterlijke vertaling van het Engelse “glass ceiling”. Het concept werd pas bekend nadat Morrison, White & Van Velsor (1987) een studie publiceerde onder de titel ‘Breaking the Glass Ceiling: Can Women reach the Top of America?’ (De Bruyn, 2008, p. 30).

Het doel van het glazen plafond is trachten te verklaren waarom er zo weinig vrouwen een plaats bekomen in leidinggevende posities.

Het is geen hindernis die vrouwen moeten overwinnen in hun loopbaan, maar een constant gegeven dat vrouwen als groep raakt omdat er (bewust of onbewust) aan vrouwen hogere eisen worden gesteld of omdat er gewoon meer van hen verwacht wordt (Draulans & Smet, 2005, p. 84). Het glazen plafond is geen topic dat zich beperkt tot het bedrijfsleven, het is duidelijk dat vrouwen op verschillende niveaus geconfronteerd worden met het glazen plafond, ook in het onderwijs, de politieke wereld en de sportwereld. Een voorbeeld: Uit de statistieken van de onderwijswereld blijkt dat het bestuurspersoneel uit het basisonderwijs voor 43% uit vrouwen bestaan, in het secundair zijn vrouwen sterk in de minderheid bij het bestuurspersoneel met nog maar 26%. In Vlaamse hogescholen blijkt slechts 25% van de leden van de raden van bestuur en directiecomités vrouw te zijn. Tot slot zijn er nog Vlaamse universiteiten, waar slechts 19% van de leden van de belangrijkste beheers- en adviesorganen vrouwen zijn (De Bruyn, 2008, p. 32). Hoe hoger de functie en hoe groter het bedrijf of de instelling, hoe kleiner de kans dat vrouwen aan de top staan.

Naast verticale segregatie bestaat er ook horizontale segregatie, beter bekend als 'glazen muren'. In tegenstelling tot verticale integratie gaat het hier wel om hindernissen die men tegenkomt tijdens de loopbaan. Het zijn gebeurtenissen of factoren die fungeren als uitsluitingsmechanismen of vertragingmechanismen voor de uitbouw van een loopbaan (Draulans & Smet, 2005, p. 86). Een gekend voorbeeld is het zwangerschapsverlof van een vrouwelijke werknemer, dat leidt tot een vertraging van haar loopbaanmogelijkheden. Een ander voorbeeld is dat in het onderwijs vooral meisjes vertegenwoordigd zijn in richtingen die voorbereiden op een beroep in de zorgsector. Jongens kiezen vaak voor een wiskundige richting of een technische richting zoals elektromechanica en elektrische installatietechnieken.

1.3. Gender mainstreaming: een grote stap vooruit

Gender mainstreaming werd op de vierde Wereldvrouwenconferentie van Beijing in 1995 uitdrukkelijk bekrachtigd en goedgekeurd en heeft sinds deze vierde Wereldvrouwenconferentie aan belang gewonnen. Ze wordt op internationaal niveau naar voren geschoven als de meest geschikte strategie om de gelijkheid van vrouwen en mannen te bevorderen. Op 6 maart 1996 voert België de wet in betreffende de controle op de toepassing van de resoluties van de Wereldvrouwenconferentie. Vanaf dat moment heeft ook België zich concreet verbonden tot gender mainstreaming of met andere woorden tot de integratie van de genderdimensie in alle beleidslijnen (IGVM, 2010, p. 32-33). De wet van maart 1996 wordt later vervangen door de wet van 12 januari 2007. Deze beoogt immers de integratie te garanderen in alle federale beleidslijnen en dus in de verschillende fasen van het besluitvormings- en uitvoeringsproces. De wet is een belangrijke stap voorwaarts voor de gelijkheid van vrouwen en mannen in België (IGVM, 2010, P. 80-83). Volgens de expertgroep Mainstreaming van de Raad van Europa bestaat gender mainstreaming uit: "het (re)organiseren, verbeteren, ontwikkelen en evalueren van beleidsprocessen op zo'n manier dat het perspectief van gendergelijkheid wordt geïntegreerd in alle beleidsdomeinen en op alle beleidsniveaus door de actoren die normaal dat beleid maken" (Expertengroep Mainstreaming, 2001, P. 15).

Het gaat dus om een strategie die de gelijkheid tussen mannen en vrouwen in de samenleving wil versterken door de genderdimensie een plaats te geven in het overheidsbeleid.

Bij het opstellen van dat beleid worden vergelijkbare analyses gemaakt van de situatie van mannen en vrouwen en worden eventuele ongelijkheden in kaart gebracht om deze dan weg te proberen werken of te beperken. Het is echter niet de bedoeling dat gender mainstreaming wordt geassocieerd met het specifieke gelijkheidsbeleid mannen-vrouwen. Het specifieke gelijkheidsbeleid mannen-vrouwen is een beleid dat wordt toegepast in een specifiek domein om situaties recht te zetten waarin ongelijkheden tussen mannen en vrouwen zijn vastgesteld (IGVM, 2007, p. 25).

Gender mainstreaming is een aanvulling op het specifieke gelijkheidsbeleid mannen-vrouwen maar het komt dus niet in de plaats ervan. Ze sluiten elkaar niet uit maar zijn eerder complementair. Om het onderscheid tussen beide aan te tonen maak ik gebruik van het volgende voorbeeld. De goedkeuring van de wetten die de politieke partijen ertoe verplichten kieslijsten voor te leggen waarop evenveel vrouwen als mannen staan om de ondervertegenwoordiging van vrouwen in de parlementen tegen te gaan is een duidelijk voorbeeld van een specifiek gelijkheidsbeleid. Gender mainstreaming onderscheidt zich van het specifiek gelijkheidsbeleid door een preventieve, transversale en systematische aanpak. Een transversale strategie, d.w.z. een strategie die op alle beleidsdomeinen van toepassing is (bv.: tewerkstelling, sociale aangelegenheden, financiën, volksgezondheid, mobiliteit, justitie,...). Gender mainstreaming is een systematische aanpak die in alle fasen van de "beleidscyclus" van toepassing is (voorbereiding, beslissing, toepassing, evaluatie).

Nagaan of er bij elke voorziene beleidsmaatregel mogelijk een verschillende impact is voor vrouwen en mannen moet in feite een reflex zijn, een automatisme worden voor elke ambtenaar die betrokken is bij de verschillende fasen van de beleidscyclus. Gender mainstreaming is tot slot ook een preventieve strategie aangezien deze de bedoeling heeft te vermijden dat de overheid beleidslijnen zou invoeren die ongelijkheden tussen mannen en vrouwen zouden creëren of accentueren (IGVM, 2007, p. 23-24).

Tabel 1: Vergelijking tussen het specifiek gelijkheidsbeleid en gender mainstreaming. Naar Ivgm, 2007

Specifiek gelijkheids- beleid		Gender mainstreaming
Nadien	↔	Vooraf
Curatief (probleem inzake gelijkheid oplossen)	↔	Preventief (potentiële problemen inzake ongelijkheid voorkomen)
In 1 domein	↔	In alle domeinen
Plaatselijk	↔	Systematisch
Actie met als specifiek doel de gelijkheid te bevorderen	↔	Genderbewustheid in alle reguliere acties om zo de gelijkheid te bevorderen

De doelstelling van gender mainstreaming ligt volgens de Raad van Europa in een gelijke deelname van mannen en vrouwen aan het sociaaleconomisch beleid van Europa. Zowel op publiek als privaat terrein werd er de voorbije jaren al vooruitgang geboekt, maar de ongelijkheid tussen vrouwen en mannen binnen heel wat domeinen blijft gewoon voortbestaan.

Gelijkheid staat voor gelijke mate van zichtbaarheid van beide seksen in de samenleving, maar ook voor "empowerment" van mannen en vrouwen zodat de hiërarchische verhouding tussen beide seksen wordt weggewerkt (Celis & Meier, 2006, p. 148). Een voorbeeld van gender mainstreaming betreft de regeringsverklaring van 20 maart 2008 waar wij mogen aannemen dat twee van de strategische doelstellingen van de regering inzake de gelijkheid mannen-vrouwen er enerzijds uit bestaan de loonkloof tussen mannen en vrouwen te verkleinen en anderzijds het privéleven en het beroepsleven beter op elkaar af te stemmen (IGVM, 2007, p. 35).

1.4. Genderdiscriminatie in de sport

In heel wat domeinen in onze samenleving is de participatie van vrouwen en mannen nog steeds erg verschillend. Ook binnen de sportsector leeft de ongelijkheid, een ongelijke deelname van mannen en vrouwen aan sport en met name aan topsport is niets nieuw in onze samenleving. Bepaalde ongelijkheden tussen mannen en vrouwen zijn binnen de sport aanvaard en verantwoord. De organisatie van gescheiden competities is hiervan een voorbeeld. Het is een ongelijkheid die bepaald wordt door de fysieke verschillen tussen vrouwen en mannen. Andere ongelijkheden hangen samen met historische, sociaal en/of culturele factoren en deze worden niet altijd even goed aanvaard.

1.4.1. Gender, tijdsbesteding en sport

Er gaat de laatste jaren heel wat aandacht naar het verzamelen en analyseren van gegevens die de verdeling tussen mannen en vrouwen aangeven in verschillende functies en op verschillende domeinen in onze samenleving. Wanneer er wordt gekeken naar de gemiddelde tijdsbesteding van vrouwen en mannen valt op dat er nog altijd genderstereotiepe patronen bestaan: vrouwen besteden opmerkelijk meer tijd aan huishoudelijk werk en persoonlijke verzorging, mannen werken meer uren buitenshuis en hebben meer vrije tijd. Toch zijn de voorbije decennia de verschillen tussen mannen en vrouwen minder groot geworden, zo blijkt uit tabel 2:

Tabel 2: Evolutie in gemiddelde tijdsbesteding per week naar geslacht, vanaf 19 jaar (1966, 1999, 2055). Naar Ivgm, 2011, p. 184

	Duur per respondent (uur:minuten)					
	Verschillen TBO'66		Verschillen in TBO'99		Verschillen in TBO'05	
	Vrouwen doen meer	Mannen doen meer	Vrouwen doen meer	Mannen doen meer	Vrouwen doen meer	Mannen doen meer
Betaald werk		27:28		10:45		9:35
Huishoudelijke werk	28:20		11:16		9:55	
Kinderzorg en opvoeding	2:54		1:54		1:47	
Opleiding		0:39		0:09	0:27	
Persoonlijke verzorging, eten en drinken	1:00		1:02		1:19	
Slapen en rusten	0:29		1:47		2:21	
Sociale participatie	0:12		0:28		0:09	
Vrije tijd		2:40		4:13		5:47
Verplaatsen		2:09		1:38		0:38

Op 40 jaar tijd is het aantal uren 'huishoudelijk werk' dat vrouwen meer presteren dan mannen, drie maal kleiner geworden (28:20 t.o.v. 9:55). Vrouwen verrichten nog steeds meer huishoudelijk werk dan mannen maar het verschil bedraagt net geen 10 uur per week meer. Ook de daling in categorie 'betaald werk' toont aan dat de emancipatietrend van vrouwen ingang werd gezet. Vrouwen gaan nu, in vergelijking met vroeger, ook buitenshuis werken. Al moeten we wel stellen dat mannen nog steeds 10 uur meer per week van hun tijd besteden aan 'betaald werk'. Verder is het opvallend dat de kloof in vrije tijd tussen vrouwen en mannen vergroot. In 1966 hadden mannen gemiddeld bijna 3 uur meer vrije tijd dan vrouwen, in 2005 is dit verschil opgelopen tot bijna 6 uur.

Algemeen kunnen we dus stellen dat mannen hun tijd die ze besteden aan werk, deels hebben geruild voor vrije tijd. Vrouwen daarentegen besteden minder tijd aan huishoudelijk werk, maar compenseren dit met een betaalde job.

Sport is belangrijk, het is goed voor de gezondheid en het is een ideale manier om zich in de maatschappij te integreren. Vele mensen vinden echter nog steeds dat bepaalde sporttakken uitsluitend geschikt zijn voor mannen, daar deze over meer fysieke kracht beschikken dan vrouwen. Het is een gedachte die reeds bij het ontstaan van sport aanwezig was. Oorspronkelijk was sport een middel om van jongens echte mannen te maken, door aspecten zoals kracht, snelheid, lichaamscontrole, prestatie en competitie te gaan benadrukken. Sportbeoefening door meisjes en vrouwen stuitte daardoor lange tijd op grote tegenstand. Ook vandaag hebben mannen en vrouwen nog steeds geen gelijke kansen in de sport en de betekenis die aan sport gegeven wordt, is nog steeds niet seksneutraal (Steunpunt Gelijkekansenbeleid, 2006; Elling, 2003).

Vrouwen zijn minder uren per week bezig met actieve sportbeoefening. Slechts 10% van de vrouwen zou minstens vier uur per week besteden aan intensieve lichaamsbeweging t.o.v. 26% van de mannen (Scheerder, e.a., 2006; Gezondheidsenquête, 2004). Toch steeg het aantal sportbeoefenaars tussen 1999 en 2006. De toename is te danken aan de inhaalbeweging die vrouwen gedurende de afgelopen jaren realiseerden. Toch zijn vrouwen minder vaak aangesloten bij sportverenigingen dan mannen. Zij kiezen vaak voor solosporten zoals joggen en fitness. Dat zijn sporttakken die een sterk geïndividualiseerde manier van sporten mogelijk maken of zelfs vereisen. Men kiest zelf het tijdstip van sporten zonder nog langer afhankelijk te zijn van andere sporters, een gezamenlijke warming-up en cooling-down zijn geen noodzaak, competitie en competentie zijn evenmin vereisten (De Bruyn, 2008, p. 11-12; Scheerder & Vanreusel, 2007).

In topsport worden de prestaties van vrouwen, in vergelijking met de dominante prestaties van mannen, vaak als minderwaardig beoordeeld. Hetgeen geassocieerd wordt met mannen krijgt over het algemeen vaker een positieve lading en/of wordt maatschappelijk hoger gewaardeerd dan wat met vrouwen/vrouwelijkheid wordt geassocieerd (Hall, 1996). Wanneer van een atlete gezegd wordt dat ze 'loopt als een man', kan dit als een compliment opgevat worden. Wanneer een man voetbalt 'als een vrouw' heeft dit eerder een degraderende betekenis, alsof zijn spel niet veel te betekenen heeft (Elling, 2003, p.10). Deze zienswijze ontstaat doordat de prestaties van mannen vaak als norm geldt. Het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM) bekijkt dit op een heel andere manier. Hier worden de prestaties van vrouwen beoordeeld vanuit hun eigen mogelijkheden, de verschillen tussen mannen en vrouwen worden minder naar voor geschoven.

De verschillen tussen beide seksen worden aanvaard, zodat vrouwen volwaardig en gelijkwaardig kunnen participeren in de sport. Toch is deze manier van denken nog relatief jong, het hangt samen met de emancipatiebeweging van vrouwen en het nastreven van gelijke kansen voor mannen en vrouwen. Het plafond binnen dit thema is in onze westerse samenleving nog lang niet bereikt.

Genderdiscriminatie binnen de sport kan worden samengevat en onderverdeeld in vijf categorieën (United Nations, 2007, 13-25):

- beperkte aandacht voor vrouwen en vrouwensport door de media.
- vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in het bestuur of het management van sportverenigingen.
- ongelijkheid tussen mannen en vrouwen op vlak van verloning en prijzen.
- ongelijke toegang en participatie van vrouwen tot sport, zowel topsport als breedtesport.
- gendergebonden voorkeur voor vrouwen en mannen sporten.

Gender staat nooit helemaal los van andere factoren. Ongelijkheden in de sport hangen samen met variabelen zoals geslacht, gender, leeftijd, etniciteit en socio-economische status en opleiding. Het samenspel tussen deze factoren en de persoonlijke keuze van het individu bepalen de inclusie en exclusie van de sport als sociale activiteit (Claringbould, 2008, p. 23-25).

1.4.2. Een historisch overzicht van de participatie van mannen en vrouwen in de topsport

Zoals eerder vermeld was het pas vanaf de 20^e eeuw dat het verkrijgen van gelijke rechten voor de vrouw ten opzichte van de man een grote rol ging spelen in de maatschappij. Het feminisme, een maatschappelijke en politieke stroming die de emancipatie van de vrouw nastreeft, was geboren. Voetbal, wielrennen en tennis zijn de drie meest bekeken sporten in Vlaanderen. Hieronder geef ik binnen elke sport het belang van mannen en vrouwen weer binnen een bepaalde discipline.

1.4.2.1. Wielrennen

Wielrennen is zeer geliefd in België en zeker in Vlaanderen. Toch is er heel weinig informatie te vinden betreffende wielrennen bij vrouwen. De Internationale Wielervedunie (frans: Union Cycliste Internationale of UCI) is de internationale organisatie voor de wielersport. Zij werd opgericht in 1900 in Parijs. De UCI heeft verschillende taken, enkele zijn het verstrekken van richtlijnen over inrichting, verloop en kader van de wedstrijden alsook het verstrekken van wielervedlicenties aan renners en leden (landen). Momenteel zijn er 172 mannenteams met een UCI licentie, terwijl de teller blijft staan op 28 teams bij de vrouwen. De UCI organiseert pas sinds 1958 wedstrijden voor vrouwen, onder andere het WK wielrennen op de weg. Sinds 1998 worden de resultaten van het vrouwen wielrennen een seizoen lang getotaliseerd in de UCI Road Women World Cup. De wegwedstrijd wielrennen voor vrouwen werd pas erkend als Olympische Sport in 1984. Dit is meteen hetzelfde jaar waarin voor het eerst de Ronde van Frankrijk voor vrouwen plaatsvond.

Het succes was echter maar van korte duur want in 2010 kwam een einde aan de Ronde voor vrouwen. De Giro (Ronde van Italië) is op dit moment nog de enige grote rittenkoers voor vrouwen. Ook de smalle top van atleten is nefast voor de populariteit van de sport. Zo domineert Marianne Vos al jaren elke koers op de weg en in het veld in het vrouwenwielrennen. De media-aandacht voor het wielrennen voor vrouwen is sterk gecorreleerd aan deze cijfers. Enkel het Wereldkampioenschap en de ronde van Vlaanderen zullen worden uitgezonden op de VRT. De zendtijd die naar vrouwenwielrennen gaat is zeer beperkt in vergelijking met de zendtijd die besteed wordt aan het mannenwielrennen. De kloof tussen wielrennen bij mannen en vrouwen is groot en een ommekeer zit er zeker niet meteen aan te komen. Het tegendeel is zelfs een feit: de kloof wordt alleen maar groter (Konopka, 2007).

1.4.2.2. Voetbal

Voetbal is de belangrijkste sport in België. Wedstrijden vinden bijna het hele jaar door plaats. Voetbal wordt gezien als een mannensport (Elling, 2003, p. 14). Damesvoetbal werd populair tijdens de Eerste Wereldoorlog. Werkende vrouwen richtten teams op om tegen elkaar spelen. Ditzelfde fenomeen vond al vijftig jaar eerder plaats bij de mannen. Voetbal voor vrouwen werd steeds populairder, toch bleef de sport onder druk staan (Treep, 2012). In 1921 kwam er een verbod van de Engelse voetbalbond. Vrouwen mochten niet langer hun wedstrijden spelen op de velden van de leden van de bond, omdat damesvoetbal in hun ogen onsmakelijk was. Engeland was niet het enige land dat zulke maatregelen trof, ook Schotland maakte een einde aan het vrouwenvoetbal op velden van de leden van de Schotse voetbalbond.

Maar het verbod had tot gevolg dat er in Engeland een Engelse damesvoetbalbond werd opgericht en de wedstrijden werden gespeeld op velden van de clubs die zich bij deze bond hadden aangesloten en op rugbyvelden. Het verbod zette twee bewegingen in gang. Enerzijds kwam het vrouwenvoetbal als sport minder in de media aanbod, anderzijds kozen steeds meer Engelse burgers de kant van het vrouwenvoetbal, wat resulteerde in een grote toename van vrouwelijke voetbalspeelsters en een nog groter geheel aan fans.

Vele jaren later, na het WK voetbal in 1966 dat in Engeland werd gehouden, werd in 1969 de Women's Football Association opgericht. 1971 is een heel belangrijke mijlpaal in de geschiedenis van vrouwenvoetbal, want zo'n vijftig jaar na het invoeren ervan, kwam er een eind aan het verbod en konden vrouwen hun wedstrijden opnieuw spelen in elk stadion in Groot-Brittannië. Ook de Union of European Football Associations (UEFA) besloot in datzelfde jaar dat naast het mannenvoetbal, ook het vrouwenvoetbal onder controle zou moeten staan van de nationale voetbalbonden in ieder land (Segers & Van Der Zijden, 2011, p. 8-32).

Sinds de jaren zeventig worden door de Belgische Voetbalbond ook officiële competities gehouden voor vrouwen. Net als in het mannenvoetbal wordt elk seizoen voor de landstitel gespeeld en is er ook een beker van België voor vrouwen (vrouwenvoetbal, 2011). De actieve participatie van het aantal vrouwen in het voetbal in België neemt toe. Tussen 1992 en 2007 steeg het aantal vrouwelijke leden bij de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB) van 8.122 naar 21.326. In 2007 is dit ongeveer de helft van het aantal aangesloten mannelijke leden (namelijk 40.000).

De oorzaak van dit verschil in cijfers wordt echter niet weergegeven (Ledenaantal KBVB, 2007). Sinds het seizoen 2012/2013 is de reguliere vrouwencompetitie stevig hervormd. De eerste klasse werd vervangen door de 'Women's Elite League'. De Belgische en Nederlandse voetbalbond slaan hiervoor de handen in elkaar.

In het eerste half jaar van het seizoen werken de teams uit België en Nederland hun wedstrijden af in de eigen competitie. De eerste vier teams van beide competities starten na de winterstop in de BeNe League A, terwijl de onderste vier teams van de Belgische en Nederlandse competitie in de BeNe League B terecht komen. Van beide landen kwalificeert de hoogst geplaatste club in de BeNe League A zich voor de UEFA Women's Champions League. De laagst geplaatste Belgische club in de BeNe League B degradeert. Voor België komen volgende clubs in actie: Standard Fémina de Liège, RSC Anderlecht, WD Lierse SK, STVV, SV Zulte-Waregem, Club Brugge Dames, OH Leuven en Beerschot AD. Voor Nederland zijn dit: ADO Den Haag, FC Twente, SC Heerenveen, PSV Eindhoven, FC Utrecht, PEC Zwolle, Ajax en Telstar.

Vrouwelijke voetballers worden veel minder betaald dan hun mannelijke collega's en krijgen ook veel minder media-aandacht. De damesploegen zijn vaak een deel van een club waar ook mannenvoetbal wordt beoefend, anders wordt het voor de club financieel zeer moeilijk om rond te komen met de middelen die men krijgt.

1.4.2.3. Tennis

Tennis is een van de meest beoefende sporten ter wereld. De eerste variant ontstond in de 11e eeuw in Frankrijk. Het was een balspel dat vrijwel zeker als de directe voorloper van het moderne tennis kan worden beschouwd: het Jeu de Paume. Het was een kaatsspel dat werd gespeeld met de blote hand. In het begin van de vijftiende eeuw verspreidde het spel zich in twee varianten over geheel Europa. De volksvariant werd zo populair, dat op een aantal plaatsen het spel verboden werd. De reden hiervan was enerzijds omdat het spel overlast creëerde doordat het werd gespeeld in smalle straatjes of tegen muren van belangrijke gebouwen, anderzijds lieten veel werkmannen hun werk en familie achter.

De rijke variant, waar het huidige tennis op gebaseerd is, werd in aparte gebouwen uitgeoefend door mensen van adel die genoeg geld hadden om zich een eigen terrein aan te schaffen (Gillmeister, 1997). Het verschil met voetbal en wielrennen is treffend. In het tennis was er vanaf het begin plaats voor vrouwen. De eerste tenniskampioenschappen in 1877 waren een geheel Engelse aangelegenheid (Wimbledon) en er namen enkel mannen aan deel. Maar slechts enkele jaren later, in 1884 werden toernooien voor vrouwen en mannendubbelspel toegevoegd. Andere Grand Slam toernooien volgden dat voorbeeld en op korte termijn was het zowel mogelijk voor mannen als vrouwen om deel te nemen aan prestigieuze tennistoernooien. De prijzenpot bij mannen was wel lange tijd hoger dan bij vrouwen, omdat mannen drie gewonnen sets moeten spelen ten opzichte van twee bij hun vrouwelijke collega's. Mannen staan dus in principe langer op de baan dan vrouwen. Op de US Open in 1973 werd de prijzenpot voor mannen en vrouwen voor het eerst gelijk gesteld. Wimbledon was in 2007 het laatste Grand Slam toernooi dat het prijzengeld tussen de mannen en vrouwen gelijktrok.

Een mogelijke verklaring waarom er binnen tennis meer plaats is voor vrouwen is wellicht omdat het in de beginperiode een sport was voor mensen van hogere sociale klassen. Tennis had een belangrijke sociale functie als ontmoetingsplaats en zelfs als 'huwelijksmarkt' (Elling, 2003, p. 11).

In België heerst er een grote belangstelling voor het tennis en dit zowel voor de recreatieve vorm als de topsport. België had verschillende vrouwelijke tennissters die meedraaien op het hoogste niveau. Voorbeelden zijn Kim Clijsters, Justin Henin en Sabine Appelmans. Vrouwentennis krijgt nu nog veel aandacht van de Belgische media en is aanvaard als een sport voor vrouwen binnen onze samenleving.

1.4.3. Genderdiscriminatie tijdens de Olympische Spelen

De eerste Olympische Spelen vonden plaats in Athene in 1896 en waren een evenement voor mannen. Het evenement trok 14 landen en 241 mannelijke atleten aan. Tijdens de Spelen van Parijs in 1900 waren er slechts 19 vrouwelijke atleten of 1,6% van het totaal aantal deelnemers. Het is de Franse Alice Milliat die aan de basis lag van de International Women's Games, waarvan de eerste editie plaatsvond in Parijs in 1922. Alice Milliat was een roeister die is uitgegroeid tot het boegbeeld van de vrouwensport in Frankrijk. Pierre de Coubertin verzette zich hevig toen Alice Milliat aan het Olympisch Comité vroeg om atletiekproeven voor vrouwen op te nemen in de Olympische Spelen van Antwerpen in 1920 (Demoor, Vandebussche en Vandermassen, 2006, 44-47). Pierre de Coubertin, stichter van de moderne Olympische Spelen was geen voorstander van deelname van vrouwelijke atleten, hij was van mening dat het vrouwelijk lichaam niet sterk genoeg was om sport te beoefenen op het hoogste niveau (United Nations, 2007, p. 2). "vrouwen hebben slechts de taak om de winnaars met lauwerkransen te huldigen", aldus Pierre de Coubertin.

Tot 1928 bleef het Olympisch vrouwenprogramma beperkt tot sportdisciplines uit de hogere klasse van de samenleving. In datzelfde jaar verscheen vrouwenatletiek voor het eerst op het programma van de echte Olympische Spelen. Een ommekeer was ingang gezet. Dit was de eerste grote overwinning van wat men later sportfeminisme zou gaan noemen (Demoor, Vandebussche en Vandermassen, 2006, 44-47). Toch keek de wereld met veel argwaan toe, het zweet van de vrouwen, hun overgave, die blote benen en dijen, het bleef schokkend voor velen.

Het Nederlandse dagblad NRC schreef het volgende:

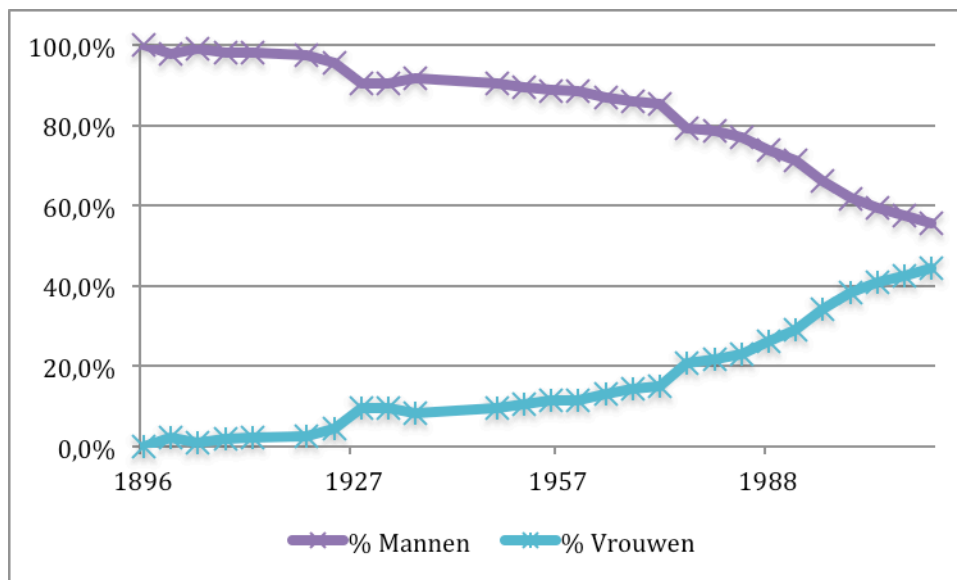
Moeten vrouwen zich nu zoo uitsloven en inspannen, zoodat ze met verwrongen gezichten, met verbeterde trekken en verwilderde haren, hijgend en afgemat door de finish gaan? Hebben vrouwen geen andere, geen betere sport dan deze (atletiek), die er één voor de man is? Dat vrouwen 's winter schaatsenrijden, met eleganten maar forschen slag, dat zij zo'n beetje tennissen met hupsche gebaartjes [...] wij kunnen het ons allemaal best voorstellen. Maar de sport die zooveel eischt, zoo groote inspanning, die is niet voor de vrouw. Daar zijn ze beide te goed voor, de vrouw en de sport (citaat uit Joop Holthausen e.a, Kroniek van de Olympische Spelen, Baarn 1992, p.80, geciteerd in Elling en knoppers, 1999, p. 27).

Het beeld dat de man geschapen is om te wedijveren, om af te zien en om op fysiek vlak grenzen te verleggen, bleef bij de mens in het geheugen geprint. De prestaties van de eerste vrouwelijke atletiek beoefenaars stonden heel ver van wat de mannen presteerden. Dit was voor velen slechts een bevestiging van de vooroordelen: vrouwen horen niet aan atletiek te deel te nemen. Laat ze dansen en schaatsen, maar hou ze weg van krachtmetingen en contactsporten (Demoor, Vandenbussche en Vandermassen, 2006, 44-47). Volgens Greer, Hardin & Homan (2009) zal vrouwensport nooit op de interesse kunnen rekenen van het publiek zoals mannensport dat wel kan. Zij stellen dat vierde- en zelfs vijfderangmannensport meer niveau haalt dan vrouwensport in dezelfde discipline.

Deze veronderstelling is misschien heel hard maar het is anderzijds wel zo dat vrouwensport bijna nooit het niveau haalt van mannensport. Wedstrijden gaan trager en het niveau ligt meestal veel minder hoog dan bij hun mannelijke collega's. Maar moet sport niveau halen of moet sport spannend zijn? In de atletiek worden soms wereldrecords gelopen omdat 'hazen' worden inzet. Dat zijn prestaties op niveau. Maar misschien zijn spannende wedstrijden met tragere tijden wel beter? Het is ook zo dat vrouwen fysiek anders gebouwd zijn en daarom hetzelfde niveau niet moeten of kunnen halen.

Ondanks alle weerstand groeide het vrouwelijke deelnemersveld tijdens de Olympische Spelen, dat zien we ook op figuur 1:

Figuur 1: Deelname van het aantal mannen t.o.v. het aantal vrouwen aan de Olympische Zomerspelen van 1896-2004. Bron: mapsofworld. n.d.

In 1900 namen vrouwen deel aan 3 Olympische Sporten, tennis, golf en croquet. In 1952 waren er voor het eerst meer dan 10% vrouwelijke deelnemers. In 2008 liep dat percentage op tot 42% of 4746 vrouwelijke atleten, een absoluut record.

Vrouwen waren vertegenwoordigd in 26 van de 28 sporten. Amerika had tijdens de Olympische Spelen van 2008 (Beijing) een gelijk aantal gewonnen medailles voor mannen en vrouwen (53 elk) en 4 medailles bij de gemengde sporten. Phelps was zonder meer de held dat jaar met maar liefst 8 gouden medailles maar ook Dara Torres, de vrouw die op 41 jarige leeftijd nog twee zilveren medailles zwom, werd in de kijker gezet. Het verschil tussen de participatie bij mannen en vrouwen aan deze spelen is kleiner geworden. Het IOC stelt zelfs dat Amerika een gelijk aantal vrouwen en mannen liet deelnemen aan de Olympische Spelen in 2012 (Londen).

Analyses bevestigen dat mannen een groter gedeelte van de zendtijd krijgen dan vrouwen. Toch zien we verschillen tussen Zomer- en Winterspelen. Tijdens Olympische Spelen in de zomer zijn de verschillen eerder beperkt, maar registratie van Olympische Winterspelen toont een aanzienlijk verschil in zendtijd tussen mannen en vrouwen sport. (Billings & Angelini, 2007; Billings & Eastman, 2002, 2003; Eastman & Billings, 1999)

In 1990 bedroeg de ratio van de verslaggeving 2:1. Er was dubbel zoveel verslaggeving over mannensport t.o.v. vrouwensport (Billings, 2008). In 2004 zijn de verschillen veel kleiner: 52% (mannen) t.o.v. 48% (vrouwen) (Billings & Angelini, 2007). In 1996 (Atlanta) werd zelfs gesproken van 'the games of the women', toch bleek uit onderzoek dat de gender gelijkheid die men vooraf aankondigde, niet terug te vinden was in de verslaggeving rond die Olympische Spelen. (Eastman & Billings, 1999)

Tot slot was er nog de studie van Tuggle et al. (2002) die bijkomend opmerkte dat er meer aandacht ging naar de mannelijke sportteams, terwijl de resultaten van de Amerikaanse vrouwenteams veel beter waren dan die van de mannen.

1.5. Besluit

Na te hebben gekeken wat de begrippen discriminatie, gender en geslacht juist betekenen, werden horizontale en verticale segregatie van dichtbij bekeken. Verticale segregatie is geen hindernis die vrouwen moeten overwinnen in hun loopbaan, maar een constant gegeven dat vrouwen als groep raakt omdat er (bewust of onbewust) aan vrouwen hogere eisen worden gesteld of omdat er gewoon meer van hen verwacht wordt. Het doel van het glazen plafond (verticale segregatie) is trachten te verklaren waarom er zo weinig vrouwen een plaats bekomen in leidinggevende posities. Want hoe hoger de functie en hoe groter het bedrijf of de instelling, hoe kleiner de kans dat vrouwen aan de top staan. Naast verticale segregatie bestaat er ook horizontale segregatie, beter bekend als 'glazen muren'. In tegenstelling tot verticale integratie gaat het hier wel om hindernissen die men tegenkomt tijdens de loopbaan. Het zijn gebeurtenissen of factoren die fungeren als uitsluitingsmechanismen of vertragingmechanismen voor de uitbouw van een loopbaan. Een grote stap vooruit was het voeren van een Gender Mainstreaming beleid. Het gaat om een strategie die de gelijkheid tussen mannen en vrouwen in de samenleving wil versterken door de genderdimensie een plaats te geven in de inhoud van het overheidsbeleid.

Wanneer er wordt gekeken naar de gemiddelde tijdsbesteding van vrouwen en mannen valt op dat er nog altijd genderstereotiepe patronen bestaan: vrouwen besteden opmerkelijk meer tijd aan huishoudelijk werk en persoonlijke verzorging, mannen werken meer uren buitenshuis en hebben meer vrije tijd. Maar de kloof tussen beiden wordt kleiner. In topsport worden de prestaties van vrouwen, in vergelijking met de dominante prestaties van mannen, vaak als minderwaardig beoordeeld. Hetgeen geassocieerd wordt met mannen krijgt over het algemeen vaker een positieve lading en/of wordt maatschappelijk hoger gewaardeerd dan wat met vrouwen/vrouwelijkheid wordt geassocieerd

Tot slot werd er nog een overzicht gegeven van de participatie en media-aandacht van mannen en vrouwen in de topsport. Voetbal en wielrennen zijn heel populair in België. Toch wordt er nauwelijks aandacht besteed aan de disciplines voor vrouwen. Bij tennis is dit niet het geval. Atletes zoals Sabine Appelmans en Kim Clijsters hebben er mede voor gezorgd dat vrouwentennis aanvaard werd als sport voor vrouwen binnen onze samenleving. Nu nog krijgt vrouwentennis veel media-aandacht.

Hoofdstuk 2: Topsport

Dat een land kan meedraaien op het hoogste sportniveau is geen evidentie. Er komt meer bij kijken dan velen denken. Ik vergelijk in dit hoofdstuk de situatie in België met de topsportmarkt in Nederland. Er is duidelijk een verschil in beide topsportmarkten maar wat ligt hier juist aan de basis? Vervolgens kijk ik naar een evenement dat door veel mensen het grootste topsport evenement in de wereld van topsport wordt genoemd: de Olympische Spelen. Tot slot schets ik kort de historische evolutie die de Spelen hebben meegemaakt alsook bekijk ik de economische context van de Olympische Spelen.

2.1. Topsport in Vlaanderen en Nederland: een wereld van verschil

Vlaanderen en Nederland zijn altijd een beetje rivalen geweest en dat is in sport en in topsport niet anders. Als de Belgische nationale ploeg tegen Nederland speelt, is de publieke belangstelling groot. Maar de laatste jaren kan de fiere Vlaamse Leeuw zich niet meer redden tegen de Nederlandse trots. Want Nederland mag terecht fier zijn op wat ze al hebben behaald op topsportniveau. Een goede graadmeter om het succes van elk land in kaart te brengen zijn de Olympische Spelen. In Sidney (2000) behaalde Nederland 25 medailles (12x goud, 9x zilver en 4x brons) en behoorde hiermee tot de top tien van de wereld. België behaalde dat jaar 5 medailles (2x zilver en 3x brons), dit was goed voor een 54^e plaats op de ranking. Vier jaar later in Athene behaalde Nederland opnieuw een mooi resultaat met 22 medailles, België had er amper 3. Uit onderzoek van De Knop, De Bosscher en Van Bottenburg (2006) blijkt dat Nederland vijf keer zo succesvol is dan België op vlak van topsport. De kloof tussen beide landen wordt steeds groter want Nederland vertoont over de jaren een positieve evolutie, terwijl de Belgische prestaties stabiel zijn gebleven. Wat in hun onderzoek ook opvalt is het feit dat Nederland veel sterker presteert in de breedte, ze behaalden in totaal medailles in 14 verschillende sporten. België behaalde zijn medailles in zeven verschillende sporten.

De feiten spreken voor zich, maar wat is hier de oorzaak van? De populatie in Nederland is anderhalf keer zo groot als die in België maar de rijkdom (BBP/hoofd) is vergelijkbaar. In de studie van De Knop, De Bosscher en Van Bottenburg (2006) tracht men op deze vraag een antwoord te vinden. Aangezien Vlaanderen en Wallonië elk hun eigen sportbeleid hebben dat onafhankelijk van elkaar werkt, werd in eerste instantie een studie in Vlaanderen uitgevoerd en vergeleken met de Nederlandse cijfers. Uit het onderzoek zijn twee verklaringen aan het licht gekomen. Enerzijds heeft Nederland tien keer zoveel atleten dan Vlaanderen. 421 Nederlandse atleten behoren tot de top acht van de wereld, tegenover slechts 17 in Vlaanderen. Dit zorgt ervoor dat Nederland een veel sterkere sportbasis heeft dan België en dus is de kans op topatleten veel groter. Ook het groot aantal topatleten zorgen ervoor dat jongeren veel sneller aan sport zullen doen. Anderzijds toont Nederland meer ambitie in zijn beleid op lange termijn. Nederland wil tot de tien beste landen ter wereld behoren, in Vlaanderen heeft slechts de helft van de topsportfederaties de ambitie om op lange termijn een medaille of finaleplaats te behalen op de Olympische Spelen, Europese of Wereldkampioenschappen (De Knop, De Bosscher & Leblicq, 2004). Ook is het Nederlandse sportbeleid professioneler en systematischer.

Door Complexe staatsstructuur en een interne versnippering van topsportstructuren heeft Vlaanderen in het verleden al teveel energie geïnvesteerd in structurele ontwikkelingen en te weinig in beleidsvoorbereidingen. België heeft over de jaren heen slechts 2 beleidsplannen gehad tegenover 22 voor Nederland. Verder is het sportbudget in België en Nederland vergelijkbaar (70 miljoen euro tegenover 103 miljoen euro), maar het topsportbudget in Nederland (35% van het totaal) is veel hoger dan in België (10% van het totaal budget). België heeft een 'sport voor allen beleid' terwijl Nederland meer kiest voor een topsportbeleid.

Tot slot is er nog een verschil in de begeleiding van de begeleiders (coaches, trainers) van de atleten. In Nederland kunnen trainers beroep doen op verschillende initiatieven om hun loopbaan te ontwikkelen terwijl in België een toptrainersopleiding blijkt te ontbreken (De Bosscher, V., De Knop, P., Heyndels, B. (2006). En de winnaar is ... Rusland. Een methode om het relatief succes van landen te bepalen. In P. De Knop, J. Scheerder & B. Vanreusel (Eds). Sportsociologie. Het spel en de spelers (pp. 213-229)).

2.2. De Olympische Spelen als het belangrijkste topsport evenement

2.2.1. Historische evolutie

De start van de Olympische Spelen vond plaats in de Griekse Oudheid, zo'n 776 jaar voor het begin van onze moderne jaartelling. De eerste Spelen werden gehouden in de stad Olympia, vernoemd naar de berg Olympus. De eerste Spelen bestonden alleen uit hardlopedstrijden, waarbij de snelste mannen uitmaakten wie er met de eer en de olijfkranen naar huis ging. Later werden speerwerpen, verspringen en discuswerpen als eerste toegevoegd aan de lijst. In de ongeveer duizend jaar die erop volgden werden elke vier jaar Spelen georganiseerd. Wanneer er oorlog was gold er een wapenstilstand tijdens de Spelen, die inmiddels vele duizenden bezoekers trokken. Toen het Romeinse Rijk zich van Griekenland meester maakte in de vierde eeuw na Christus kwam er een einde aan de Olympische Spelen. Die werden namelijk als heidens feest beschouwd door de inmiddels massaal tot het Christendom bekeerde Romeinen. Vijftien eeuwen lang leek het erop dat de Olympische Spelen voorgoed tot de geschiedenis behoorden (De geschiedenis van de Olympische Spelen, n.d., par. 1).

De eerste moderne Olympische Spelen (zoals we die nu kennen) werden voor het eerst aan het eind van de negentiende eeuw gehouden, op initiatief van de Franse historicus en pedagoog Pierre de Coubertin. Enkele decennia ervoor waren ook al initiatieven ontplooid om de Spelen weer in ere te herstellen, maar die waren weinig succesvol geweest. De Coubertin zag de Olympische Spelen als een manier om vriendschap tussen volken te bevorderen, maar ook om de jeugd aan te zetten tot een gezonde en evenwichtige levenswijze. Hij richtte daarom het Internationaal Olympisch Comité (IOC) op en wist in 1896 meteen een succes te maken van de eerste moderne Olympische Spelen uit de geschiedenis. In de Oudgriekse geschiedenis van de Olympische Spelen was het voor vrouwen verboden om mee te doen.

Getrouwde vrouwen mochten toen zelfs niet eens in het publiek zitten, aangezien de mannen in die tijd naakt hun sporten beoefenden. Bij de moderne Spelen werden al vanaf 1900 mondjesmaat onderdelen voor vrouwen toegevoegd (Miller, 2012, p. 48-49). De organisatoren waren van mening dat de sporten voor vrouwen vooral niet te zwaar mochten zijn. Zo werd het hardlopen voor vrouwen, mede dankzij Pierre De Coubertin, weer geschrapt na de Spelen van 1928 omdat veel van de hardloopsters een wel erg vermoeide indruk hadden gemaakt na het lopen van de 800m. Pas in 1960 werd de wedstrijd terug gelopen tijdens de Olympische Spelen (Miller, 2012, p. 89 en 97). Toch werden in de decennia die daarop volgden de onderdelen voor vrouwen steeds serieuzer genomen (De geschiedenis van de Olympische Spelen, n.d., par. 2; Miller, 2012, p. 9-26).

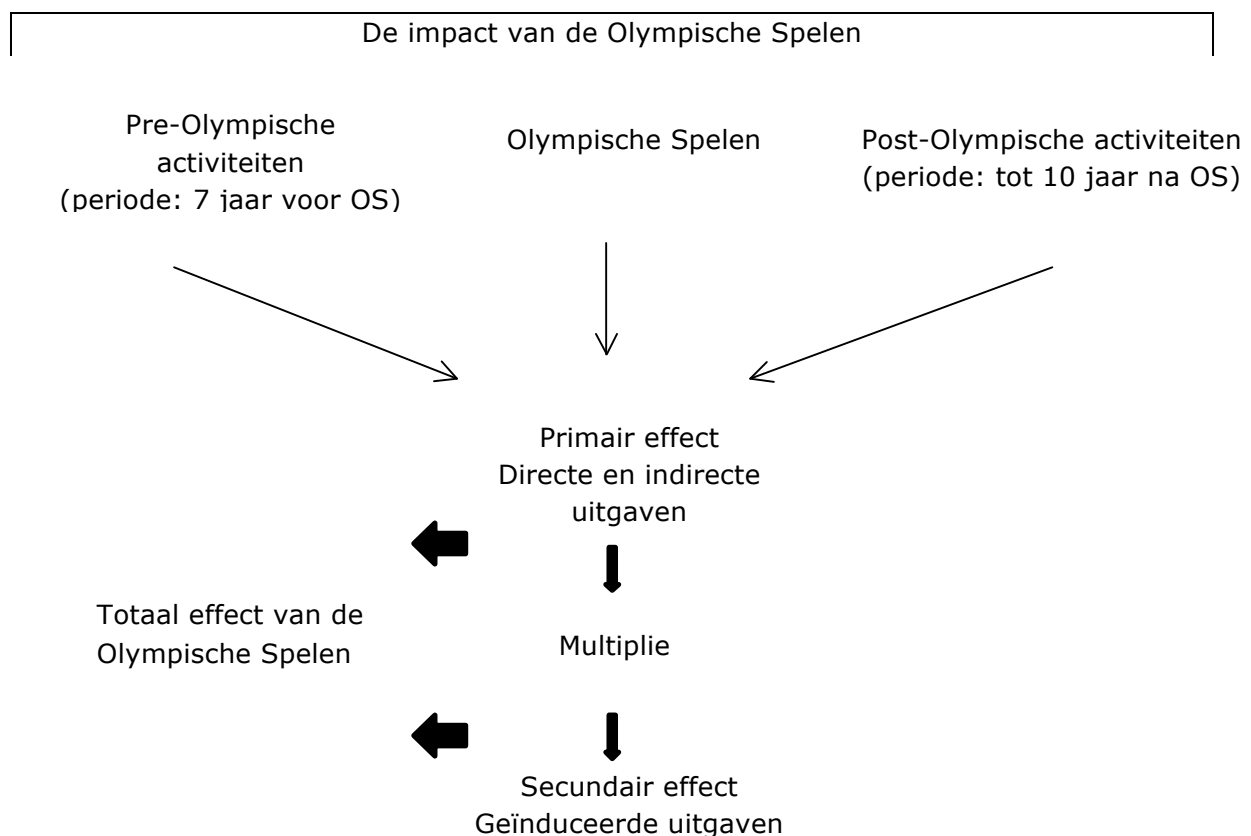
Omdat het nu eenmaal moeilijk is om wintersporten te beoefenen in de zomer werd al in 1921 besloten om over te gaan op gescheiden Zomer- en Winterspelen. Sinds 1924 worden er daardoor ook elke vier jaar aparte Winterspelen gehouden. Deze Winterspelen vonden tot en met 1992 in hetzelfde jaar plaats als de Zomerspelen. Sinds 1994 vinden de Winterspelen telkens 2 jaar na de Zomerspelen plaats (Miller, 2012). (De geschiedenis van de Olympische Spelen, n.d., par. 2)

2.2.2. De economische dimensie van de Olympische Spelen

De Olympische Spelen vormen een motor voor economische ontwikkeling. Volgens Preuss (2010) is de organisatie van de Spelen de beste promotiecampagne die een stad en land zich wensen kunnen. De kosten voor de bouw van de noodzakelijke infrastructuur worden volgens modellen op lange termijn volledig gedekt door de inkomsten die ze genereren. Het effect van de Spelen is niet alleen voelbaar op korte termijn, namelijk tijdens de Olympische Spelen, maar het evenement geeft ook een impuls op lange termijn. Het creëren van nieuwe permanente toeristische infrastructuur, het uitbouwen van dienstencentra en het blijven gebruiken van de sportinfrastructuur blijven op lange termijn inkomsten opleveren.

Het totale effect van de Olympische Spelen wordt samengevat in onderstaand schema:

Figuur 2: De totale impact van de Olympische Spelen. Bron: Sport en economie: een aftrap, Dejonghe, 2007, p. 335

Het primaire effect zijn de directe gevolgen van de Spelen op de economie, het gaat over een totale periode van 17 jaar, vertrekkende vanaf zeven jaar voor de aanvang van de Spelen en eindigt tien jaar na het organiseren van de Spelen. Die totale impact op de economie of de totale uitgaven en inkomsten betreffende de Spelen wordt samengevat onder het 'primaire effect'. Uit dat primaire effect ontstaat een secundair effect. Het oorspronkelijke bedrag gaat gedeeltelijk verloren aan import en crowding out. Crowding out is het verschijnsel waarbij bepaalde uitgaven andere uitgaven gaan verdringen. Een voorbeeld: de verhoging van overheidsbestedingen verhogt de kans dat het de particuliere investeringen gaat vervangen.

Het uiteindelijk resultaat is sterk afhankelijk van dat crowding out effect. In periodes van stagnatie of economische achteruitgang kunnen de Spelen een impuls geven aan de lokale economie om deze weer nieuw leven in te blazen. Omgekeerd betekent ook dat in tijden van hoogconjunctuur het risico op crowding out zeer groot is. Wanneer een land zich in een situatie van hoogconjunctuur bevindt, zou deze de noodzakelijke investeringen toch hebben uitgevoerd, het maakt op dat moment niet uit of deze de Olympische Spelen organiseren, de investeringen staan sowieso op het agenda. In periode van laagconjunctuur zijn die Spelen juist de impuls om de investeringen door te voeren. Een crowding out effect treedt dus voornamelijk op in periodes van hoog conjunctuur (Dejonghe, 2007, p. 338-339).

Toch is dit allemaal misschien iets te rooskleurig voorgesteld, de infrastructuur die speciaal tot stand wordt gebracht voor de Spelen, heeft in sommige gevallen na de Spelen geen enkele functie meer en zijn een grote kostenpost voor het gastland. De opbrengst uit de zogenaamde 'post Olympische Activiteiten en functies' van de gebouwde infrastructuur zijn dus zeer twijfelachtig en zeker niet vanzelfsprekend. Heel wat landen kiezen zelfs voor de afbraak van bepaalde infrastructuur eenmaal de Spelen afgelopen zijn, omdat de kost voor afbraak kleiner is dan de kost om de infrastructuur te behouden en te onderhouden.

Ik zal mijn onderzoek baseren op de laatste Olympische Spelen in Londen (2012). Londen is op vlak van bedrijvigheid en werkgelegenheid toonaangevend in het Verenigd Koninkrijk en één van de grootmachten op internationaal schaalniveau. Het is een van de grootste centra van financiële en zakelijke dienstverlening in de wereld. Londen gebruikt de Spelen dus niet om zich te ontwikkelen tot een wereldstad, zoals de Olympische steden Atlanta en Sydney wel beoogden, het is al een wereldstad maar beseft dat haar positie vergankelijk is. Steden zoals Frankrijk, Berlijn en Frankfurt zijn aan een heuse inhaal beweging begonnen. Als organisator van de Spelen zou ze haar positie kunnen behouden of zelfs verbeteren: "Winning the right to host the Games in 2012 gives London a wonderful opportunity to showcase itself to trading partners, investors, tourists and students around the world, forging links with emerging markets" (London Employment and Skills Taskforce, 2006, p. 16 en 17).

Het doel van dit massa evenement is de bedrijvigheid, werkgelegenheid en toerisme te verhogen. Verder wil men de Spelen ook gebruiken als middel tegen de huidige economische crisis, hoewel dit nergens in officiële documenten verwoord wordt. Tot slot beoogt Londen, net als Barcelona, door de organisatie van de Spelen stedelijke herstructureringsprojecten in Oost-Londen te stimuleren (Straeter, 2009, p. 67). Toch is uit onderzoek gebleken dat de Spelen voornamelijk in het Olympische jaar de 'motor voor de economische groei zullen zijn. De impact op Londen zelf zal eerder gering zijn, omdat het al een beduidend omvangrijke economie heeft.

Op vlak van bedrijvigheid zullen de spelen eerder voordelen bieden op korte dan op lange termijn, zoals ook in Sydney en Atlanta het geval was. De stijging van de bedrijvigheid zal zich vooral situeren in de bouw-, transport, en dienstensector. Zoals verwacht zullen vooral grote bedrijven de Olympische contracten bemachtigen, zij hebben immers meer onderhandelingsmacht dan de kleine spelers.

Op vlak van werkgelegenheid wordt dezelfde conclusie getrokken, op korte termijn zal deze zeker toenemen maar de lange termijnresultaten zijn afhankelijk van de erfenis die de Spelen achterlaten in Londen op vlak van (sport)faciliteiten. Als deze omvangrijk zijn, zal de impact op lange termijn misschien wel groter zijn dan deze op korte termijn. Zo zou middels het International Broadcast Centre veel werkgelegenheid gecreëerd kunnen worden. Tot slot is er nog toerisme, de derde pijler waarop de Spelen normaal een impact zullen hebben. Dat er op korte termijn een grote impact zal zijn op het toerisme in de stad spreekt vanzelf, maar ook op lange termijn zal het effect groter zijn dan in Atlanta en Sydney het geval was. Want in tegenstelling tot deze twee Olympische referentiesteden is Londen voor de meeste buitenlandse toeristen wel goed bereikbaar en beschikt het over voldoende toeristische attracties. Bovendien zal Londen in de komende jaren nog meer toeristische aspecten van de stad belichten. Toch zal het lange termijn effect naar verhouding niet zo groot zijn als dat van de Spelen in 1992 in Barcelona. De reden hiervoor is omdat het toerisme op dit moment al vele malen groter is dan dat in Barcelona begin de jaren negentig. Men twijfelt of de hoge kosten die zullen gemaakt worden, wel verantwoord zijn. Zelfs indien het Olympisch Park na de Spelen getransformeerd wordt in het beoogde stedelijke park is het ten zeerste de vraag of de nieuwe sportfaciliteiten wel voldoende zullen worden benut. Nader onderzoek is nodig om hier een concreet antwoord op te bieden, maar voorlopig zijn critici van mening dat de omvangrijke totale kost (ongeveer 15 miljard Amerikaanse Dollar) beter in andere herstructureringsprojecten zou kunnen geïnvesteerd worden. De kans is reëel dat de uiteindelijke kosten van de Spelen nog hoger zullen zijn dan nu verwacht wordt (anno 2011) (Straeter, 2009, p. 109).

2.3. Besluit

De eerste moderne Olympische Spelen werden voor het eerst aan het eind van de negentiende eeuw gehouden, op initiatief van de Franse historicus en pedagoog Pierre de Coubertin. Ze vormen een motor voor economische ontwikkeling. De organisatie van de Spelen is de beste promotiecampagne die een stad en land zich wensen kunnen. De kosten voor de bouw van de noodzakelijke infrastructuur worden volgens modellen op lange termijn volledig gedekt door de inkomsten die ze genereren. Het effect van de Spelen is niet alleen voelbaar op korte termijn, namelijk tijdens de Olympische Spelen, maar het evenement geeft ook een impuls op lange termijn. Toch is dit niet allemaal zeker en vanzelfsprekend. De opbrengst uit de zogenaamde 'post Olympische Activiteiten en functies' van de gebouwde infrastructuur zijn dus zeer twijfelachtig en zeker niet vanzelfsprekend. Heel wat landen kiezen zelfs voor de afbraak van bepaalde infrastructuur eenmaal de Spelen afgelopen zijn, omdat de kost voor afbraak kleiner is dan de kost om de infrastructuur te behouden en te onderhouden.

Ik zal mijn onderzoek baseren op de laatste Olympische Spelen in Londen (2012). Londen is op vlak van bedrijvigheid en werkgelegenheid toonaangevend in het Verenigd Koninkrijk en één van de grootmachten op internationaal schaalniveau. Het is een van de grootste centra van financiële en zakelijke dienstverlening in de wereld. Londen gebruikt de Spelen dus niet om zich te ontwikkelen tot een wereldstad, zoals de Olympische steden Atlanta en Sydney wel beoogden, het is al een wereldstad maar beseft dat haar positie vergankelijk is.

Hoofdstuk 3: Sportmedia & genderdiscriminatie in de verslaggeving

"It dispelled any doubt that, where television's interests clashed with sport, it was money which dictated the resolution." - Steven Barnett (1990, p. 138)

Het bindmiddel tussen sport en media is geld. Sport heeft zijn populariteit grotendeels te danken aan de evolutie van de massamedia. De massamedia langs hun kant hebben heel wat kijkcijfers dankzij sportuitzendingen. Sport en media stimuleren elkaar op het vlak van kapitaal, publiek, promotie en inhoud (Miller, Lawrence & Rowe, 2001).

In dit hoofdstuk verklaar ik de term 'sportmedia'. Ik schets elke medium en ga na in hoeverre deze gecorreleerd zijn met topsport. Vervolgens bekijk ik de rol die de media heeft in het bepalen van wat de consument te zien krijgt. In hoeverre is de media zelf verantwoordelijk voor de genderdiscriminatie die in de sportwereld aanwezig is? Tot slot schets ik de verslaggeving. Elling (2003, p. 35-50) onderscheidt drie soorten onderzoek van de sportverslaggeving, namelijk de inhoudsanalyse, het selectieonderzoek en het publieksonderzoek. De inhoudsanalyse is diegene die ons het meest interesseert en ook van toepassing zal zijn bij het verder verloop van mijn onderzoek. Deze wordt nogmaals onderverdeeld in kwantitatieve en kwalitatieve inhoudsanalyse. Ik ligt deze in dit hoofdstuk kort toe en bekijk in welke mate en onder welke vorm genderdiscriminatie hier aanwezig is.

3.1. De sportmedia

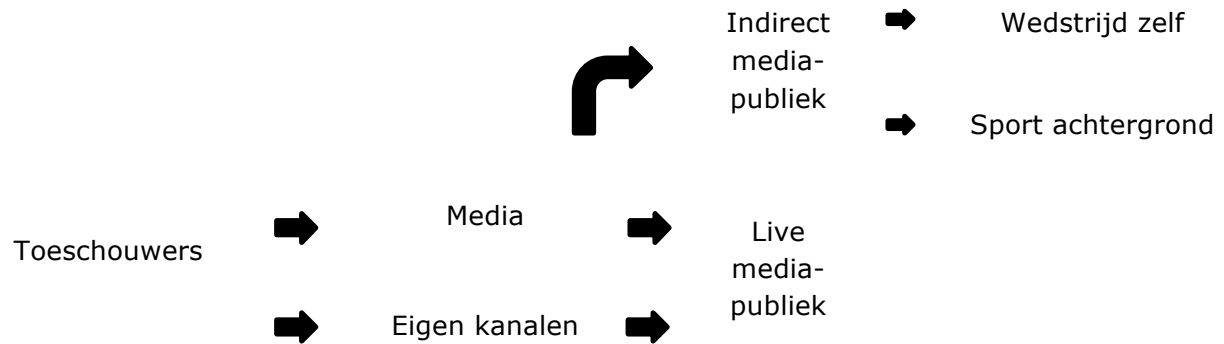
Voor de opkomst van massamedia was sport een lokaal gegeven. Media was geen inkomstenbron voor de sportwereld, die hun opbrengst vooral haalden uit de verkoop van tickets en abonnementen. Geleidelijk kwamen er nieuwe inkomstenstromen en nieuw gebruik van sportmedia onder impuls van verschillende factoren: de ontwikkeling van (inter)nationale sportcompetities, de groeiende onafhankelijkheid van de media en de opkomst van broadcast media waarvoor de consument weinig of niets hoefde te betalen. Op deze manier werd sport verder gecommmercialiseerd: het kon geproduceerd, geruild, verkocht en gedistribueerd worden (Rowe, 1999, p. 66).

Hoewel heel wat Vlamingen zelf sportactief zijn, bereiken de sportmedia met hun verslaggeving nog een ruimere groep mensen. Vooral door de mensen die zelf weinig sport beoefenen, wordt 'sport' vaak geassocieerd met die activiteiten die aandacht krijgen in de media. Dagelijks worden tal van televisie- en radioprogramma's, krantenpagina's, magazines en websites aan sport gewijd. Sportmedia geven maar in beperkte mate weer wat sport eigenlijk is. Toch hebben ze een grote invloed op de algemene visie over en op de wijze waarop sport gerelateerd is aan deelname van en beeldvorming over mannen en vrouwen met diverse etnische achtergronden (Elling, 2007, p. 35). Steeds meer vrouwen voetballen. In Engeland is het zelfs de snelst groeiende sport van allemaal (Williams, 2003, p. 112-127). Dit komt echter niet tot uiting in de berichtgeving in de media. De onderrepresentatie en de negatieve portrettering van de vrouw in de verslaggeving is één van de belangrijkste genderdiscriminaties in de sport (United Nations, 2007, p. 25).

Sportmedia zijn de dragers die sport doorgeven aan de indirecte passieve sportconsument. Sportconsumptie kan via verschillende media.

De verschillende 'mediapublieken' worden in figuur 3 weergegeven:

Figuur 3: De sportmedia. Bron: Relatie sport en media, Kok, 2010, p. 95

De passieve consumenten zijn de mensen die niet live aanwezig zijn bij de sportwedstrijd. Ze volgen de wedstrijd op een andere plaats dan waar die plaatsvindt. 'Volgen' kan door middel van bewegende beelden, maar ook via een artikel in een sportkrant, magazine of een verslag op het internet. De consumptie door passieve sportconsumenten vindt plaats via kranten, magazines, radio, sportwebsites, streamingvideo, sms, mms, videoblogs en wap-providers. Om meer inzicht te krijgen bespreek ik hieronder de meest gebruikelijke sportmedia.

3.1.1. Televisie

Stokvis (2003, p. 1) definieert mediasport als: " ... de door sport-, marketing- en omroeporganisaties op commerciële basis voor televisie geconstrueerde topsport, zoals die aan het kijkerspubliek wordt aangeboden". En Kellner heeft het niet over televisie, maar over een 'media extravaganza'. Televisie is getransformeerd tot een spektakel dat de waarden, producten, bekendheden en instituties van de media en van de consumentenmaatschappij verkoopt (Kellner, 2001, p. 37). Steeds meer mediamaatschappijen zien het belang in van sport programmering. De essentiële reden waarom sportuitzendingen aantrekkelijk zijn voor zenders en organisaties, is dat het een efficiënte manier is om meer kijkers te lokken.

Sport heeft de kracht om kijkers aan te trekken en te behouden, zelfs buiten de piekuren. Dit is iets wat zeer zeldzaam wordt in een maatschappij waar het publiek steeds verder fragmenteert in een multi-kanalenomgeving (Whannel, 1992, p. 3-5). Een interessante sportwedstrijd is bijna een garantie op hoge kijkcijfers. Dit bewijst de effectiviteit van sportuitzendingen.

Klatell en Marcus (Geciteerd in: De Leeuw, 2007, p. 175) verklaren: "Sport op televisie is het beste wat televisie te bieden heeft. Het is in vele opzichten het ultieme televisieprogramma-format dat optimaal gebruik maakt van de rol die televisie in ons dagelijks leven speelt. Sport op televisie heeft visueel aantrekkelijke elementen – opvallende kleuren, aantrekkelijke locaties, volop actie en beweging. Er is sprake van uitgestrekte vergezichten, voortreffelijke details en onmetelijke beelden. (...) Het biedt drama, spanning, onzekerheid, rauwe emoties, woede, oprechte vreugde, en vele andere reacties. Het belangrijkste is echter dat men naar echte mensen kijkt, die echte strijd leveren en voor wie de uitkomst even onzeker is als voor de kijker. In de sporttelevisie wint vaak de 'slechterik' uit het script, gebeuren er onverwachte dingen, triomfeert goed gedrag en wordt het niet altijd beloond."

Sportwedstrijden op televisie worden vaak gezamenlijk bekeken, het is een sociale aangelegenheid. Een voorbeeld om dit te illustreren is voetbal. Mannen zoeken elkaar op om thuis of op café een avondje topvoetbal te kijken onder vrienden. Juist bij interessante sportwedstrijden op televisie zoeken mensen elkaar op (Kok, 2010, p. 96).

3.1.2. Dagbladen (krant)

Een dagblad is een klassiek massamedium en nog steeds een van de populairste en invloedrijkste vormen van nieuwsvoorziening. Veel verslaggeving wordt gelezen via de dagbladen, die zoals het woord zegt, bijna dagelijks (6x week) verschijnen. Dit is een zeer handig medium omdat het heel direct is, de volgende ochtend kan men lezen over de gebeurtenissen van de dag ervoor. In België heeft bijna elke krant een sportrubriek. Sommige kranten profileren zich ook als 'de sportkrant' maar in België worden geen dagbladen gepubliceerd met alleen sportnieuws zoals 'La Gazzetta dello Sport' in Italië.

3.1.3. Tijdschriften (magazine)

Sporttijdschriften zijn te verdelen in een categorie die gericht is op de verslaggeving van topsport voor de passieve consument zoals bijvoorbeeld "sportmagazine". De tweede categorie is gericht op actieve sporters die in hun vrije tijd zelf aan sport doen, zoals bijvoorbeeld: Runner's World. Deze staat dan vol nuttige tips en artikels over de door hen beoefende sport. Er is sprake van een terugloop wat magazines betreft.

De oorzaak hiervan is de opkomst van het internet. Het gaat dan vooral over de magazines die gekocht worden door consumenten uit de eerste categorie (passieve consument). Specifieke bladen zoals 'Runner's World' en 'Fietssport Magazine' kennen een stijging van de oplage. Deze ontwikkeling loopt gelijk aan de stijging in sportdeelname aan deze sporten (Kok, 2010, p. 97-99).

3.1.4. Internet

Zoals in veel media is ook internet in topsportmedium sterk in opmars. Door het on-demand (op aanvraag) bekijken van beelden kun je kijken op elk tijdstip dat het de kijker het best uitkomt. Men verwacht dan ook dat steeds meer televisie via crossmediale platformen als internet of mobiele telefoon verspreid zal worden. Sinds 2008 is het mogelijk om bijvoorbeeld real time voetbalgoals op een mobiele telefoon te ontvangen. De sportconsument kan voortaan kiezen uit verschillende combinaties van uitzendkanaal, ontvangstmiddel en plaats (Kok, 2010, p. 98-99).

3.2. De rol van de media

Twee theorieën die vaak terug komen als het gaat over het begrijpen van media vertegenwoordiging zijn 'agenda setting' en 'framing'. 'Agenda setting theorie' beschrijft de invloed die de media hebben op de lezers/kijkers betreffende bepaalde onderwerpen op de agenda. Als een nieuwsitem frequent en opvallend naar voor wordt gebracht, zal het publiek dit als belangrijk aanschouwen. Agendasetting heeft als gevolg dat bepaalde onderwerpen op de nationale agenda komen te staan, met als gevolg dat ook de politiek zich hierover zal buigen. Massamedia tonen de kijker vooral wat ze willen dat wordt gezien. Op die manier wordt al snel een mening of een gedachte opgedrongen bij de kijker of de lezer. 'Framing' is anderzijds een overtuigingsstechniek in de communicatie. De techniek bestaat eruit woorden en beelden zo te kiezen, dat daarbij impliciet een aantal aspecten van het beschrevene worden uitgelicht. Deze helpen om een bepaalde lezing van het beschrevene of een mening daarover te propageren.

De combinatie van deze twee technieken maakt dat de media niet alleen bepaalt wat ze ons aanbieden, ze gaan bepaalde onderwerpen ook verkleinen, uitvergroten of helemaal uitsluiten. Deze theorie zien we ook terugkomen in de sportverslaggeving. Vrouwensport komt minder aan bod en de verslaggeving is vaak minder fraai dan die bij mannensport (Tankard, 2001). Tot slot was er nog de studie van Tuggle et al. (2002) die bijkomend opmerkte dat er meer aandacht ging naar de mannelijke sportteams, terwijl de resultaten van de Amerikaanse vrouwenteams veel beter waren dan die van de mannen (Billings, Angelini & Duke, 2010).

Tijdens de Olympische Spelen in Beijing (2008) ging 48 van de 51 uur (94%) zendtijd naar 5 sporten: beach volleybal, duiken, turnen, zwemmen en atletiek (Billings, Angelini & Duke, 2010). Toch moeten deze cijfers genuanceerd worden. In deze studie werd enkel aandacht besteed aan de prime time uitzendingen in Amerika. Het gaat dus om een totale registratie van 3 tot 4 uur per dag. In Europa is het aanbod van verschillende sporten waarschijnlijk veel breder. Toch werden er in het verleden nog geen studies gedaan die dit kunnen bevestigen. Het is ook moeilijk om de resultaten van de Olympische Spelen vandaag te gaan vergelijken met Spelen van vroeger, aangezien de media zelf voor een groot stuk beslist wat wij te zien krijgen. De media beslissen over wat beperkte aandacht krijgt (ongeveer 80% van alles sporten) en wat uitgebreid wordt getoond aan de kijker (vijf sporten waar zowel vrouwen als mannen aan deelnemen). Zo lag de nadruk de afgelopen zomerspelen heel sterk op Phelps. Hij kreeg de meeste zendtijd van alle atleten. Hij kwam niet alleen in beeld tijdens zijn wedstrijd, maar ook voor en na de race werd hij meermaals in beeld gebracht. Van de 17 dagen registratie is Phelps elke dag aan bod geweest. Phelps is een fenomeen.

Media en mensen hebben nood aan helden en iconen en Phelps is hier een voorbeeld van. Hij zorgde ook voor de grootste Olympische prestatie ooit door zoveel medailles te winnen. De aandacht die de media hebben voor hem is dan ook meer dan logisch.

3.3. De sportverslaggeving

Elling (2003, p. 35-50) onderscheidt drie soorten onderzoek van de sportverslaggeving, namelijk de inhoudsanalyse, het selectieonderzoek en het publieksonderzoek. De inhoudsanalyse is diegene die ons het meest interesseert en ook van toepassing zal zijn bij het verder verloop van mijn onderzoek. Deze wordt nogmaals onderverdeeld in kwantitatieve en kwalitatieve inhoudsanalyse.

3.3.1. Kwantitatieve inhoudsanalyse

Voor het onderzoeken van mediaberichtgeving ligt een systematisch-kwantificerende inhoudsanalyse voor de hand. Deze methode is geschikt om gegevens te verzamelen over een omvangrijk aantal mediaberichten, waarbij vergelijkingen mogelijk zijn. Ik ga nakijken hoeveel aandacht er is voor de verschillende sporttakken. Vaak gaat dit samen met andere criteria als gender, etniciteit of nationaliteit van de atleten. Vragen die dan onmiddellijk kunnen worden gesteld zijn onder andere: krijgen vrouwen evenveel aandacht als mannen? Krijgen buitenlandse atleten evenveel media-aandacht als nationale sporthelden? Concreet kan dit worden onderzocht door een registratie in seconden van de zendtijd op audio-visuele media of een registratie in centimeter van de paginaruimte in de geschreven pers.

Volgens de VN is sportverslaggeving een belangrijk domein van genderdiscriminatie (United Nations, 2007, p. 25-27). De discriminatie op basis van genderverschillen tussen mannen en vrouwen is heel sterk aanwezig bij sportmedia, vrouwensport komt amper aan bod en wordt vaak neerbuigend naar voor gebracht. Deze uitspraak is gebaseerd op Amerikaanse en Australische onderzoeken uit de sportverslaggeving op televisie en kranten. Uit de studie in Australië (1996) is gebleken dat vrouwensport slechts voor 2% aanbod komt op televisie, 1,4% op de radio en 6,8% in sport magazines. Frank Deford, schrijver bij 'Sports Illustrated' verklaart deze cijfers. De oorzaak is volgens hem het feit dat men aanbiedt wat de kijker of de lezer wil zien of lezen. De interesse in vrouwensport is enorm laag en wordt niet door de man, noch door de vrouwelijke consumenten aangemoedigd. Vrouwensport is in veel opzichten ook gewoon veel minder boeiend dan mannensport, hun prestaties zijn minder hoog dan hun mannelijke atleten, dit leidt rechtstreeks tot minder interesse van de consument (United Nations, 2007, p. 25-27). Toch moet een belangrijke kanttekening worden gemaakt bij deze cijfers. De situatie in 1996 kan moeilijk vergeleken worden met recente situaties. Maar ze geven wel een beeld van hoe de situatie toen was.

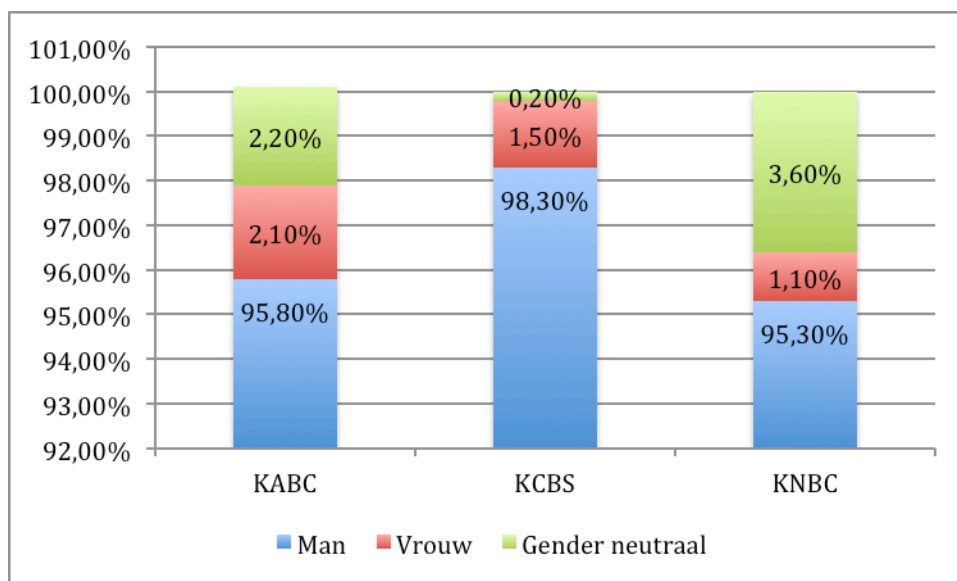
3.3.2. Genderdiscriminatie tijdens de sportverslaggeving op televisie en kranten

Beeldvorming ten aanzien van minderheidsgroepen wordt in sterke mate bepaald door de media. De media kunnen stereotype gedachten veroorzaken en versterken, maar ze kunnen ze ook tegenspreken (Elling, 2003; Knoppers & Elling, 1999). Vooral de sportmedia spelen een belangrijke rol in de verspreiding en instandhouding van stereotypen (Davis & Harris, 1998).

In het verleden is er reeds veel onderzoek gevoerd naar de beeldvorming van sporters in de sportmedia. Uit verschillende inhoudsanalyses blijkt dat er grote verschillen bestaan tussen de representatie van mannen en vrouwen.

Over het algemeen is er sprake van onderrepresentatie van vrouwen in de sportmedia (Knoppers & Elling, 1999). Messner en Cooky publiceerden meerdere onderzoeken 'Gender in Televised Sports'. Uit de studies van 1989 en 1993 is gebleken dat de media-aandacht voor vrouwen in de reguliere sportverslaggeving zo goed als onbestaande is. In 1999 is er heel kort even sprake van een stijging, maar deze is alweer verdwenen in 2004. In 2009 werd zelfs het laagste peil bereikt van alle metingen (1,6%). Gedurende enkele weken werd de reguliere sportverslaggeving op drie lokale zenders in Los Angeles onderzocht (KABC, KCBS en KNBC). Figuur 4 geeft het resultaat weer:

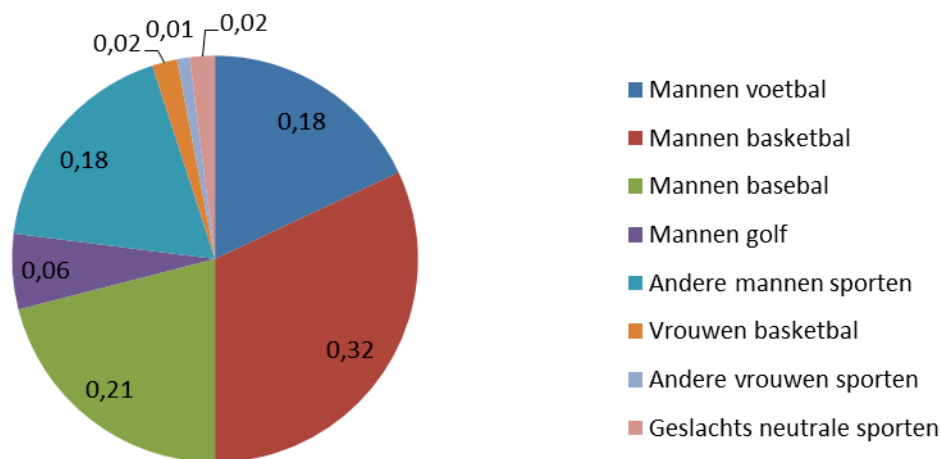
Figuur 4: Verdeling van de reguliere sportverslaggeving op KABC, KCBS en KNBC (L.A.) in 2009.
Bron: Gender in Televised sports, Messner & Cooky, 2010, p. 9

Algemeen hebben alle drie deze zenders meer dan 95% van de zendtijd besteed aan mannensport (figuur 4). Voor KCBS loopt dit percentage op tot 98,3%. KNBC, die in 2004 een aandeel van 8,9% besteedde aan vrouwensport, verlaagde dit percentage tot slechts 1,1% in 2009. KABC en KCBS behouden beiden een constant aandeel van 2% media-aandacht die besteed wordt aan vrouwensport. Er is ook sprake van discriminatie binnen de groep 'mannensport' (figuur 5). Zo zijn voetbal, basketbal en basebal samen goed voor 71,7% van de media-aandacht in de studie van 2009.

Als we nagaan hoeveel aandacht deze sporten krijgen wanneer ze worden uitgevoerd door vrouwen, is het resultaat teleurstellend. Van deze drie populaire sporten komt alleen basketbal in de media als het om vrouwensport gaat. Het aandeel bedraagt slechts 1,5% van de totale media-aandacht. Tot slot stellen Messner en Cooky (2010) ook nog vast dat deze drie sporten (basketbal, baseball en voetbal) ook het meest in de media komen buiten het seizoen in L.A. (Messner & Cooky, 2010, p. 5-15).

Figuur 5: Inhoud van mannensport binnen de reguliere sportverslaggeving. Bron: Gender in televised sports, Messner & Cooky, 2010, p. 12

in tegenstelling tot het onderzoek van Messner & Cooky besluiten andere bronnen dat vrouwensport wint aan belangstelling bij de kijker. Het toelaten van vrouwen op evenementen zoals de Olympische Spelen heeft er mede voor gezorgd dat de interesse in vrouwensport groeit. En dit zorgt dan op zijn beurt weer dat televisienetwerken de hoeveelheid vrouwensport gaan opdrijven (Lopiano, 2000). Toch toont de kijker nog steeds meer interesse in mannensport dan in vrouwensport. In het onderzoek van Angelini (2008, p. 16) kwam men tot de conclusie dat vrouwensport langer in het geheugen van de kijker blijft zitten in vergelijking met mannensport. Het onderzoek van Messner & Cooky baseerde zich op reguliere sportverslaggeving onder de vorm van nieuwsuitzendingen en talkshows, hier halen vrouwen maximum 2% van de verslaggeving. Tuggle (1997) houdt rekening met alle reguliere sportverslaggeving die op televisie komt en besluit dat vrouwensport een aandeel heeft van 5% t.o.v. het totaal. Het onderzoek van Mastro et al. (2012) gaat nog een stap verder en bekijkt de totale reguliere sportverslaggeving, met name alle geschreven en niet geschreven pers. Hij besluit dat vrouwensport goed is voor 5% van de totale sportverslaggeving. Dit is een bevestiging van de conclusie van Tuggle (1997). Vrouwensport is goed voor 5% van de totale reguliere sportverslaggeving, terwijl ze een aandeel van 40% in het totale sport gebeuren vertegenwoordigen.

Er is wel een groot verschil tussen de gewone sportverslaggeving en de verslaggeving over een massa evenement zoals de Olympische Spelen. Bij deze laatste is de kloof in media-aandacht tussen mannen- en vrouwensport veel kleiner dan in de reguliere sportverslaggeving. Dit blijkt uit onderzoek van Capranica en Aversa (2002) voor de uitzendingen op de Italiaanse zender Rai3 tijdens de Olympische Zomerspelen in Sydney in 2000. De proportie vrouwensport op televisie (29%) was in balans met de participatie van vrouwelijke atleten binnen de Italiaanse delegatie (28%). Deze balans vind ik niet terug als ik ga kijken naar het totaal aantal vrouwen die hebben deelgenomen aan deze Spelen (38%). Ook het onderzoek van Billings & Eastman (2002) komt tot deze conclusie.

Het enige verschil is dat dit onderzoek een genderverschil aantoonde in de plaatsing van items tijdens 'prime time', wat niet het geval was in het onderzoek van Capranica en Aversa. Ik moet er wel op wijzen dat de berichtgeving per land kan verschillen. Het is mogelijk dat de verschillen in resultaten tussen de onderzoeken het gevolg zijn van verschillen in de Olympische selectie van de landen. Als een land weinig vrouwelijke atleten heeft die deelnemen, is het ook logisch dat er weinig aandacht gaat naar vrouwensport.

Billings (2008) onderzocht de zendtijd voor mannen en vrouwen op NBC voor de Olympische Zomerspelen (1996, 2000 en 2004) en Olympische Winterspelen (1998, 2002, 2006). Voor de Zomerspelen komt hij tot de conclusie dat er een bijna evenwichtige verdeling is van de media-aandacht voor mannen- en vrouwensport (51,9% voor mannen, 48,1% voor vrouwen). Wat de Winterspelen betreft is er wel een groot verschil in media-aandacht, zo wordt 61,6% van de zendtijd besteed aan mannen en slechts 38,4% gaat naar vrouwen. Voor de verklaring van dit grote verschil in media-aandacht tussen Zomer- en Winterspelen kijkt de auteur naar welke sporten het meest in beeld komen bij mannen en vrouwen tijdens de Zomerspelen. Bij vrouwen gaat het vooral om duiken en gymnastiek, volgens Billings zijn dit sporten waar weinig en nauw aansluitende kledij gedragen wordt door de atletes. Ook het verschil in interesse in beachvolleybal voor vrouwen (3,9%) ten opzichte van beachvolleybal voor mannen (0,4%) ziet de auteur als een bevestiging van eerdere onderzoeken die uitwijzen dat media-aandacht voor vrouwensporten seksueel georiënteerd is. Deze kledij is niet aan de orde tijdens de Winterspelen, wat de lagere media-aandacht voor vrouwensport zou kunnen verklaren. Ook in het onderzoek van Billings et al. (2008), Billings & Eastman (2002) en Angelini (2008) wordt dit bevestigd.

In het onderzoek van Billings, Angelini en Duke (2010) werd volgende hypothese bevestigd: 'Vrouwelijke atleten krijgen minder zendtijd dan mannelijke atleten in NBC's prime time televisie uitzending tijdens de Olympische Spelen 2008 te Beijing.' Mannensport krijgt 54,2% van de zendtijd, terwijl vrouwensport slechts 45,8% van de zendtijd krijgt. In absolute cijfers wil dit zeggen dat mannensport meer dan 4u extra zendtijd krijgen ten opzichte van vrouwensport. Het verschil is zeer groot in de zwemsport, wat ongetwijfeld te maken heeft met de deelname van Phelps. Maar ook in sporten zoals atletiek en indoor volleybal is er meer media-aandacht voor mannen. Vrouwen zijn dan weer meer geliefd in sporten zoals beachvolleybal en gymnastiek.

Wat de kranten betreft is uit het onderzoek van Eastman en Billings (2000), geciteerd in Duncan (2006), gebleken dat van 951 artikels uit de New York Times slechts 11% betrekking had op vrouwensport, 85% op mannensport en 4% was seksneutraal. Deze conclusie wordt bevestigd in het onderzoek van Bishop (2003).

Deze heeft sinds 1980 het maandelijks Amerikaanse magazine 'Sports Illustrated' onderzocht. In totaal werden er 569 artikels onderzocht en hierbij kwam hij tot de conclusie dat er sinds de start van het onderzoek geen significante stijging is in de aandacht voor vrouwensport. Er was zelfs sprake van een drastische daling in het percentage foto's van vrouwen van 1994 tot 1996. In de studie 'The times they are A-changing' van Crossman, Vincent & Speed (2007) worden drie dagbladen met elkaar vergeleken betreffende het prestigieuze Wimbledon WTA tennis toernooi in 2004. De dagbladen zijn: 'The Times' (UK), 'The New York Times' (US) en 'The Globe & Mail' (Canada). Ook hier werden er significant meer artikels en foto's gepubliceerd van de mannelijke competitie ten opzichte van de vrouwelijke competitie. Wat wel opvalt is dat er geen significant verschil is in de grootte van artikels en foto's van beide geslachtsgroepen.

Ook binnen de geschreven pers is de kloof in verslaggeving tussen mannen- en vrouwensport minder groot bij massa-evenementen. In het onderzoek van Hardin et al. (2002) werden vier dagbladen in Florida geanalyseerd en dit gedurende de Olympische Spelen van 2000. De focus lag vooral op de afbeeldingen die worden weergegeven met betrekking tot de Olympische Spelen. Bij de vergelijking van de afbeeldingen had 48% betrekking op vrouwen en 52% op mannen. Een groot verschil met wat het onderzoek van Bishop (2003), Eastman en Billings (2000) en Duncan (2006) ons eerder hebben verteld. En ook het onderzoek van Luijt (2005) lijkt de bevindingen van Hardin e.a. te bevestigen. Zij analyseerde gedurende de Olympische Spelen van 2004 de foto's die betrekking hadden op de Spelen in het Algemeen Dagblad en NRC Handelsblad. Opvallend was dat 44,4% van de totale ruimte besteed werd aan vrouwen, terwijl er slechts 35% van de Nederlandse deelnemers vrouwen waren. Vrouwen kregen dus relatief meer aandacht dan mannen, uitgedrukt in foto's in de dagbladen. Een andere opvallende conclusie in dit onderzoek was dat vrouwen vaker in kleur worden afgebeeld dan mannen. Vrouwelijke sporters (45,1%) waren relatief vaker zichtbaar in kleurenfoto's dan mannelijke sporters (40,1%). Ook werd voor vrouwen (53,7%) een hoger percentage aan fotoruimte in kleur besteed dan voor mannen (51,4%) (Luijt, 2005, p. 24-34). Dus vrouwen zijn in dit onderzoek niet onder- maar overgerepresenteerd. Dit is mogelijk een gevolg van het succes van Nederlandse vrouwelijke atleten. Bijvoorbeeld de Nederlandse amazone Anky van Grunsven. Van de totale ruimte die aan vrouwen werd besteed werd maar liefst 12,4% aan paardensport besteed, terwijl van de totale ruimte die aan mannen werd besteed slechts 1,2% voor paardensport was gereserveerd. De grote aandacht voor paardensport bij de vrouwen werd veroorzaakt door de vele foto's van de Nederlandse amazone die een gouden medaille bij de dressuur wist te behalen. Ook hier is gebleken dat vrouwen vooral zichtbaar zijn in sporten waarin schoonheid en gratie belangrijk zijn zoals paardensport, turnen, synchroonzwemmen, ritmische gymnastiek en trampolinespringen, beachvolleybal en tennis. Deze conclusie leunt aan bij de conclusie die eerder werden genomen in het onderzoek van Billings e.a. (2008), waar werd gesteld dat media-aandacht voor vrouwen seksueel georiënteerd is.

3.3.3. Nationalisme binnen de sportverslaggeving

Uit eerdere onderzoeken blijkt dat de media over het algemeen veel aandacht besteden aan atleten die afkomstig zijn uit eigen land (Knoppers & Elling, 1999, Davis & Harris, 1998; Kinkema & Harris, 1998; Sabo et al. 1996). Sport en nationalisme zijn heel sterk gecorreleerd op vlak van media rapportering en zeker tijdens de Olympische Spelen (Bairner, 2001; Larson & Rivenburgh, 1991). Tijdens het onderzoek van Billings & Eastman (2002) naar de Amerikaanse televisie-uitzendingen van de Olympische Zomerspelen in Sydney in 2000 kwam bijna de helft van alle genoemde atleten uit voor de Verenigde Staten. Uit onderzoek van Knoppers & Elling (1999) bleek dat de Nederlandse kranten zowel tijdens grote sportevenementen als de Olympische Spelen en tijdens de reguliere sportberichterijking veel ruimte besteden aan Nederlandse sporters.

Ook uit het onderzoek van Luijt (2005) blijkt dat de meeste aandacht ging naar Nederlandse sporters. Zij onderzocht de fotoruimte in twee Nederlandse kranten (het Algemeen Dagblad en NRC Handelsblad) tijdens de Olympische Zomerspelen in 2004. Op 477 van de 693 foto's stonden alleen Nederlandse sporters afgebeeld. Van de totale fotoruimte werd 62,7 % besteed aan Nederlandse sporters. De nationaliteit speelt een belangrijke rol in de verslaggeving. Er bleken verschillen te bestaan tussen de manier waarop atleten van verschillende nationaliteiten werden weergegeven. In sommige gevallen bleek de nationaliteit van de atleet belangrijker dan zijn of haar etnische achtergrond. Zowel gekleurde als blanke sporters die uitkwamen voor Nederland kregen meer media-aandacht. Nederlandse sporters werden weergegeven als nationale helden en teleurstellende prestaties werden door de sportmedia afgezwakt.

Crossman, Vincent en Speed (2007) besluiten dat media-aandacht niet alleen gendergebonden is, maar ook nationalistisch gekleurd. Nationale vedetten krijgen veel aandacht tijdens een grootschalig evenement, ongeacht of het om mannelijke of vrouwelijke atleten gaat.

3.3.4. Kwalitatieve inhoudsanalyse

Niet alleen de vraag hoeveel aandacht sporttakken of bepaalde groepen sporters krijgen is belangrijk, het is ook interessant om na te gaan hoe een bepaalde groep gepresenteerd en geportretteerd wordt door de media.

3.3.4.1. Verbale communicatie

Sportcommentatoren zijn zich niet altijd bewust van de gevolgen die ze veroorzaken. Ze hebben het vermogen om vooroordelen over bepaalde personen in het geheugen van de kijkers te prenten. Media doet zonder het te beseffen aan symbolische vernietiging van de vrouwelijke topsporter. Dit gebeurt vooral door het bagatelliseren van hun prestaties. Door begrippen te gebruiken zoals aantrekkelijk, emotioneel, vrouwelijk en elegant wordt de klemtoon steeds minder op de sportprestatie gelegd. In tegenstelling tot vrouwelijke sporters worden mannen wel bestempeld als sterk, krachtig, dominant, waardevol en onafhankelijk (Eastman & Billings, 2000).

Uit onderzoek van Billings (2007) blijkt dat er meer verschil is in communicatie tussen vrouwen en mannsport als het gaat om sporten met een subjectieve beoordeling (de evaluatie gebeurt door een jury). Er is veel minder verschil wanneer het gaat om sporten met een objectief beoordelingssysteem (snelheid, afstand). Dus, concreet wil dit zeggen dat het verschil in communicatie groter is bij sporten zoals turnen of duiken, en minder groot bij zwemmen of atletiek.

Ook de reden waarom vrouwen of mannen een wedstrijd winnen verschilt volgens onze commentatoren. Mannen hebben hun overwinning te danken aan de nodige eigenschappen zoals kracht en behendigheid. Ze krijgen vaak commentaar over hun sterkte, kracht, intelligentie en harmonie, terwijl vrouwen vaak de wedstrijd winnen dankzij hun ervaring of het gebrek aan concentratie of het mentaal breken van hun opponent (Billings et al., 2008).

3.3.4.2. Weergave van de atleet

Het gegeven dat vrouwen vaker passief weergegeven werden dan mannen komt ook terug in het onderzoek van Knoppers & Elling (1999) en komt overeen met het 'genderstereotype' beeld, waarbij 'mannelijkheid' eerder geassocieerd wordt met 'activiteit' en 'vrouwelijkheid' met 'passiviteit'.

Uit onderzoek van Hardin et al. (2002) blijkt dat vrouwen vaker passief worden weergegeven op een foto: ze zitten op de bank, drinken, maar zijn minder vaak in actie dan mannen. Bij die 'passieve foto's' horen ook die foto's waar enkel het gezicht en de schouders worden weergegeven, dit kan een verklaring zijn waarom er meer passieve foto's zijn van vrouwen dan van mannen. Van alle foto's die gebruikt worden van vrouwen, zijn slechts 36% actie foto's. Bij mannen foto's ligt dit aantal hoger, namelijk 43%. Ook blijkt dat de camera andere lichaamsdelen toont van mannen dan van vrouwen. Mannen hebben meer 'down angle' foto's en vrouwen meer 'up angle' foto's. Het bovendeel van het lichaam van de vrouw wordt dus meer weergegeven dan bij mannen, en bij mannen wordt het onderdeel meer afgebeeld op foto's dan bij vrouwen.

Luijt (2005) zegt dat vrouwen over het algemeen vaker als 'zwakker', 'emotioneler' en 'afhankelijker' dan mannen worden afgebeeld. Aandacht voor vrouwelijke sporters is vaak gericht op het uiterlijk. De schoonheid en vrouwelijkheid van de atletes wordt benadrukt doordat vrouwen vaak in esthetische sporten aanwezig zijn. De sportmedia plaatsen meer foto's met een erotische ondertoon van vrouwelijke atleten dan van mannelijke atleten. Mannelijke atleten worden door de sportmedia gestereotypeerd als 'krachtig', 'mentaal sterk', 'actief' en 'superieur' en geprezen om hun teamspirit.

De weergave van de vrouw voor de camera wordt dus rechtstreeks in verband gebracht met de seksualisatie van de sportvrouw. Sportvrouwen worden vaker geassocieerd met 'verschijning' dan met 'prestatie' in de verslaggeving. Dit heb ik reeds besproken in het hoofdstuk 'kwantitatieve inhoudsanalyse', waar ik stelde dat omwille van die seksualisatie van de vrouw er meer aandacht is voor vrouwen tijdens de Olympische Zomerspelen dan tijdens de Olympische Winterspelen.

Sommige sporters maken zelfs handig gebruik van hun uitstraling om aandacht te verwerven in de vorm van sponsorcontracten. Voorbeelden zijn Maria Sharapova in de tennis wereld. Die seksualisatie van de sportvrouw is nefast voor de positie van de vrouw in de sportwereld, het creëert seksistische humor waarbij vrouwen als lachwekkend worden voorgesteld met kleinerende, denigrerende of spottende commentaar (Duncan, 2006). Anderzijds kun je ook stellen dat 'dankzij' deze voorstelling van de vrouw er meer geldmiddelen naar de sport vloeien.

3.3.4.3. Emoties

De beeldvorming over mannelijke en vrouwelijke emoties is heel verschillend. In diverse studies komt naar voor dat vrouwen emotioneel kwetsbaarder zijn dan mannen. Ze hebben vaker last met competitiedruk en raken snel ontmoedigd. Mannen stralen meer zelfvertrouwen uit, kunnen beter met de druk om en zijn beter in staat om hun emoties te controleren (Angelini, 2008).

Ook uit het krantenonderzoek van Luijt (2005) blijkt dat vrouwen meer emotioneel handelen tijdens een wedstrijd dan mannen. Mannen scoren hoger dan vrouwen in de categorieën 'blijdschap' en 'spanning', terwijl vrouwen dan weer hoger scoren in de categorieën 'pijn' en 'verdriet'. Het percentage foto's waar vrouwelijke sporters op afgebeeld staan die verdriet tonen, is maar liefst vier keer groter dan het percentage voor mannen. Mannen worden vaker 'neutraal' afgebeeld dan vrouwen. Vrouwen worden als 'zwakker', 'emotioneler' en 'afhankelijker' dan mannen afgebeeld, aldus Luijt.

3.3.4.4. Gender specifieke sporten

Sporten waar gratie en esthetiek van het lichaam een belangrijke rol spelen worden als 'typisch vrouwelijke' sporten gezien. Voorbeelden zijn vooral turnen en synchronzwemmen. Vrouwen die hier aan deelnemen worden door de media veel positiever voorgesteld dan wanneer ze deelnemen aan typisch mannensporten zoals boksen, wielrennen of voetbal. Weer komt dit neer op de gedachte dat vrouwen deel horen te nemen aan een sport waarin het lichaam belangrijk is, in tegenstelling tot sporten waar uithouding en kracht kernbegrippen van de sport en de uitvoerende atleet zijn. Wanneer vrouwen deelnemen aan die typische mannensporten gaan sportjournalisten vaak de vergelijking aan met mannelijke atleten. Op dat moment zullen vrouwen bijna altijd als minderwaardig aan hun mannelijke collega's worden voorgesteld (Angelini, 2008).

3.4. Besluit

De media bepaalt wat de kijker te zien krijgt. Ze maakt hierbij vaak gebruik van 'agenda setting' en 'framing'. De combinatie van deze twee technieken maakt dat de media niet alleen bepaalt wat ze ons aanbieden, ze gaan bepaalde onderwerpen ook verkleinen, uitvergroten of helemaal uitsluiten.

In het verleden zijn er verschillende onderzoeken gedaan naar de beeldvorming van sporters in de sportmedia. Uit verschillende inhoudsanalyses blijkt dat er grote verschillen bestaan tussen de representatie van mannen en vrouwen. In de reguliere sportverslaggeving in de VS en Europa is er sprake van een grote onderrepresentatie van vrouwen. Sportvrouwen krijgen doorgaans 5 tot 10% van de totale media-aandacht, terwijl ze een aandeel van 40% in het totale sport gebeuren vertegenwoordigen. Er is wel een groot verschil tussen de gewone sportverslaggeving en de verslaggeving over een massa evenement zoals de Olympische Spelen. Bij deze laatste is de kloof in media-aandacht tussen mannen- en vrouwensport veel kleiner. Voor de Zomerspelen ligt de totale media-aandacht voor vrouwen ongeveer even hoog als de participatiegraad van de vrouwen aan het evenement. Toch is de interesse in vrouwensport niet altijd gebaseerd op de resultaten die ze behalen. Ze krijgen vaak aandacht in sporten die de stereotypen over vrouwen bevestigen. De media-aandacht voor vrouwensport is dus ook seksueel georiënteerd. De media-aandacht is verder niet alleen gendergebonden, maar ook nationalistisch gekleurd. Nationale vedetten krijgen veel aandacht tijdens een grootschalig evenement, ongeacht of het om mannelijke of vrouwelijke atleten gaat.

Het is niet alleen interessant hoeveel aandacht sporttakken of bepaalde groepen sporters krijgen, ook de vraag hoe een bepaalde groep gepresenteerd en geportretteerd wordt door de media is belangrijk. Media doet zonder het te beseffen aan symbolische vernietiging van de vrouwelijke topsporter. Dit gebeurt vooral door het verbaal te bagatelliseren van hun prestaties. Door begrippen te gebruiken zoals aantrekkelijk, emotioneel, vrouwelijk en elegant wordt de klemtoon steeds minder op de sportprestatie gelegd. Ook worden vrouwen op foto's vaker in een passieve houding weergegeven dan mannen en ook emoties van vrouwen worden meer in beeld gebracht. Het percentage foto's waar vrouwelijke sporters op afgebeeld staan die verdriet tonen, is maar liefst vier keer groter dan het percentage voor mannen.

Eindigen doet dit hoofdstuk met 'gender specifieke sporten'. Sporten waar gratie en esthetiek van het lichaam een belangrijke rol spelen worden als 'typisch vrouwelijke' sporten gezien. Vrouwen die hier aan deelnemen worden door de media veel positiever voorgesteld dan wanneer ze deelnemen aan typisch mannensporten zoals boksen, wielrennen of voetbal. Wanneer vrouwen deelnemen aan die typische mannensporten gaan sportjournalisten vaak de vergelijking aan met mannelijke atleten. Op dat moment zullen vrouwen bijna altijd als minderwaardig aan hun mannelijke collega's worden voorgesteld.

In Hoofdstuk vier schets ik de resultaten van mijn onderzoek betreffende de genderdiscriminatie in de Vlaamse sportverslaggeving tijdens de Olympische Spelen van 2012 in Londen.

Hoofdstuk 4: Genderdiscriminatie van de Vlaamse sportverslaggeving tijdens de Olympische Zomerspelen 2012

Vanuit de literatuur die ik in de vorige drie hoofdstukken heb besproken, beschrijf ik in dit hoofdstuk een eigen onderzoek over genderdiscriminatie in de sportverslaggeving. Het gaat meer bepaald over genderdiscriminatie in de Vlaamse media tijdens de Olympische Spelen van 2012 in Londen.

4.1. Onderzoeksvragen

De 'magische driehoek' beschrijft de relatie tussen sportorganisaties (clubs, federaties, ...), mediaorganisaties (radio, tv, internet, pers) en commerciële organisaties sponsors, adverteerders, ...) (Dejonghe, 2010, p. 19). Uit deze relatie blijkt dat de sporten die weinig media-aandacht krijgen, bijgevolg ook minders sponsoring zullen krijgen. Er kan zelfs nog een stap verder gegaan worden in die redenering: wanneer de aandacht voor vrouwensport in de media eerder beperkt is, heeft dit vooral een discriminerend effect op de financiële condities binnen de vrouwensport. Het is bijgevolg belangrijk om na te gaan in welke mate er sprake is van een onderwaardering van de media-aandacht ten opzichte van vrouwensport.

Gedurende 3 weken (van 23 juli t.e.m. 13 augustus 2012) heb ik de sportverslaggeving in Vlaanderen geregistreerd. De registratie werd 1 week voor het begin van de Spelen opgestart en 2 dagen na de slotceremonie van de Spelen beëindigd. Ik maakte hiervoor gebruik van verschillende media, namelijk televisie, radio, kranten en het éénmalige Olympische sport magazine. Mijn centrale onderzoeksvraag hierbij is:

Hoe is de aandacht verdeeld over mannelijke en vrouwelijke sporters in de Vlaamse sportverslaggeving met betrekking tot de Olympische Zomerspelen 2012?

Naast deze centrale onderzoeksvraag, ga ik dieper in op volgende deelvragen:

- hoe is bij de diverse media de aandacht verdeeld tussen mannen en vrouwen?
- is er een onderscheid in media-aandacht voor mannen en vrouwen binnen dezelfde soort media?
- is er een gender gebaseerd verschil in media-aandacht voor nationale en internationale atleten?
- krijgen topprestaties van Belgische atleten evenveel aandacht als het mannen dan wel vrouwen betreft?

In tegenstelling tot andere media, maakte men tijdens de uitzending op Canvas gebruik van verschillende soorten verslaggeving. Het is daarom aangewezen om deze te analyseren en te kijken of er een verschil is in het soort verslaggeving daar het vrouwen dan wel mannen betreft. Ik sluit daarom mijn onderzoek af met een detailanalyse van deze verslaggeving. Bijkomend onderzoek ik welke sporten veel aandacht krijgen tijdens de live-uitzending op Canvas en of deze aandacht gewijzigd is in vergelijking met de media-aandacht voor bepaalde sporten tijdens de Spelen in Sidney (2000).

4.2. Het onderzoeksdomein- en methodologie

In hoofdstuk twee en drie zagen we dat de genderdiscriminatie in de sportwereld reeds meermaals werd onderzocht. Zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve inhoudsanalyse zijn mogelijk. Mijn onderzoek betreft een kwantitatieve inhoudsanalyse daar ik er bewust voor gekozen heb om een soort 'helicopterview' overheen de verschillende media te maken en mij dus niet te focussen op een diepte analyse voor één welbepaald medium. Zo heb ik bijvoorbeeld ook de mogelijkheid om verschillende media met elkaar te vergelijken. Ik zal in hoofdstuk zes wel de resultaten van mijn kwantitatieve analyse koppelen aan de kwalitatieve gegevens uit de literatuur van hoofdstuk 1 t.e.m. 3.

De media zijn alom tegenwoordig. Daarom is het noodzakelijk om grenzen aan het onderzoek op te stellen. Het gaat om een kwantitatieve inhoudsanalyse en een eerste begrenzing is dan ook de kwantificeerbaarheid van het aanbod. Ik zal geen informatie van websites opnemen in mijn onderzoek omdat het aanbod op het internet moeilijker kwantificeerbaar is. Met televisie, radio, kranten en tijdschriften heb ik dit probleem minder.

Een tweede begrenzing is de keuze of selectie van specifieke zenders en dagbladen. Voor televisie koos ik voor de twee Vlaamse zenders met een duidelijk nieuwsaanbod: de openbare omroep Eén en de commerciële zender VTM. Op beide zenders registreerde ik de tijd besteed aan sportnieuws tijdens de nieuwsuitzending van 19u. Hiernaast heb ik gedurende de hele periode van de Olympische Spelen de live uitzendingen op Canvas geregistreerd, deze begonnen om 8u en eindigden om 23u. Voor de radio uitzendingen koos ik voor Radio 1. Ik registreerde het ochtendnieuws om 8u en het avondnieuws om 18u. Het avondnieuws bracht een overzicht van het sportnieuws van dezelfde dag terwijl het ochtendnieuws zich vooral fixeerde op wedstrijden die s 'avonds plaatsvonden. Als dagbladen koos ik voor De Standaard, Het Nieuwsblad en Het Laatste Nieuws. Met De Standaard en Het Nieuwsblad heb ik twee kranten van dezelfde uitgevergroep maar sterk verschillend in aanpak en doelpubliek. Het Nieuwsblad en Het Laatste Nieuws laten dan weer toe om twee kranten van een verschillende uitgevergroep maar binnen hetzelfde segment met elkaar te vergelijken. De Standaard is een kwaliteitskrant waar het aantal sportpagina's eerder beperkt is. Het Nieuwsblad en Het Laatste Nieuws brengen het nieuws op een meer populariserende manier en ze hebben meer sportpagina's in vergelijking met De Standaard. Tot slot analyseerde ik ook nog het éénmalige sportmagazine 'Special Londen 2012'. Het magazine is niet gericht op nieuws maar op duiding en achtergrondinformatie. De informatie uit het magazine is de enige 'media'-informatie die ik bekeken heb voorafgaand aan de Olympische Spelen om zo een beter beeld te krijgen over wat voorafgaand aan de Spelen belangrijk werd geacht in België.

Een derde begrenzing is de aard van de verslaggeving. In mijn onderzoek volg ik nieuwsuitzendingen op radio en televisie alsook live-uitzendingen op televisie. Zo heb ik de mogelijkheid om te kijken of er een onderscheid is tussen beide. Talkshows en andere samenvattingen die de nieuwsuitzending of de live uitzendingen niet haalden blijven buiten beschouwing.

Tot slot is er nog de registratieperiode- en methode. Ik heb zowel kranten, televisie en radio opgevolgd van 23 juli t.e.m. 14 augustus 2012. Voor de registratie van de nieuwsuitzendingen, live verslaggeving en de radio-uitzendingen heb ik gebruik gemaakt van een Excel file waarin datum, sport, wedstrijd (+ niveau), geslacht van de deelnemer(s), soort verslaggeving, nationaliteit van de deelnemers en de duur tijd (in sec.) waren opgenomen. Een voorbeeld van deze files vindt u terug in bijlage 5.2 en 5.3.

Voor de registratie van krantenartikels en het magazine werd een gelijkaardige Excel file gebruikt, alleen wordt hier de naam en het geslacht van de reporter nog toegevoegd en wordt geen duurtijd maar een oppervlakte in vierkante centimeter geregistreerd. Bij de registratie van alle geschreven media werden ook foto's in de registratie opgenomen als een vorm van media-aandacht. Een voorbeeld van deze file vindt u terug in bijlage 5.1.

Het is zeer belangrijk dat er in de eerste fase van het onderzoek zoveel mogelijk informatie wordt verzameld. In een latere fase kunnen deze bronnen van informatie worden gefilterd naargelang de onderzoeksvraag waar een antwoord op tracht te worden gevonden. In de gegevensanalyse ga ik in de eerste plaats op zoek naar het antwoord op de centrale onderzoeksvraag, met name of er een verschil is in de aandacht voor mannen en vrouwen in de sportverslaggeving door de Vlaamse media tijdens de Olympische Zomerspelen 2012. Daarnaast ga ik ook na hoeveel aandacht de verschillende sporttakken krijgen, in welke sporttakken mannen en vrouwen veel of weinig aan bod komen en wat precies de oorzaak is voor het eventuele verschil in aandacht. Door het grote aanbod aan onderzochte media, heb ik tot slot ook de mogelijkheid om de media onderling te gaan vergelijken.

In bijlage zijn voor de geregistreerde periode de resultaten van de registraties per dag opgenomen in volgende tabellen:

1. Bijlage 1.1 Verdeling media-aandacht voor mannen- en vrouwensport op televisie (Journaal op één, Nieuws op VTM en Sporza op Canvas)
2. Bijlage 1.2 Verdeling media-aandacht voor nationaal en internationaal sportnieuws op televisie (Journaal op één, Nieuws op VTM en Sporza op Canvas)
3. Bijlage 2.1 Verdeling media-aandacht voor mannen- en vrouwensport op de radio (Radio één)
4. Bijlage 2.2 Verdeling media-aandacht voor nationaal en internationaal sportnieuws op de radio (Radio één)
5. Bijlage 3.1 Verdeling media-aandacht voor mannen- en vrouwensport in de krant (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad, De Standaard)
6. Bijlage 3.2 Verdeling media-aandacht voor nationaal en internationaal sportnieuws in de krant (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad, De Standaard)
7. Bijlage 4.1 Verdeling media-aandacht voor mannen- en vrouwensport in het magazine 'Londen Special 2012'

4.3. Deelname van mannelijke en vrouwelijke atleten aan de Olympische Spelen 2012

4.3.1. Algemeen

Voor ik de media-aandacht aan mannen- en vrouwensport tijdens de Olympische Spelen in 2012 ga analyseren is het aangewezen om even stil te staan bij de deelnemers zelf. Er stonden 28 Olympische sporten op het programma. In totaal waren er 304 verschillende medaille evenementen. 54,9% waren voorbehouden voor mannen en 45,1% voor vrouwen. Er waren in totaal 10.482 deelnemers waarvan 55,8% mannen en 44,2% vrouwen (Is there gender discrimination on behalf of Dutch TV viewers?, Prof. Dr. Van Reeth D., 2013).

Tabel 3 geeft het percentage vrouwelijke disciplines per sport.

Tabel 3: Percentage vrouwelijke disciplines per sporttak (Van Reeth, 2013)

% vrouwelijke disciplines	Sporten
100,0%	Turnen (ritmische gymnastiek), Synchron zwemmen
50,0%	Zwemmen, Judo, Wielrennen, Hockey, Volleybal, Basketbal, Tennis, Badminton, Trampoline springen, Handbal, Duiken, Tafeltennis, Triatlon, Voetbal, Beach volleybal, Water polo, BMX en Mountainbike, Paardensport, Boogschieten, Schermen, Zevenkamp, Taekwondo
48,9%	Atletiek
46,7%	Gewichtheffen
42,9%	Turnen, Roeien
40,0%	Schieten, Zeilen
31,3%	Kano/Kajak
23,1%	Boksen
22,2%	Worstelen

Ritmische gymnastiek en synchron zwemmen zijn sporten die uitsluitend voorbehouden zijn voor vrouwen. Dat geldt ook voor de Spelen van Londen. In vergelijking met vrouwensport, is er nu geen enkele sport meer die uitsluitend voorbehouden is voor mannen. Voor de meerderheid van de sporten is de verdeling ongeveer 50%. Sporten zoals boksen en worstelen kennen nog een ondervertegenwoordiging van vrouwelijke deelnemers. Toch is er sprake van een positieve evolutie, want de Spelen van Londen zijn de eerste waar boksen voor vrouwen aan het programma werd toegevoegd.

4.3.2. Belgische delegatie

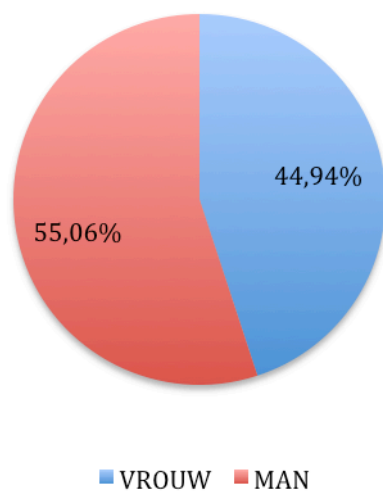
Voor ons land namen 120 atleten (114 + 6 reserve) deel aan de Spelen. Het was de grootste delegatie sinds de Spelen van Helsinki in 1952 met 135 deelnemers. Ze vertegenwoordigden ons land in 16 verschillende sporten. Ons land nam deel aan drie ploegensporten, namelijk de ploegenachtervolging van de mannen in het wielrennen op de piste en hockey voor mannen en vrouwen. België kende de eerste deelname in badminton voor vrouwen, in hockey voor vrouwen en BMX voor mannen. 36,6% van de Belgische atleten waren vrouwen en dus waren 63,4% mannen. Er kan bijgevolg worden geconcludeerd dat België bijna dubbel zoveel mannelijke als vrouwelijke atleten had om ons land te vertegenwoordigen.

4.4. Genderverschillen in media-aandacht

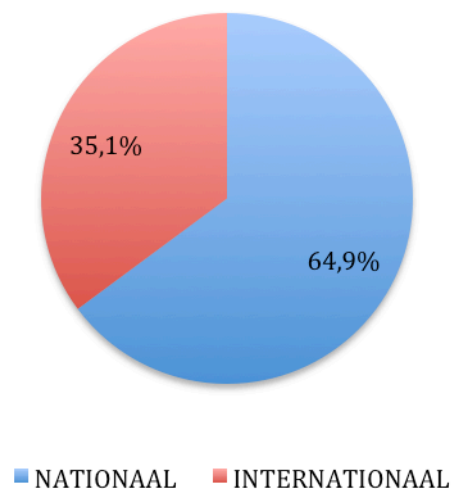
4.4.1. Verdeling aandacht voor mannen- en vrouwensport in 'Sport Magazine: Special Londen 2012'

Sport/voetbal magazine is een weekblad dat de lezers op de hoogte houdt van voetbalnieuws en andere topsporten zoals tennis, wielrennen, basket en volleybal. Met het oog op de Olympische Spelen werd het weekblad op 12 juli 2012 omgetoverd tot een speciale editie. Er staan interviews in met nationale en internationale atleten, tactische besprekingen, commentaren van coaches en atleten, mooie foto's en actiebeelden, een overzicht van de favorieten per sporttak en nog zoveel meer. Tot slot is er ook nog de Olympische wedstrijdkalender waarbij alle wedstrijden waar Belgen in actie komen zijn weergegeven in het groen en alle finales worden weergegeven in het oranje. Het magazine wordt uitgegeven door 'Roularta Media Group nv' en telt 130 pagina's.

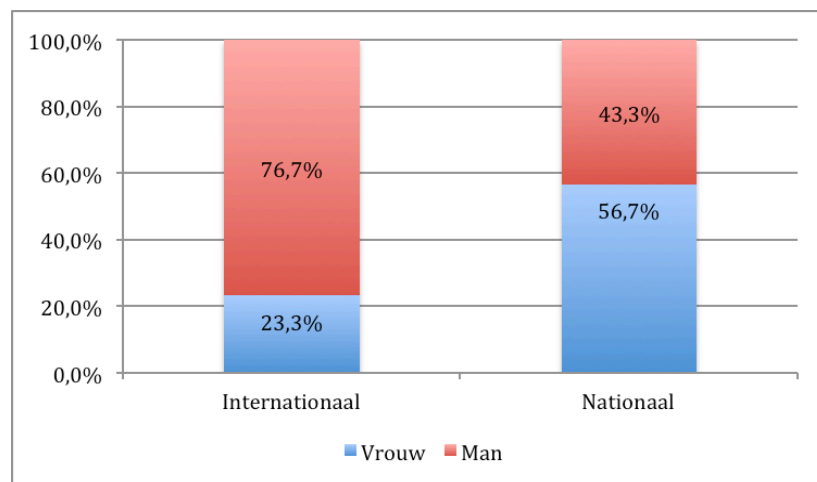
Figuur 6: Verdeling paginaruimte over mannen- en vrouwensport in het sportmagazine 'Londen Special 2012'

Figuur 7: Verdeling paginaruimte over nationaal en internationaal sportnieuws in het sportmagazine 'Londen Special 2012'

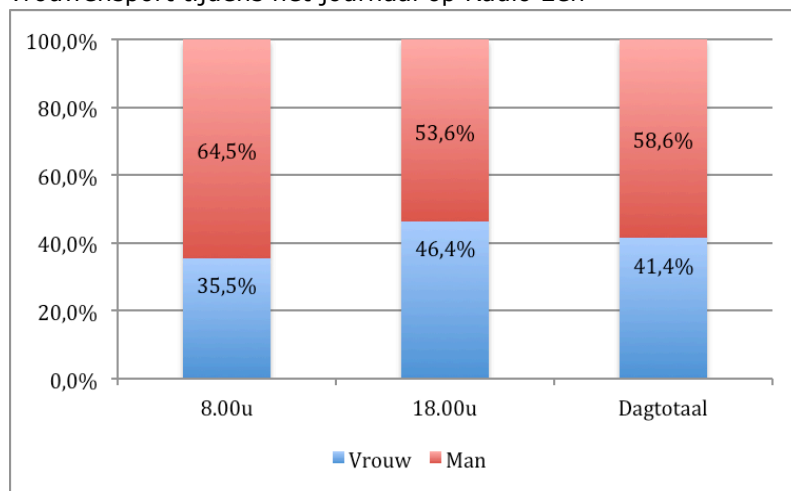
Figuur 8: Verdeling paginaruimte over mannen- en vrouwensport verslaggeving van nationale en internationale atleten in het sportmagazine 'Londen Special 2012'

In het magazine gaat er meer aandacht en paginaruimte naar mannen (55,1% t.o.v. 44,9%). Als deze cijfers worden vergeleken met het totaal aantal atleten die deel hebben genomen aan deze Spelen dan stel ik vast dat de cijfers gelijk lopen. Zoals hierboven vermeld waren er bij benadering 55% mannelijke deelnemers en 45% vrouwelijke deelnemers. Deze percentages lopen gelijk met de verdeling van de paginaruimte voor mannen- en vrouwensport in het magazine. De conclusie is dan ook dat de globale verslaggeving in het magazine in genderbalans is. Verder besteedt het magazine bijna 65% van de paginaruimte aan nationale atleten en 35% aan internationale sterren. Als ik ga kijken naar de media-aandacht voor nationale atleten zie ik dat 56,7% van de aandacht besteed wordt aan vrouwelijke atletes en 43,3% aan mannelijke atleten. Vrouwen komen dus meer aan bod dan mannen. Uit vorige cijfers was gebleken dat de Belgische delegatie voor 63,4% uit mannen bestaat. Het is dus opvallend dat het magazine meer aandacht heeft voor vrouwen, terwijl de Belgische delegatie vooral bestaat uit mannen. De verslaggeving over de Belgische atleten is bijgevolg niet in genderbalans. Als we dieper gaan kijken naar de inhoud van de verslaggeving is er veel aandacht voor atletes zoals Kim Clijsters, Tia Hellebaut en Evy Van Acker. De reële medaillekans van deze dames verhoogt de aandacht voor Belgische vrouwensport. Aangezien de globale verslaggeving in balans is, moet de verslaggeving betreffende internationale atleten meer aandacht geven aan mannensport. Dit heb ik ook kunnen vaststellen, er is veel meer media-aandacht voor internationale mannensport in vergelijking met vrouwensport (76,7% t.o.v. 23,3%). Dit is logisch aangezien de grote sterren van deze Spelen mannelijke atleten waren.

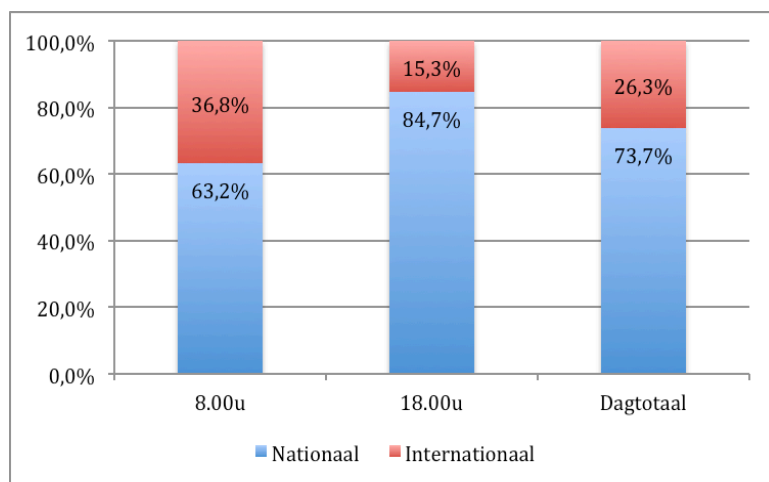
4.4.2. Verdeling aandacht voor mannen- en vrouwensport tijdens het Journaal op Radio één

Figuur 9: Verdeling zendtijd over mannen- en vrouwensport tijdens het journaal op Radio Eén

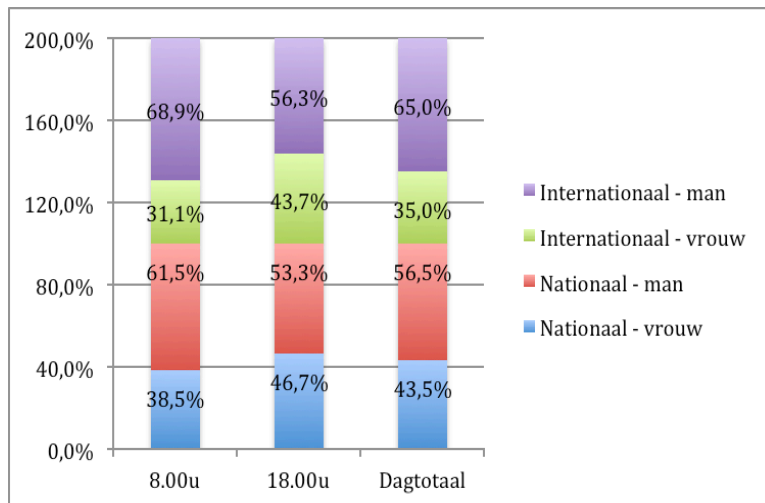

Tijdens het Olympisch sportnieuws op Radio 1 krijgen mannen meer zendtijd dan vrouwen (41,4% voor vrouwen t.o.v. 58,6 % voor mannen). Het valt wel op dat het verschil tussen de zendtijd voor beide geslachten veel groter is in het ochtendnieuws in vergelijking met het avondnieuws. 's Ochtends gaat 35,5% van de zendtijd naar vrouwen en 64,5% naar mannen. Er is dus bijna dubbel zoveel aandacht voor mannen in vergelijking met de aandacht voor vrouwen. Een verklaring vind ik in het feit dat het ochtendnieuws vooral focust op de wedstrijden die de avond ervoor hebben plaatsgevonden. In de avond (prime time) zie ik vooral sporten geprogrammeerd zoals zwemmen (in de eerste week) en belangrijke atletiek finales (in de tweede week). Het waren Michael Phelps en Usain Bolt die deze beide sporten hebben gedomineerd en dit heeft dan ook rechtstreeks meer aandacht voor de mannen tot gevolg gehad. Tijdens het avondnieuws was de verdeling van de zendtijd tussen mannen en vrouwen ongeveer evenredig met het aantal mannelijke en vrouwelijke deelnemers aan de Spelen.

Figuur 10: Verdeling zendtijd over nationaal en internationaal sportnieuws tijdens het journaal op Radio Eén

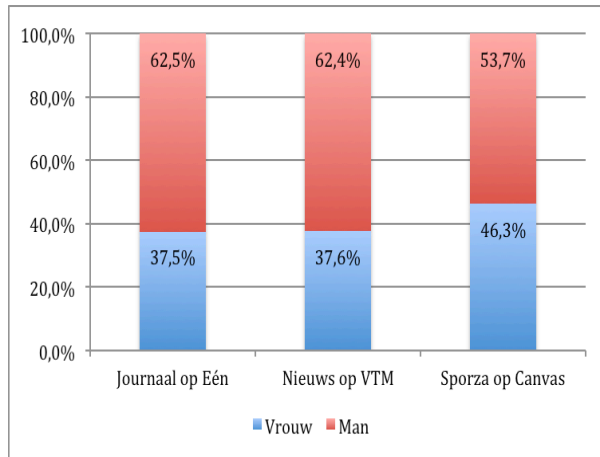
Figuur 11: Verdeling zendtijd over mannelijke en vrouwelijke nationale en internationale atleten tijdens het journaal op Radio Eén

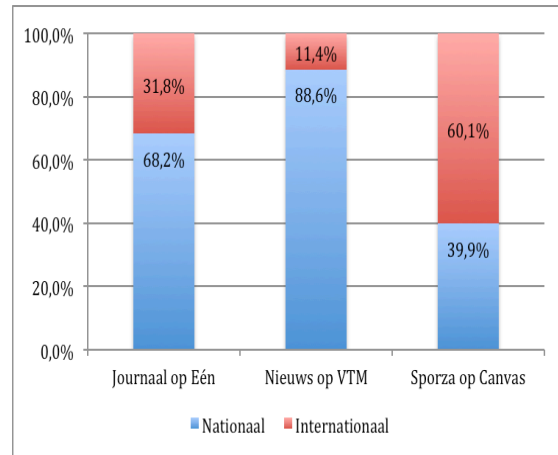
Zowel tijdens de ochtend- als avonduitzending was er meer aandacht voor eigen nationale atleten dan voor de internationale sterren. Per dag gaat er 73,7% van de aandacht uit naar nationale atleten en 26,3% naar internationale atleten. Figuur 14 situeert de aandacht voor vrouwen en mannen bij nationale en internationale atleten. Als ik ga kijken naar de media-aandacht voor nationale atleten zie ik dat er per dag 43,5% van de aandacht besteed wordt aan vrouwensport en 56,5% aan mannensport. In absolute cijfers is er meer aandacht voor de Belgische mannen dan voor de vrouwen. Relatief gezien is dit niet zo, slechts 36,6% van de Belgische delegatie bestaat uit vrouwelijke atletes, maar deze zijn wel goed voor 43,5% van de aandacht op de radio betreffende nationale deelnemers. Het percentage vrouwen binnen de delegatie ligt dus lager dan het percentage aandacht die de Belgische vrouwen krijgen. De oorzaken hiervan zijn ongetwijfeld de medailles van Charline Van Snick en Evy Van Acker. In vergelijking met de Belgische vrouwen hebben de mannen slechts één medaille kunnen behalen, namelijk die van Lionel Cox. Dit verklaart waarom de media-aandacht op de radio niet in balans is met de samenstelling van de Belgische delegatie. Globaal gezien krijgen de Belgische mannen nog steeds meer aandacht dan de vrouwen maar dat is te wijten aan het aantal mannelijke leden binnen de Belgische delegatie (63,4%). Bij de internationale atleten gaat de aandacht naar de mannen (65% t.o.v. 35%). Opnieuw is de oorzaak te vinden in het feit dat mannen zoals Michael Phelps en Usain Bolt de sterren waren van deze Spelen.

4.4.3. Verdeling aandacht voor mannen- en vrouwensport op televisie

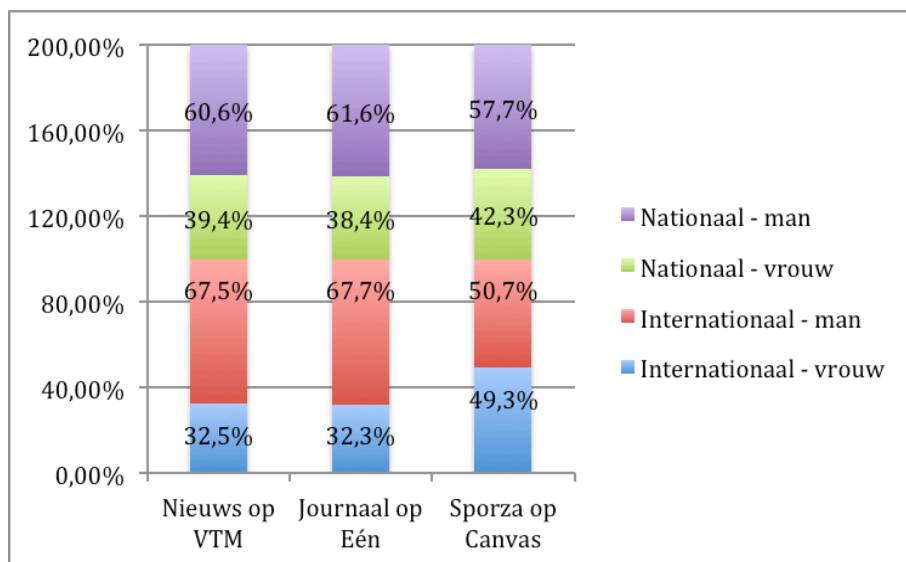
Figuur 12: Verdeling zendtijd over mannen- en vrouwensport op televisie (Eén, VTM en Canvas)

Figuur 13: Verdeling zendtijd over nationaal en internationaal sportnieuws op televisie (Eén, VTM en Canvas)

Figuur 14: Verdeling zendtijd over mannelijke en vrouwelijke nationale en internationale atleten op televisie (Eén, VTM en Canvas)

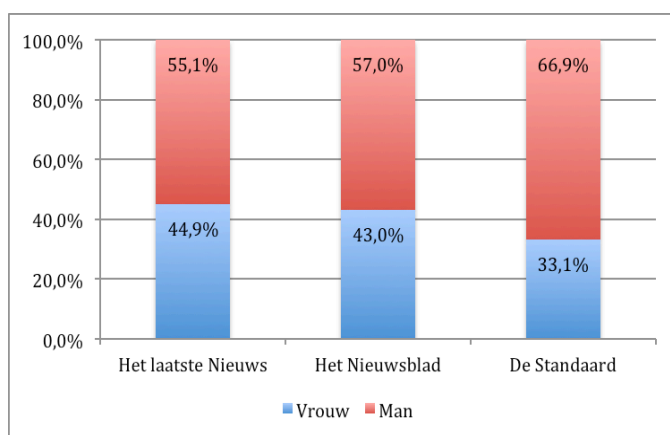
Het sportnieuws op televisie toont bijna gelijke resultaten voor het journal op één en het nieuws op VTM. Beide zenders besteden ongeveer 37,5% van de zendtijd aan vrouwensport en 62,5% aan mannensport. Rekening houdend met het aantal deelnemers aan de Spelen (44,2% vrouwen en 55,8% mannen), krijgen mannen dus meer aandacht op televisie dan vrouwen. Ik zou kunnen stellen dat er meer aandacht gaat naar de echte sterren van de Spelen en dat er daarom meer zendtijd gaat naar mannen.

Om hierop een antwoord te vinden kijk ik naar de media-aandacht voor nationale en internationale atleten uit figuur 13. Tijdens de nieuwsuitzendingen wordt 68,2% (Eén) en zelfs 88,6% (VTM) van de aandacht besteed aan nationale atleten. De focus tijdens deze uitzendingen ligt dus niet op grote sterren zoals Usain Bolt en Michael Phelps, maar eerder op de resultaten van onze eigen mannelijke nationale 'helden'. Als ik ga kijken naar de verdeling tussen mannen en vrouwen bij internationale atleten zie ik de meeste aandacht voor mannensport (67,5% t.o.v. 32,5%). Dit kan enkel worden verklaard door sterren zoals Usain Bolt en Michael Phelps. In vergelijking met de nieuwsuitzendingen was de kloof tussen mannen en vrouwensport minder groot tijdens de live uitzendingen op Canvas. 46,4% van de aandacht ging naar vrouwensport t.o.v. 53,6% voor mannensport. Deze resultaten lopen gelijk met het aantal vrouwelijke en mannelijke deelnemers aan deze spelen (44,2% vrouwen en 55,8% mannen). Relatief gezien was de aandacht voor vrouwensport op Canvas zelfs nog iets groter dan het aantal vrouwelijke deelnemers.

In vergelijking met de nieuwsuitzendingen besteedde men tijdens de live uitzending op Canvas veel minder aandacht aan nationale atleten. Waar in de nieuwsuitzendingen een selectie wordt gemaakt van het 'nieuws' dat de kijker interesseert, ligt de focus vooral op onze nationale helden. De kijkers zijn vooral geïnteresseerd in de resultaten van hun landgenoten en minder in de prestaties van internationale atleten. Tijdens de live verslaggeving op Canvas zie ik dat er meer internationale atleten aanbod komen. Sporza heeft tijdens deze live uitzendingen alle wedstrijden van de Belgen uitgezonden, maar daarnaast bleef er nog veel tijd over voor internationale atleten. De media-aandacht voor deze internationale atleten is bijna perfect verdeeld over mannen en vrouwensport.

4.4.4. Verdeling aandacht voor mannen- en vrouwensport in kranten

Figuur 15: Verdeling paginaruimte over mannen- en vrouwensport in de dagbladen (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad en De Standaard)

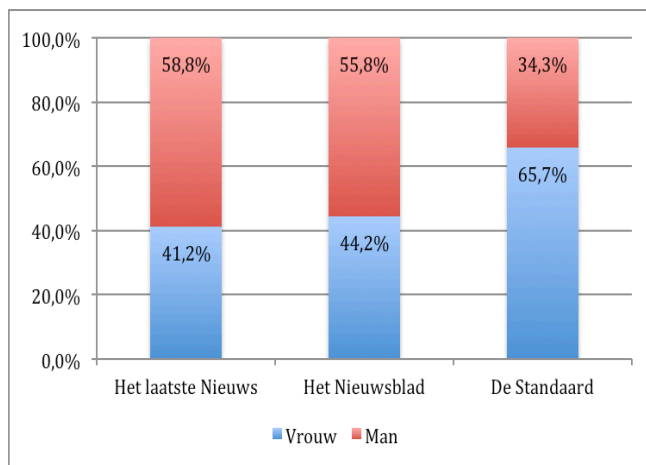
Bij de dagbladen heb ik gekozen voor één kwaliteitskrant 'De Standaard' en twee populariserende kranten 'Het Laatste Nieuws' en 'Het Nieuwsblad'. In deze laatste twee kranten is de sportbijlage veel groter dan in de kwaliteitskrant. De paginaruimte die besteed wordt aan mannen- en vrouwensport is ongeveer 45% voor zowel Het Laatste Nieuws als Het Nieuwsblad.

Dit is in balans met het aantal vrouwelijke deelnemers aan deze Spelen. In de kwaliteitskrant 'De Standaard' is het verschil in paginaruimte tussen mannen en vrouwensport groter. Er gaat bijna 67% naar mannensport en slechts 33% van de paginaruimte wordt besteed aan vrouwensport. Dit resultaat is opmerkelijk. In een kwaliteitskrant had ik een sterker genderevenwicht verwacht.

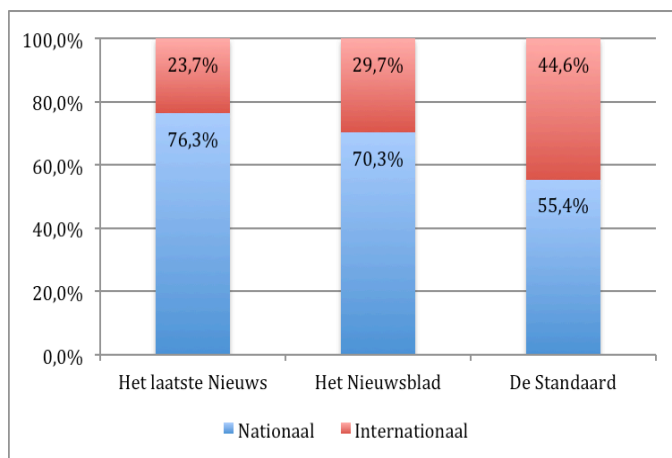
Om hier een verklaring voor te vinden moet ik een antwoord zoeken op volgende vragen:

- Zijn foto's verantwoordelijk voor de vaststelling dat vrouwen meer aanbod komen in populariserende dagbladen?
- Heeft de kwaliteitskrant meer aandacht voor de internationale sterren van deze Spelen?

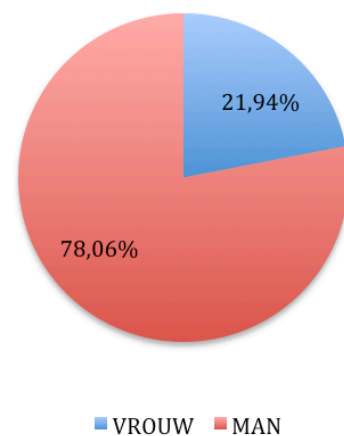
Figuur 16: Verdeling paginaruimte van foto's van vrouwen- en mannensport in de dagbladen (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad en De Standaard)

Figuur 17: Verdeling paginaruimte voor nationale en internationale atleten in de dagbladen (Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad en De Standaard)

Figuur 18: Verdeling paginaruimte voor vrouwen- en mannelijke internationale atleten in het dagblad 'De Standaard'

Beide populariserende kranten besteden minder aandacht aan vrouwen via foto's dan de kwaliteitskrant 'De Standaard' (figuur 16). Ik heb al aangetoond dat de genderverdeling in de kwaliteitskrant minder evenwichtig is dan bij de populariserende kranten. Hierbij komt nu dat de aandacht voor vrouwen binnen 'De Standaard' vooral wordt weergegeven door middel van foto's van de atleten en niet onder de vorm van artikels over hun prestaties. In de 'De Standaard' is de aandacht voor vrouwensport beperkt in de mate van het fysieke voorkomen van de atlete en minder gericht op hun prestaties. Ik kan dus niet concluderen dat foto's de oorzaak zijn van de aanwezigheid van vrouwennieuws in de populariserende dagbladen.

Bij de populariserende kranten ging de meeste aandacht naar nationale atleten (70,2% en 76,3%). Bij de kwaliteitskrant is de aandacht beter verdeeld: 55,4% van de aandacht gaat naar nationaal nieuws en 44,6% naar internationaal nieuws. Als ik dan ga kijken naar de verdeling man/vrouw van dat internationale nieuws zie ik een overduidelijke meerderheid voor mannensport (78%). De kwaliteitskrant gaat zich, in vergelijking met de twee populariserende kranten, meer concentreren op de echte sterren van deze spelen en minder op nationale atleten en atletes. Dit verklaart het gebrek aan gendergelijkheid binnen deze krant, want de helden van deze spelen waren Usain Bolt (atletiek) en Michael Phelps (zwemmen). De tweede vraag "heeft de kwaliteitskrant meer aandacht voor de internationale sterren?" kan worden bevestigd.

4.4.5. Topprestaties van Belgische atleten krijgen evenveel aandacht als het mannen dan wel vrouwen betreft

Om na te gaan of topprestaties van Belgische atleten evenveel aandacht krijgen wanneer het mannen dan wel vrouwen betreft, bepaalde ik eerst twee ongeveer gelijkwaardige prestaties van Belgische mannen en vrouwen. Voor de mannensport nam ik de zilveren medaille in de discipline liggend karabijnschieten van Lionel Cox. Voor de vrouwensport koos ik voor de bronzen medaille in de discipline judo tot 84kg van Charline Van Snick. Ik kon ook de bronzen medaille in de discipline laser radial zeilen van Evy Van Acker geselecteerd hebben. Maar dit betreft een discipline die over meerdere dagen plaatsvindt en dus is het ook logisch dat hier meer media-aandacht naartoe gaat. Bij de vergelijking van de medaille van Lionel Cox met de medaille van Charline Van Snick gaat het om twee wedstrijden die op dezelfde dag werden afgerond. Bijkomend gaat het om twee Waalse atleten, waardoor ik ook een eventueel verschil in benadering tussen Vlaamse en Waalse atleten elimineer in de vergelijking.

Lionel Cox is 31 jaar en werkt voltijds als arbeidsinspecteur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Op de Spelen nam hij deel aan de 50m liggend karabijnschieten met klein kalibergeweer. Vóór de Spelen werd hij niet tot de kandidaat-medaillewinnaars gerekend. Tijdens het test event in Londen eerder in 2012 was hij als negende geëindigd en op de Wereldbekerwedstrijd in Milaan als elfde. Op het Europees Kampioenschap vorig jaar werd hij zeventiende. Cox nam voor het eerst deel aan Olympisch Spelen. Met een evenaring van zijn Belgisch record (599/600) tijdens de kwalificaties plaatste Cox zich voor de finale. Hoewel hij in die finale de laagste score van alle deelnemers behaalde (102,2 punten), slaagde hij er toch in de tweede plaats en de zilveren medaille te behouden. Hij behaalde in totaal 701,2 punten.

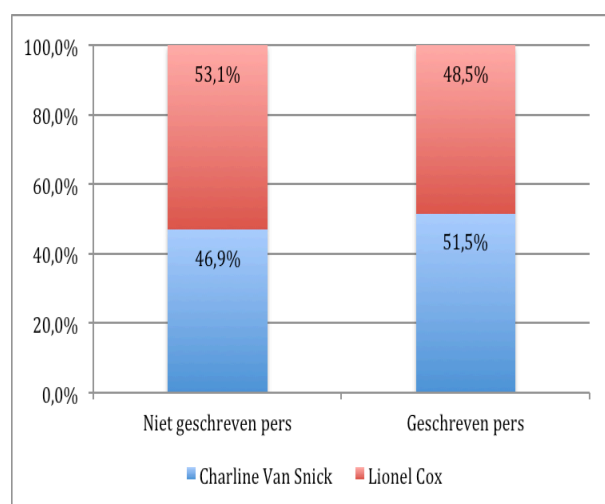
Het goud was voor de Wit-Rus Sergei Martynov, die 705.5 punten haalde in de finale. De Sloveen Rajmond Debevec behaalde het brons met 701.0 punten. Het was de eerste Belgische Olympische medaille in het schieten na het brons van kleiduifschutter Frans Peeters op de Spelen van 1988 in het Zuid-Koreaanse Seoel.

Charline Van Snick is 23 jaar en voltijds judoka. Van Snick pakte reeds op 17-jarige leeftijd een medaille op het Europees Kampioenschap bij de -20-jarigen. In 2009 werd ze Europees kampioene (-20 jaar) en bereikte ze een 5de plek op het wereldkampioenschap (-20 jaar). In 2010 won Charline Van Snick tijdens de Wereldbeker in Sofia haar eerste gouden medaille bij de seniors tijdens een wereldbeker en in april werd ze derde op het Europees kampioenschap (seniors) in Wenen en werd ze zo negentiende op de wereldranglijst. Tot slot won ze in oktober de bronzen medaille op het Europees kampioenschap judo 2010 in Birmingham. De Luikse judoka was dus in Londen een medaillekandidaat. Ze veroverde brons in de klasse tot 48 kg. Van Snick, die in de halve finale moest buigen voor de Braziliaanse Menezes, versloeg de Argentijnse Paula Pareto met een yuko in de extra tijd. Charline Van Snick is op dit moment (juni 2013) het nummer drie op de wereldranglijst judo.

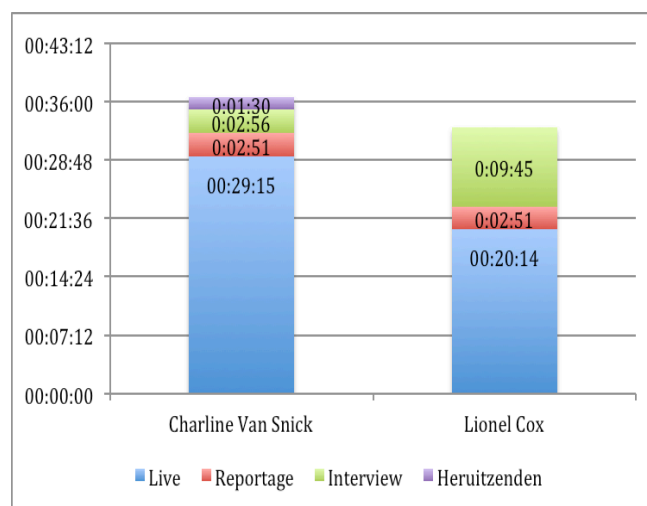
Tabel 4: Procentuele verdeling van de media-aandacht voor Charline Van Snick en Lionel Cox per medium

Medium	Charline Van Snick	Lionel Cox
Het Journaal (één)	60,5%	39,5%
Het Nieuws (VTM)	13,7%	86,3%
Sporza (Canvas)	52,6%	47,4%
Radio één 18u	40,0%	60,0%
Het Laatste Nieuws	46,0%	54,0%
Het Nieuwsblad	57,5%	42,5%
De Standaard	72,4%	27,6%

Figuur 19: Verdeling media-aandacht voor Charline Van Snick en Lionel Cox in geschreven en niet geschreven sportverslaggeving.

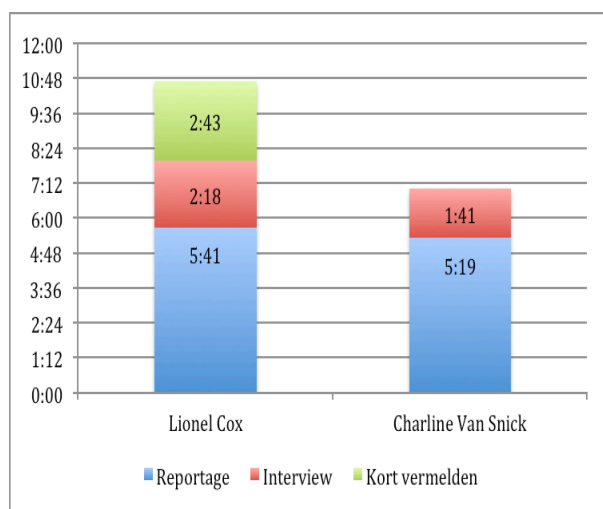

Figuur 20: Verdeling zendtijd voor Charline Van Snick en Lionel Cox tijdens de live uitzending van Sporza op Canvas (uu:mm:ss).

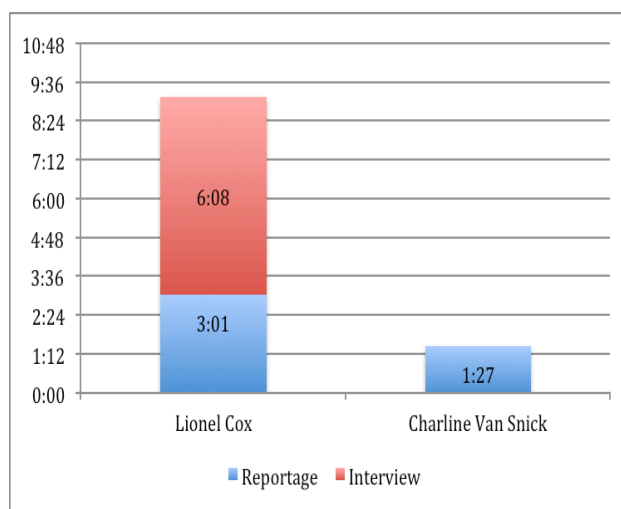

Figuur 20 geeft de verslaggeving van Sporza op Canvas. Deze startte dagelijks om 9u30 en werd afgesloten om 23u00. Hier is er meer aandacht voor Charline Van Snick en minder voor Lionel Cox maar de kloof tussen beide atleten is klein (52,6% t.o.v. 47,4%). Als ik kijk naar de 'live' verslaggeving van de wedstrijden is deze veel groter bij Charline Van Snick in vergelijking met die van Lionel Cox (29min15 t.o.v. 20min14). Als ik de live verslaggeving in detail ga bekijken zie ik dat Sporza enkel de finale van Lionel Cox heeft uitgezonden, terwijl ze bij Charline Van Snick elke kamp (vier in totaal) hebben weergegeven. Hierbij moet wel rekening worden houden met het feit dat de wedstrijdformule van beide sporten verschillend is. Bij judo gaat het om 4 relatief korte kampen van maximum 5 minuten per kamp. Bij schieten gaat het over één lange kwalificatieproef van maximum 1u30. Beide ceremonies van de medaille uitreiking werd uitgezonden alsook een korte samenvatting (reportage) van hun prestaties. Het interview met Lionel Cox heeft drie maal zolang geduurd in vergelijking met het interview met Charline Van Snick. Tot slot werd de finale kamp van Charline Van Snick dag na haar zege heruitgezonden.

Figuur 21: Verdeling zendtijd voor Charline Van Snick en Lionel Cox tijdens het 19u-journaal op Eén (mm:ss)

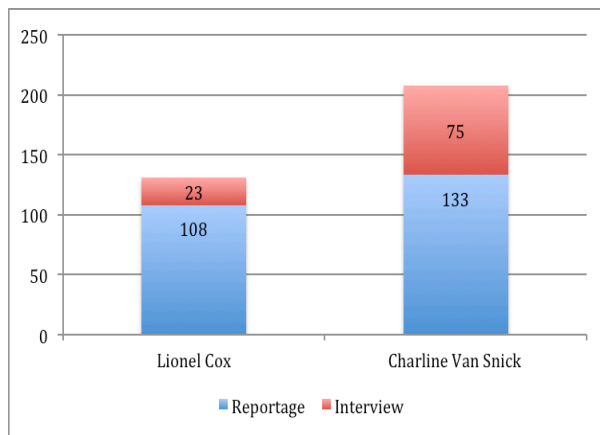
Figuur 22: Verdeling zendtijd voor Charline Van Snick en Lionel Cox tijdens het 19u-nieuws op VTM (mm:ss)

Als ik ga kijken naar de media-aandacht in Het Journaal (figuur 21) en Het Nieuws (figuur 22) zie ik meteen dat er meer zendtijd gaat naar beide atleten tijdens Het Journaal op één in vergelijking met Het Nieuws op VTM. Het Journaal besteedt iets meer aandacht aan Lionel Cox (10:42) en minder aan Charline Van Snick (7:00). In totaal wordt tijdens het journaal 60% van de aandacht besteed aan de medaille van Lionel Cox en 40% aan de medaille van Charline Van Snick (figuur 16). Ook tijdens Het Nieuws op VTM is er meer aandacht voor Lionel Cox. De kloof is hier wel groter (86,3% t.o.v. 13,7%). Verder zijn er ook verschillen in het soort verslaggeving van beide zenders. Zo maakte VTM een reportage van beide atleten en hun behaald resultaat. Met Lionel Cox werd er ook nog een interview afgenomen. Tijdens Het Journaal was de verslaggeving beter verdeeld, beide atleten kregen naast de standaard reportage ook nog een interview. Lionel Cox werd zelfs de dag na het behalen van zijn medaille nog eens

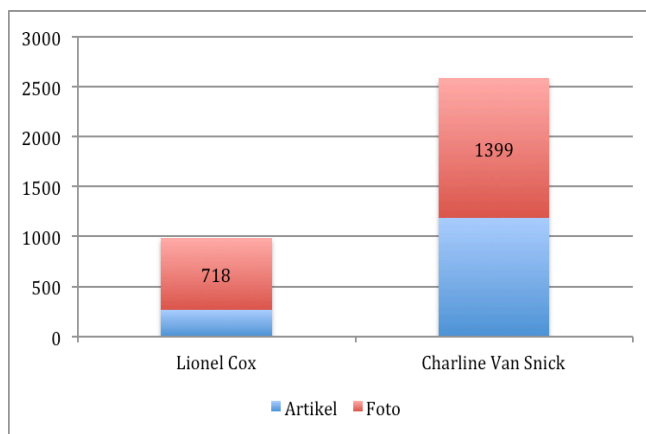
vermeld in Het Journaal op één. Dat er meer aandacht ging naar Lionel Cox was misschien te wijten aan het feit dat deze medaille totaal onverwacht was. De atleet, Lionel Cox, en de sport waren voor vele Belgen tot voor het behalen van de zilveren medaille totaal onbekend. Het was dan ook noodzakelijk enige achtergrond informatie van de atleet mee te delen aan de kijker. Dit is enkel een nuancering. Deze bedenking kan niet gestaafd worden met cijfermateriaal.

Figuur 23: Verdeling zendtijd voor Charline Van Snick en Lionel Cox tijdens het 18u-journaal op Radio één (seconden)

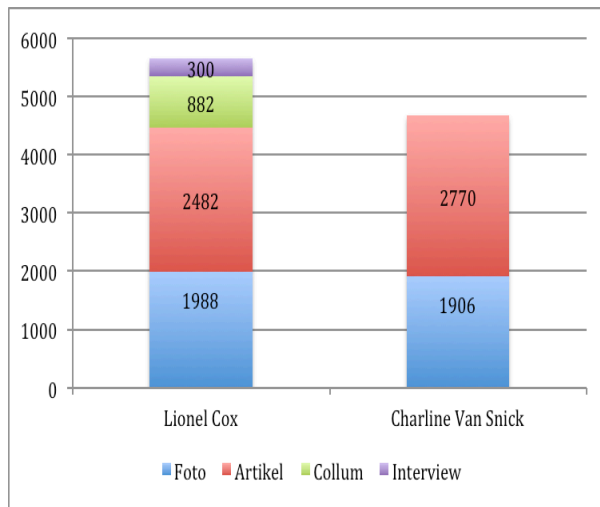

Vervolgens geeft figuur 23 de verslaggeving weer van het nieuws op radio één om 18u00. Charline Van Snick krijgt 3 min. 28 sec. media-aandacht, Lionel Cox 2 min. 11 sec. Er is vooral een groot verschil in de duurtijd van het interview. Het interview van Lionel Cox duurt slechts 23 seconden t.o.v. 1 min. 15 sec voor Charline Van Snick. Haar interview is het langste interview met een atleet dat werd uitgezonden op de radio.

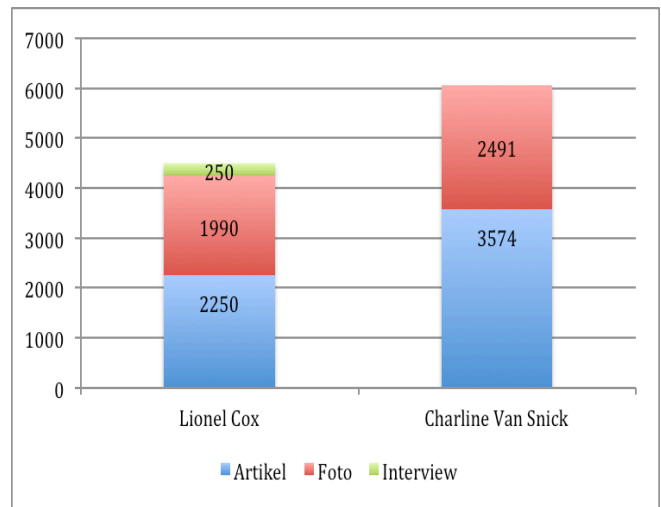
Figuur 24: Verdeling paginaruimte voor Charline Van Snick en Lionel Cox in de krant De Standaard (cm²)

Figuur 25: Verdeling paginaruimte voor Charline Van Snick en Lionel Cox in de krant Het Laatste Nieuws (cm²)

Figuur 26: Verdeling paginaruimte voor Charline Van Snick en Lionel Cox in de krant Het Nieuwsblad (cm²)

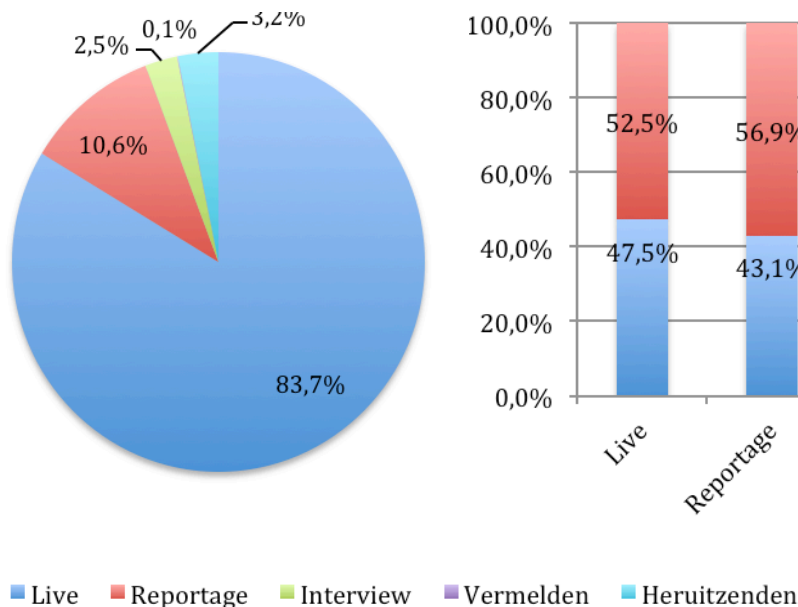
De resultaten van de geschreven pers staan in figuur 25 en figuur 26. Deze geven de resultaten van de analyse betreffende onze twee Belgische atleten in de dagbladen Het Laatste Nieuws en Het Nieuwsblad. Het Nieuwsblad heeft in totaal meer verslaggeving uitbracht dan Het Laatste Nieuws (10.555 cm² t.o.v. 10.328 cm²). In Het Laatste Nieuws gaat er meer aandacht naar Lionel Cox (54% t.o.v. 46%). Het Nieuwsblad besteedt dan weer meer aandacht aan Charline Van Snick (57,5% t.o.v. 42,5%). Beide dagbladen maken gebruik van veel fotomateriaal voor Charline Van Snick. Bij Het Nieuwsblad bijdraagt deze zelfs 59% van de totale verslaggeving, in Het Laatste Nieuws is dit slechts 40%. In de kwaliteitskrant 'De Standaard' werden geen interviews terug gevonden met Lionel Cox of Charline Van Snick (figuur 24). Dit was wel het geval in beide populariserende kranten. In vergelijking met Lionel Cox gaat er dubbel zoveel aandacht naar Charline Van Snick (72% t.o.v. 28%). Over Lionel Cox wordt niets geschreven voorafgaandelijk aan zijn wedstrijd. Het eerste nieuws is het behalen van de zilveren medaille in de weekendkrant van 4 en 5 augustus 2012. Dit is niet het geval bij Charline Van Snick. Op vrijdag 27 juli 2012, de dag waarop de openingsceremonie plaatsvond, wordt Van Snick als medaillekandidaat naar voor geschoven. Vervolgens is er opnieuw een artikel in de weekendkrant van 28 en 29 juli 2012. Tenslotte volgt er het artikel over de behaalde bronzen medaille op maandag 30 juli 2012.

4.4.6. Detailanalyse van de Sportverslaggeving van Sporza op Canvas

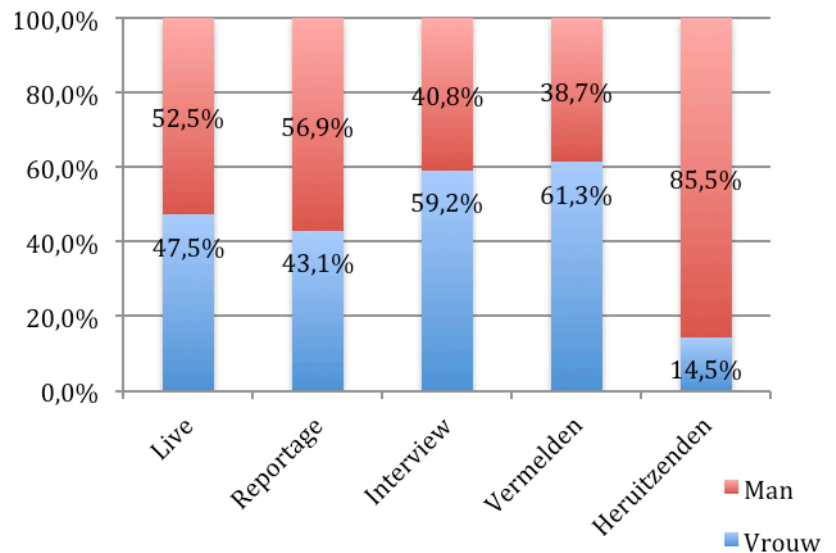
In tegenstelling tot andere media, maakte men tijdens de uitzending op Canvas gebruik van verschillende soorten verslaggeving. Het is daarom aangewezen om deze te analyseren en te kijken of er een verschil is in het soort verslaggeving daar het vrouwen dan wel mannen betreft.

4.4.6.1. Analyse van de verslaggeving

Figuur 27: Verdeling zendtijd volgens soort van berichtgeving in de Sporza uitzending op Canvas (dagelijkse registratie 9.30-23.00)

Figuur 28: Verdeling zendtijd volgens soort van berichtgeving over mannen en vrouwen in de Sporza uitzending op Canvas (dagelijkse registratie 9.30-23.00)

83,7% van de zendtijd wordt besteed aan live uitzending. Daarnaast gaat 10,6% van de zendtijd naar reportages over atleten en hun behaalde resultaten. Deze reportages vonden vaak plaats in de ochtend. Het eerste halfuur van het programma werd een overzicht gegeven van de belangrijkste resultaten van de dag ervoor. Bij reportages worden de hoogtepunten van de wedstrijd weergegeven en volgt soms ook een interview met de atleet. Opvallend is dat er heel weinig interviews werden uitgezonden (2,5%). Er waren zelfs meer herhalingen van bepaalde wedstrijden dan interviews met atleten. In tegenstelling tot wat het geval is bij reportages, wordt tijdens een herhaling de wedstrijd gewoon opnieuw uitgezonden. Figuur 28 geeft weer dat de media-aandacht voor vrouwen en mannen bijna gelijk verdeeld is tijdens de 'live' verslaggeving (47,5% t.o.v. 52,5%). Dat is opvallend want het waren mannelijke atleten zoals Usain Bolt en Michael Phelps die deze Spelen gekleurd hebben. De wedstrijden van deze mannen (atletiek en zwemmen) vonden altijd 's avonds plaats tijdens prime time. Wat de reportages betreft is er een lichte voorsprong voor de mannelijke atleten (56,9% t.o.v. 43,1%). Zoals hoger aangegeven werden deze reportages vaak in de ochtend uitgezonden en geven ze een overzicht van de belangrijkste wedstrijden van de dag voordien.

Het waren vooral sporten zoals zwemmen (eerste week) en atletiek (tweede week) die deel uitmaakten van de reportages daar deze competities altijd plaatsvonden tijdens prime time. Wat de interviews betreft gaat 60% van de aandacht in interviews naar vrouwen en 40% naar de mannen. Interviews met internationale atleten waren vaak heel kort in vergelijking met deze van nationale atleten. Het zijn vooral de interviews met Charline Van Snick, Evy Van Acker en Kim Clijsters die het percentage bij de vrouwelijke atleten omhoog duwen. Ik stel dus vast dat de vrouwelijke atleten enerzijds minder media-aandacht krijgen in de live verslaggeving, maar anderzijds gaat meer dan 60% van de sport wedstrijden die niet worden uitzonden maar waarvan de resultaten worden opgesomd, over vrouwen. Dat resultaat is enerzijds logisch, anderzijds zijn het aantal 'vermeldingen' te verwaarlozen (0,1%). Tot slot gaan 85,5% van de heruitzendingen over mannensport. Ook dit cijfer moeten worden gerelativeerd want slechts 3,2% van de zendtijd gaat naar heruitzendingen van reeds gespeelde wedstrijden.

4.4.6.2. Analyse van de media-aandacht op basis van sporttakken

Tabel 5: Verdeling zendtijd over de verschillende sporttakken tijdens de uitzending van Sporza op Canvas (opgedeeld in % mannen en vrouwensport)

Sporttak	Zendtijd (sec.)	% van totaal	Vrouw (sec.)	Man (sec.)	Vrouw (%)	Man (%)
Atletiek	143154	18,9%	55557	87597	38,8%	61,2%
Turnen	123250	16,2%	96800	26450	78,5%	21,5%
Wielrennen	84570	11,1%	32668	51902	38,6%	61,4%
Zwemmen	80078	10,6%	29763	50315	37,2%	62,8%
Basketbal	48915	6,4%	19829	29086	40,5%	59,5%
Hockey	47218	6,2%	28141	19077	59,6%	40,4%
Tennis	46899	6,2%	24273	22626	51,8%	48,2%
Paardensport	36350	4,8%	14748	21602	40,6%	59,4%
Volleybal	28593	3,8%	3854	24739	13,5%	86,5%
Judo	17121	2,3%	10044	7077	58,7%	41,3%
Voetbal	13120	1,7%	3687	9433	28,1%	71,9%
Badminton	12103	1,6%	2788	9315	23,0%	77,0%
Beachvolleybal	12196	1,6%	10033	2163	82,3%	17,7%
Roeien	11346	1,5%	1779	9567	15,7%	84,3%
Tafeltennis	11733	1,5%	0	11733	0,0%	100,0%
Kajak	8471	1,1%	1325	7146	15,6%	84,4%
Triatlon	7951	1,0%	6055	1896	76,2%	23,8%
Boksen	7043	0,9%	3088	3955	43,8%	56,2%
Kano	6016	0,8%	377	5639	6,3%	93,7%
Zeilen	6225	0,8%	5712	513	91,8%	8,2%
Gewichtheffen	2881	0,4%	81	2800	2,8%	97,2%
Schieten	2053	0,3%	0	2053	0,0%	100,0%
Handbal	1025	0,1%	0	1025	0,0%	100,0%
Schermen	25	0,0%	0	25	0,0%	100,0%
Waterpolo	348	0,0%	0	348	0,0%	100,0%
Windsurfen	79	0,0%	46	33	58,2%	41,8%
Worstelen	157	0,0%	81	76	51,6%	48,4%
Boogschieten	0	0,0%	0	0	0,0%	0,0%
Taekwondo	0	0,0%	0	0	0,0%	0,0%
Totaal	758920	100,0%	350729	408191	46,2%	53,8%

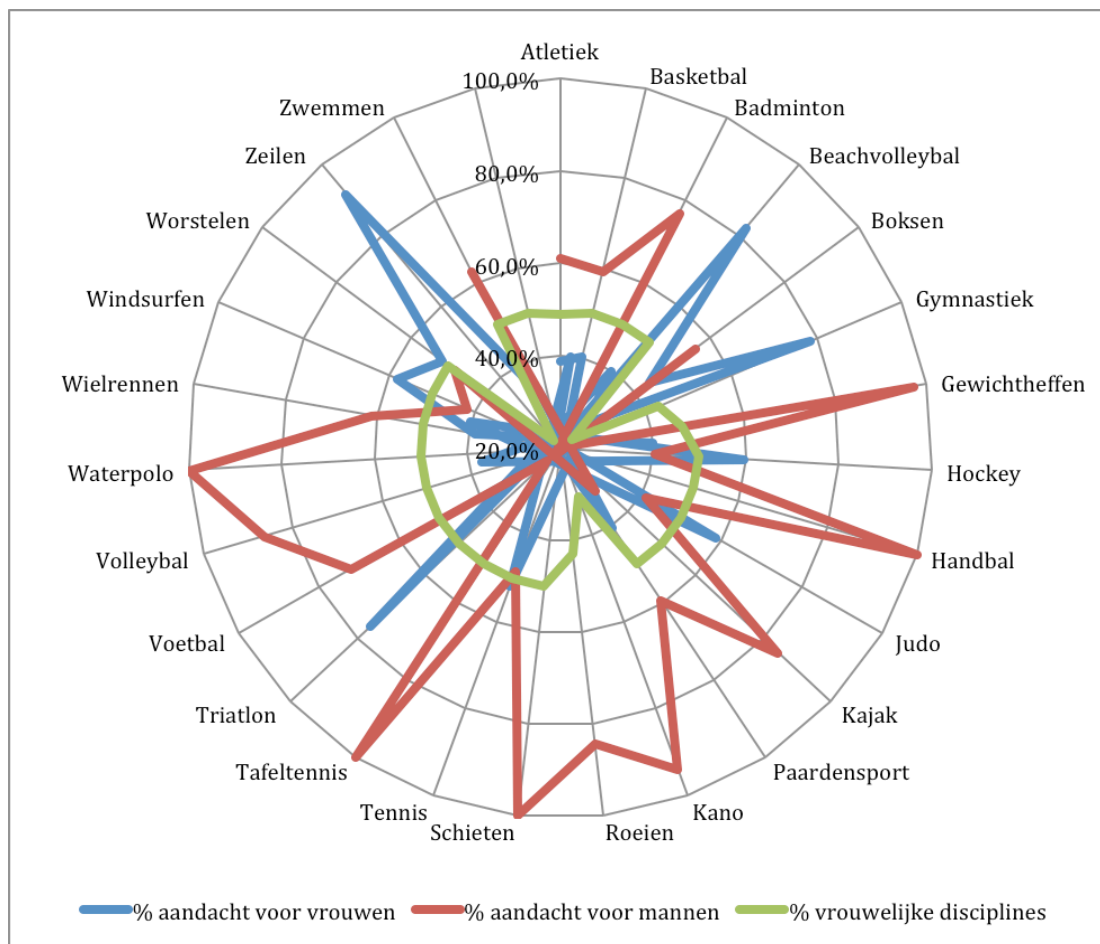
Sporza heeft bijna aan elke sport van deze Spelen aandacht besteed. Enkel boogschieten en taekwondo werden nooit vermeld of getoond aan de kijker. Er zijn vier sporten die samen goed zijn voor 56,8% van de media-aandacht, namelijk atletiek, turnen, wielrennen en zwemmen. Turnen omvat het artistiek turnen, het ritmisch turnen en het trampolinesport. Wielrennen omvat de wedstrijden op de weg, het baanwielrennen en mountainbike. Tot slot bestaat het zwemmen uit de gewone zwemcompetitie alsook uit duiken en synchroonzwemmen.

Wat atletiek betreft stond in tabel 3 vermeld dat 48,9% vrouwelijke disciplines waren. Toch is slechts 38,8% van de media-aandacht weggelegd voor vrouwelijke disciplines in de atletiek. Er is ruim acht uur meer media-aandacht voor atletiek bij de mannen dan bij de vrouwen. Dit heeft enerzijds te maken met Usain Bolt. Met goud op de 100 en 200m was hij de ster van deze atletiek meeting. Anderzijds werd de triatlon en de marathon wedstrijd bij de mannen helemaal uitgezonden terwijl dat bij de vrouwen niet het geval was. Ook het sterke resultaat van tienkamper en Belg Hans Van Alphen (4de plaats) kreeg veel aandacht. Aan de hele tienkamp wedstrijd werd in totaal drie uur en dertig minuten uitgezonden. Het was een wedstrijd die werd gespreid over twee dagen en Sporza heeft bijna elke discipline binnen deze tienkamp uitgezonden. Turnen (gymnastiek) is een sporttak die voor 42,9% bestaat uit vrouwelijke disciplines. Toch blijkt dat 78,5% van de media-aandacht voor gymnastiek naar de vrouwendisiplines gaat. Dit is opmerkelijk en als volgt te verklaren: bij gymnastiek zijn vrouwen eerder gekleed op een verleidelijke manier. Ze dragen vaak weinig kledingstukken en participeren aan een sport waar het lichaam centraal staat. Dit komt ook terug bij de discipline beachvolleybal. Er zijn evenveel wedstrijden voor vrouwen als voor mannen maar toch gaat meer dan 85% van de live media-aandacht naar de vrouwen. Ook hier zijn de atletes eerder schaars gekleed. Bij het gewone volleybal gaat 85% van de media-aandacht naar de mannen. Dit komt omdat men vooral de ploeg van Belgische coach Vital Heynen heeft gevolgd in het toernooi. Vital is bondscoach van de Duitse Nationale ploeg.

Zwemmen en wielrennen bestaat voor de helft uit vrouwelijke disciplines (Figuur 8). Toch gaat 60% van de media-aandacht naar de mannen. Voor de zwemcompetitie heeft dit te maken met Michael Phelps. Hij behaalde in Londen 4 gouden en 1 zilveren medaille. In totaal heeft hij 18 gouden medailles behaald op de Olympische Spelen en 22 in totaal. In Peking (2008) schreef hij al geschiedenis met acht gouden plakken en nu is hij ook de grootste Olympiër aller tijden. Ook de Belgische mannen hebben in Londen een prima resultaat neergezet door de finale te halen in de 4x100m vrije slag. Ook in het wielrennen is er meer aandacht weggelegd voor de mannen. Toch is het verwonderlijk dat de kloof in media-aandacht tussen vrouwen en mannen in het wielrennen niet groter is (60% t.o.v. 40%). Vrouwenwielrennen komt in amper in de media in vergelijking met de mannenwielrennen.

Nog enkele opvallende resultaten zijn de cijfers betreffende het gewichtheffen. 46,7% van de wedstrijden binnen deze sporttak is weggelegd voor vrouwen. Toch wordt 97% van de media-aandacht voor gewichtheffen besteed aan de mannen. Het is het eerste jaar waar boksen voor vrouwen werd toegevoegd aan het Olympische programma. Toch bleef het aantal bokswedstrijden voor vrouwen binnen beperkt (23,1%). De media-aandacht voor vrouwenboks bedroeg bijna 45%. Er was dus veel interesse in de nieuwe discipline boksen voor vrouwen. Het totaal aantal deelnemers aan de Spelen in Londen bestond voor 55% uit mannen en voor 45% uit vrouwen. De media-aandacht tijdens de live uitzendingen van Sporza op Canvas bestond voor 54% uit mannen nieuws en voor 46% uit vrouwen nieuws. Ik kan dus concluderen dat de aandacht gelijk besteed is in functie van de deelnemers.

Figuur 29: Verdeling zendtijd over de sporttakken en mannelijke- en vrouwelijke atletes tijdens de uitzending van Sporza op Canvas

Bovenstaande figuur geeft een overzicht van alle Olympische Sporten die werden uitgezonden tijdens de live uitzending op Canvas. De groene lijn geeft het procentuele aantal vrouwelijke disciplines weer binnen een bepaalde sport. Zo bestaat elke sport voor bijna de helft uit vrouwelijke disciplines. Er zijn sporten die minder vrouwelijke disciplines hebben dan disciplines voor mannen. Deze zijn o.a. zeilen (22%), boksen (23%), tennis (40%), zwemmen (40%) en kano (31%). De blauwe en de rode lijn geven het percentage media-aandacht tijdens de live uitzending op Canvas voor respectievelijk vrouwen- en mannensporten.

Wat het percentage media-aandacht voor vrouwensport betreft zien we enkele opvallende resultaten: er was heel wat media-aandacht voor volgende vrouwensporten: zeilen, triatlon, beachvolleybal en gymnastiek. De grote media-aandacht voor het zeilen heeft te maken met onze Belgische Evy Van Acker, zij behaalde brons in de categorie 'laser radial'. Ook de interesse in judo bij de vrouwen (-48kg) is groter dan het procentuele aantal vrouwelijke disciplines binnen judo. Dit is te verklaren door de bronzen medaille van Charline Van Snick. Andere sporten zoals triatlon, beachvolleybal en gymnastiek krijgen eveneens veel aandacht ten opzichte van het aantal vrouwelijke deelnemers aan de sport. Een verklaring heb ik hierboven alreeds aangehaald: bij het beoefenen van deze sporten zijn vrouwen op een verleidelijke manier gekleed. Ze dragen weinig kledingstukken en het lichaam staat centraal. De participatie in het beachvolleybal is gelijk verdeeld over mannen en vrouwen.

Toch is meer dan 80% van de media-aandacht voor beachvolleybal voor vrouwen en amper 20% voor de mannen. Hier kunnen we dus concluderen dat de interesse voor vrouwensport ook gebaseerd is op andere elementen dan de wedstrijd zelf.

Hoofdstuk 5: Bevindingen en aanbevelingen

5.1. De norm voor onderrepresentatie

Wanneer is er sprake van een onderrepresentatie van vrouwen? Bij de interpretatie van de percentages die de genderverhouding in de sportverslaggeving weergeven, stellen we ons de vraag wat de norm is. Een eerste mogelijkheid is dat men de resultaten ziet als een afspiegeling van de ongeveer paritaire genderverhouding in de totale bevolking. Als dit de norm is, dan gaan we uit van een gelijkheidsprincipe tussen vrouwen en mannen en een 50/50 representatie in de sport. Als dit de norm is, dan zou er in mijn onderzoek meestal sprake zijn van een onderrepresentatie van de aandacht voor vrouwensport door de Vlaamse media.

Een tweede mogelijkheid is de norm die gehanteerd wordt in onderzoek van Billings (2008) en Capranica & Aversa (2010). In beide onderzoeken betreffende genderdiscriminatie tijdens de Olympische Spelen wordt rekening gehouden met de participatiegraad van vrouwen en mannen aan de Spelen. Ook ik zal dit als norm gebruiken in mijn onderzoek waardoor er niet altijd sprake is van een onderrepresentatie. Ik merk wel op dat een norm die gerelateerd is aan de sportparticipatiegraad van vrouwen, vanuit het genderperspectief gevaarlijk is omdat het criteria juist door genderongelijkheid en discriminerende factoren kunnen bepaald worden.

In mijn onderzoek is er niet altijd sprake van een onderrepresentatie van vrouwensport door de Vlaamse media. De sterren van deze Spelen waren mannen en dat zien we ook in de absolute cijfers, er was in verschillende media meer aandacht voor mannensport ten opzichte van vrouwensport. Als we gaan rekening houden met de participatiegraad van vrouwen en mannen aan deze Spelen zagen we dat er meermaals sprake was van een overrepresentatie van vrouwensport. Ook als we enkel kijken naar de verslaggeving van nationale atleten kunnen we niet spreken van een onderrepresentatie van de vrouwensport door de Vlaamse media.

5.2. Commentaar bij de onderzoeksgegevens

5.2.1. Vergelijking met internationale onderzoeken

Uit bestaande onderzoeken die werden vermeld in hoofdstuk drie kon ik besluiten dat in de reguliere verslaggeving in de VS en in Europese landen er een sterke onderrepresentatie is van de vrouwen. Wanneer ik ga kijken naar de verslaggeving door de media tijdens de Olympische Spelen heb ik reeds kunnen vaststellen dat de kloof veel minder groot is. Uit onderzoek van Billings (2008) bleek dat er een bijna evenwichtige verdeling is van de media-aandacht voor mannen- en vrouwensport (51,9% t.o.v. 48,1%) tijdens de Zomerspelen. Billings stelde ook vast dat de interesse in beachvolleybal voor vrouwen veel groter was dan de interesse in beachvolleybal bij de mannen (3,9% t.o.v. 0,4%). De auteur zag deze resultaten alsook de grote onderrepresentatie van vrouwen in de media tijdens de Winterspelen (bijna 30%) als een bevestiging dat de media-aandacht voor vrouwensport seksueel georiënteerd is.

Een opmerking is dat in dit onderzoek enkel gebruik werd gemaakt van het medium 'televisie'. Ook in het onderzoek van Angelini (2008) en Billings & Eastman (2002) wordt deze conclusie bevestigd. Deze conclusie kan ook in mijn onderzoek worden bevestigd. Tijdens de Olympische Spelen in Londen was Turnen (gymnastiek) een sporttak die voor 42,9% uit vrouwelijke disciplines bestond. Toch blijkt dat 78,5% van de media-aandacht voor gymnastiek naar de vrouwendisiplines gaat. Dit komt ook terug bij de discipline beachvolleybal. Er zijn evenveel wedstrijden voor vrouwen als voor mannen maar toch gaat meer dan 85% van de live media-aandacht naar de vrouwen. Ik kan dus bevestigen dat de media-aandacht voor vrouwensport niet alleen gebaseerd is op de resultaten, maar evenwel seksueel georiënteerd is.

De groep atleten in Londen bestond voor 56% uit mannen en voor 44% uit vrouwen. Wat het magazine 'Special Londen 2012' betreft was de media-aandacht in balans. De kloof is groter bij het medium 'radio'. Hier stelde ik vast dat 60% van de aandacht naar mannensport ging en 40% naar vrouwen. Er is dus iets meer aandacht voor mannensport maar rekening houdend met het aantal vrouwelijke en mannelijke deelnemers is het verschil klein in vergelijking met de resultaten van de televisie registratie. Tijdens die televisie registratie maakte ik een onderscheid tussen nieuwsuitzendingen en live sportverslaggeving. De resultaten van de nieuwsuitzendingen (Het Journaal en Het Nieuws) kunnen worden vergeleken met de resultaten uit het onderzoek van Billings (2008). De sportverslaggeving van de Zomerspelen was in dat onderzoek in balans. Dit kan ik niet zeggen van de verslaggeving van nieuwsuitzendingen op televisie uit mijn onderzoek. Slechts 37,5% van de media-aandacht gaat naar vrouwen en 62,5% gaat naar mannensportnieuws. Voor het medium televisie (nieuwsuitzendingen) is de genderbalans minder goed dan ik op basis van de internationale gegevens had verwacht. Als ik ga kijken naar de verslaggeving van de live uitzending is deze wel in balans met het aantal deelnemers (53,7% mannen t.o.v. 46% vrouwen). Tot slot was er nog de media-aandacht in drie dagbladen. De aandacht in de populariserende dagbladen (Het Laatste Nieuws en Het Nieuwsblad) was opnieuw in balans. Deze conclusie kan niet worden genomen als ik naar de media-aandacht in de kwaliteitskrant (De Standaard) ga kijken. Daar gaat 67% van de sportverslaggeving naar mannennieuws en slechts 33% naar vrouwennieuws. Er is dus opnieuw een onderrepresentatie van de media-aandacht voor vrouwensport.

Uit eerdere onderzoeken blijkt dat de media over het algemeen veel aandacht besteden aan atleten die afkomstig zijn uit eigen land (Knoppers & Elling, 1999, Davis & Harris, 1998; Kinkema & Harris, 1998; Sabo et al. 1996). Sport en nationalisme zijn heel sterk gecorreleerd op vlak van media rapportering en zeker tijdens de Olympische Spelen (Bairner, 2001; Larson & Rivenburgh, 1991). Tijdens het onderzoek van Billings & Eastman (2002) naar de Amerikaanse televisie-uitzendingen van de Olympische Zomerspelen in Sydney in 2000 kwam bijna de helft van alle genoemde atleten uit voor de Verenigde Staten. Uit onderzoek van Knoppers & Elling (1999) bleek dat de Nederlandse kranten zowel tijdens grote sportevenementen als de Olympische Spelen en tijdens de reguliere sportberichtgeving veel ruimte besteden aan Nederlandse sporters. Crossman, Vincent en Speed (2007) besluiten dat media-aandacht niet alleen gendergebonden is, maar ook nationalistisch gekleurd. Nationale vedetten krijgen veel aandacht tijdens een grootschalig evenement, ongeacht of het om mannelijke of vrouwelijke atleten gaat. Een conclusie waar ik mij volledig kan bij aansluiten. Dit is ook gebleken uit mijn onderzoek. In tabel 6 zien we dat de media-aandacht voor nationale atleten gemiddeld 67,2% bedraagt.

Er zijn zelfs media die 75% en 88% van hun aandacht besteden aan nationale atleten. Enkel de live uitzending op Canvas besteed meer aandacht aan internationale atleten. Dit is logisch aangezien de uitzending dagelijks start om 9u30 en stopt om 23u en er gedurende deze periode veel meer wedstrijden zijn van internationale atleten in vergelijking met onze nationale atleten. Het is wel zo dat in de 39,9% media-aandacht voor Belgische atleten bijna alle wedstrijden van de Belgen werden uitgezonden. Het maakt daarbij niet uit of het om vrouwen of mannen gaat. Het nationalisme is sterk aanwezig binnen de Vlaamse sportverslaggeving betreffende de Olympische Spelen 2012.

Tabel 6: Verdeling van de media-aandacht tussen nationale en internationale atleten per medium

	Nationaal	Internationaal
Magazine 'Londen Special'	64,9%	35,1%
Radio één - Dag totaal	73,7%	26,3%
Het Nieuws op VTM	88,6%	11,4%
Het Journaal op één	68,2%	31,8%
Sporza op Canvas	39,9%	60,1%
Het Laatste Nieuws (krant)	76,3%	23,7%
Het Nieuwsblad (krant)	70,3%	29,7%
De Standaard (krant)	55,4%	44,6%
Gemiddelde per medium:	67,2%	32,8%

Capranica & Aversa (2010) geven in hun onderzoek een overzicht van de totale televisie registratie tijdens de Olympische Spelen in 2000 (Sidney). Er was een totale registratie van 218 uur, 42 minuten en 55 seconden betreffende Olympische activiteiten. 29% van de media-aandacht ging naar vrouwensport. Van het totaal aantal deelnemers aan de Spelen waren slechts 38% vrouwen en 62% mannen. Capranica & Aversa stelden dus bijgevolg een onderrepresentatie van vrouwensport vast in hun onderzoek.

In mijn onderzoek registreerde ik in totaal 210 uur, 1 minuut en 35 seconden media-aandacht betreffende Olympische activiteiten tijdens de live uitzending van Sporza op Canvas. 46% van die media-aandacht ging naar vrouwensport. Het totaal aantal vrouwelijke atleten in vergelijking met het aantal mannelijke atleten bedroeg tijdens de Spelen in Londen 45%. In tegenstelling tot het onderzoek van Capranica & Aversa kan er niet worden gesproken van een onderrepresentatie van de vrouwensport tijdens de live verslaggeving op Canvas. De genderbalans is bijgevolg in evenwicht.

Tabel 7: Verdeling van de media-aandacht voor de top vijf sporten tijdens de Olympische Spelen (2000 en 2012)

Olympische Spelen Sidney (2000)	% Vrouwen	Olympische Spelen Londen (2012)	% Vrouwen
1. Atletiek (8,4%)	63%	1. Atletiek (18,9%)	38%
2. Volleybal (6,9%)	40%	2. Gymnastiek (16,2%)	78%
3. Gymnastiek (6,6%)	50%	3. Wielrennen (11,1%)	38%
4. Boksen (6,4%)	0%	4. Zwemmen (10,6%)	37%
5. Zwemmen (6,3%)	13%	5. Basketbal (6,4%)	40%

Tabel 7 geeft de top vijf weer van de sporten die het meest in beeld werden gebracht. Als de cijfers onderling worden vergeleken, blijkt dat de media-aandacht beter verdeeld was tijdens de Spelen in Sidney (2000) t.o.v. de Spelen in Londen (2012). Tijdens de Spelen in Sidney (2000) was de top vijf van de meest in beeld gebrachte sporten goed voor 34% van de totale media-aandacht. Tijdens de Spelen in Londen was de top vijf goed voor 63% van de media-aandacht. Dat is bijna dubbel zoveel als 12 jaar geleden. Als ik naar de sporten zelf gaan kijken, staat atletiek nog steeds bovenaan. Maar het percentage media-aandacht voor atletiek voor vrouwen is wel drastisch gedaald (63% t.o.v. 38%). Ook gymnastiek en zwemmen staan nog steeds in de top vijf. Het percentage media-aandacht voor gymnastiek en zwemmen voor vrouwen is dan weer wel gestegen.

In vergelijking met de registratie van de Spelen in Sidney, staan boksen en volleybal niet langer meer in de top vijf. Wielrennen en basketbal nemen hun plaats in. Boksen was tijdens de Spelen in Sidney een sport die uitsluitend werd beoefend door mannen, daarom ook de 0-waarde in de tabel. Pas vanaf de Olympische Spelen in Londen (2012) werd boksen voor vrouwen aan het programma toegevoegd.

In mijn onderzoek ben ik ook nagegaan of topprestaties van Belgische atleten evenveel aandacht kregen daar het mannen dan wel vrouwen betreft. Hiervoor maakte ik een vergelijking in media-aandacht voor de medaille van Charline Van Snick en die van Lionel Cox. Eerst moet worden opgemerkt dat de wedstrijdformule van beide sporten heel verschillend is. Bij judo gaat het om vier relatief korte kampen van maximum vijf minuten per kamp. Schieten start met een lange kwalificatieproef die maximum 1uur 30 minuten kan duren. De live verslaggeving op Sporza was bijna gelijk verdeeld, met een klein voordeel in media-aandacht voor Charline Van Snick (52% t.o.v. 48%). Tijdens de nieuwsuitzendingen op VTM en Eén is er meer aandacht voor de medaille van Lionel Cox. Tijdens Het Journaal op Eén gaat 60% van de aandacht naar Lionel Cox en tijdens Het Nieuws op VTM is de kloof tussen in media-aandacht tussen beide atleten nog groter: 86% t.o.v. 14%. De radio uitzending op Radio één had meer aandacht voor Charline Van Snick. Tijdens de radio uitzending op één was er een interview met Charline Van Snick dat 1minuut 15 seconden duurde, dit was meteen ook het langste interview dat tijdens het nieuws op Radio één werd uitgezonden. De resultaten van de dagbladen zijn verdeeld. In Het Laatste Nieuws gaat er meer aandacht naar Lionel Cox (54% t.o.v. 46%). Het Nieuwsblad heeft dan weer meer aandacht voor Charline Van Snick (57% t.o.v. 42%). De kloof is dus in beide populariserende kranten klein. Dat is niet het geval in de kwaliteitskrant 'De Standaard'. Daar gaat opnieuw meer aandacht naar Lionel Cox, namelijk 72% t.o.v. 28% voor Charline Van Snick.

De media-aandacht voor beide atleten is dus afhankelijk van medium dat werd gebruikt. De verschillen zijn telkens beperkt, enkel in de krant 'De Standaard' is de kloof groot (72% t.o.v. 28%).

Tijdens deze Spelen was het opvallend dat mannen meer media-aandacht kregen in sporten zoals volleybal, wielrennen, atletiek en zwemmen. Dit zijn allemaal sporten waar de prestaties gemeten worden op basis van concrete middelen zoals een chrono die de tijd opneemt. In vergelijking met de mannen ging meer media-aandacht naar vrouwensporten zoals gymnastiek, synchroon duiken en beachvolleybal. Twee van de drie sporten zijn sporten waarbij de beoordeling gebeurt door een jury en niet op basis van chrono of andere hulpmiddelen. Is het mogelijk dat het evalueren van de prestaties door een jury leidt tot het verhogen van gender vooroordelen betreffende vrouwen en topsport?

5.3. Beleidsrelevantie van dit onderzoek

5.3.1. Aanbevelingen voor de sportmedia

Het is duidelijk dat de media de sporten in beeld brengt die het publiek wil zien. Het commercieel belang is een rem op de redactionele onafhankelijkheid van de redacties. Mede omwille van het commercieel belang is men verplicht zich te focussen op wat het publiek wil zien of lezen en daarom zullen andere sportverhalen worden geminimaliseerd of zelfs genegeerd. Wielrennen, tennis, atletiek en zwemmen zijn sporten waar de kijker en lezer grote interesse in toont en zullen dus ook integraal aangeboden worden aan de consument. Om meer diversiteit in het sportaanbod te brengen is het dus belangrijk om de interesse in minder bekende- en vrouwensporten op te wekken bij het publiek.

Een methode die dit waar kan maken is 'audience building'. De methode bestaat erin de aandacht van het publiek te wekken voor aankomende sportevenementen. Voorbeelden hiervan zijn interviews met sporters of coaches, teasers en foto's of artikels van de atleten. Deze techniek maakt het mogelijk om de interesse van het publiek voor sportevenementen in een bepaalde richting te sturen. Uit onderzoek is gebleken dat slechts 2% van de audience building uitgaat naar vrouwensport en 98% naar mannensport (Messner & Cooky, 2010, p. 25-26). We kunnen niet concluderen dat dit met zekerheid een oplossing zal bieden voor het probleem maar het is in ieder geval een mogelijkheid.

In Vlaanderen kan de openbare omroep een grotere diversiteit in het sportaanbod bieden, zij zijn immer niet gebonden aan commerciële belangen van derden. De VRT zet diversiteit centraal en hanteert een integrale aanpak op het vlak van aanbod en beeldvorming. Zo staat in de nieuwe beheersovereenkomst 2012-2016 een streefcijfer van 33% vertegenwoordiging van vrouwen in het gehele intern en extern geproduceerde tv-aanbod. Dit schept meteen ook de mogelijkheid om bij vrouwelijke kijkers meer belangstelling te wekken voor het sportaanbod.

We zien reeds een groot verschil tussen de reguliere sportverslaggeving en de verslaggeving betreffende de Olympische Spelen. Bij deze laatste was het wel mogelijk om de media-aandacht te verdelen in functie van de participatiegraad van mannen en vrouwen aan deze Spelen.

De kloof in media-aandacht tussen mannen en vrouwen is tijdens een evenement als de Olympische Spelen veel kleiner dan tijdens de reguliere sportverslaggeving. Dit kan een uitgangspunt zijn voor de Vlaamse media om deze positieve tendens door te trekken naar de reguliere sportverslaggeving.

5.3.2. Aanbevelingen voor het sportbeleid

Genderstereotypen spelen nog steeds een belangrijke rol in de interesse naar topsport door het publiek. De mannelijke prestaties gelden als norm en de prestaties van vrouwelijke sporters worden vaak als minderwaardig gezien ten opzichte van de mannen. Die stereotypen zijn verankerd in een complex geheel van maatschappelijke levensdomeinen en instellingen. Een specifiek beleid zoals werd aangehaald in hoofdstuk één is een eerste stap naar gendergelijkheid maar gender mainstreaming is onontbeerlijk. Als de huidige situatie wordt vergeleken met het verleden, blijkt dat verandering en verbetering op vlak van gelijke kansen en gelijkwaardigheid van man en vrouw mogelijk zijn. Maar tegelijk is er nog een lange weg te gaan. Omdat deze genderstereotypen in elke levensfase terugkomen, is het moeilijk hier specifieke aanbevelingen voor te formuleren. Het is aangewezen om de sportparticipatie te stimuleren met behulp van het onderwijs. Waar de focus de voorbije decennia vooral gericht was op jongens, is het nu belangrijk een beleid te voeren dat eveneens sportparticipatie bij meisjes gaat stimuleren. Verder is het ook belangrijk dat het onderwijs de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen centraal gaat stellen. Deze gelijkheid moet voor de toekomstige generaties een standaard norm worden en stereotypen die een hiërarchie in de man-vrouw relatie suggereren moeten kritisch worden bevraagd en ontmoedigd. Onderwijs vormt zo de basis voor enerzijds een positieve waardering van lichamelijke opvoeding en sport voor zowel vrouwen als mannen en creëert anderzijds een attitude die de gelijkwaardigheid van man en vrouw in alle levensdomeinen als normaal gaat beschouwen. Want pas wanneer men gendergelijkheid als de norm gaat aanschouwen, zal het mediapubliek ook oprecht geïnteresseerd zijn in vrouwensport en zal de populariteitscirkel van mannensport doorbroken kunnen worden.

5.3.3. Maatschappelijke relevantie

Sportevenementen brengen een grote maatschappelijke relevantie met zich mee. De Olympische Spelen is een sportevenement dat mensen samen brengt. Mensen staan samen als één blok achter de atleten. Dat creëert een nationaal gevoel van samenhang. Verder zijn sportevenementen geweldige reclame voor de sport zelf. Door mannen en vrouwen in actie te zien, gaat het mediapubliek vaak zelf sportief aan de slag. Het is daarom aangewezen om zowel mannen als vrouwensport in de media te brengen om zo beide groepen aan te zetten tot sporten. Kijken naar sport maakt ons bewust van het belang van sport en zorgt dat het publiek zelf productiever wordt.

Algemeen besluit

Genderdiscriminatie is een aspect dat overal in de samenleving aanwezig is, zo ook in de sportwereld. Sporten die als mannelijk worden gezien, worden meer gewaardeerd dan de sporten die met vrouwen worden geassocieerd. Media en sport kennen een grote onderlinge afhankelijkheid en vrouwensport kende in het verleden vaak een onderrepresentatie door de media. Hoewel gendergelijkheid als waarde aan belang wint, blijft de genderongelijkheid zichtbaar.

Er is een verschil in media-aandacht voor vrouwen tussen de reguliere sportverslaggeving en de verslaggeving betreffende een evenement zoals de Olympische Spelen. Tal van onderzoeken hebben reeds bevestigd dat er sprake is van een onderrepresentatie van vrouwensport door de media. Uit diverse onderzoeken blijkt dat de media-aandacht in de reguliere sportverslaggeving voor vrouwen onder de 10% blijft. Opvallend was dat bij de sportverslaggeving over de Olympische Zomerspelen de kloof veel kleiner is en dat er soms sprake is van een gelijke representatie. De participatie van vrouwen op de Olympische Spelen kwam de laatste decennia in een stroomversnelling. Tijdens de Spelen in Londen (2012) werd boksen voor vrouwen aan het programma toegevoegd, vanaf nu is er geen enkele sport die alleen door mannen wordt beoefend op de Spelen. Tegelijkertijd stijgt de media-aandacht voor vrouwen in de verslaggeving rond de Spelen.

Ook mijn onderzoek kwam tot deze conclusie. Globaal gezien is de media-aandacht voor vrouwensport in verhouding met het percentage vrouwelijke deelnemers aan de Olympische Zomerspelen van 2012 in Londen. Verder is de Vlaamse sportverslaggeving nationalistisch gekleurd. Heel wat nationale sporters krijgen veel media-aandacht, ongeacht of het vrouwen dan wel mannen betreft. Media-aandacht voor internationale atleten gaat vooral naar de mannen. Dit is logisch aangezien de helden van deze Spelen mannen waren. Bij het vergelijken van topprestaties van Belgische atleten was opvallend dat er geen uitgesproken atleet naar voren werd geschoven. Hierbij werd de media-aandacht voor Charline Van Snick (winnares bronzen medaille Judo) vergeleken met de medaille aandacht voor Lionel Cox (winnaar zilveren medaille in het Karabijnschieten). De verslaggeving op Canvas (Sporza) was in evenwicht, wat niet gezegd kan worden van de verslaggeving tijdens het Journaal op één en het Nieuws op VTM. Beide zenders legden de nadruk op één atleet. In het Journaal was dit Charline Van Snick, in Het Nieuws ging de aandacht naar Lionel Cox. Beide populariserende kranten verdeelden hun aandacht ongeveer gelijk. De kwaliteitskrant 'De Standaard' legde dan weer de nadruk op Charline Van Snick. In tegenstelling tot andere media, maakte men tijdens de uitzending op Canvas gebruik van verschillende soorten verslaggeving. Het was daarom aangewezen om deze te analyseren en te kijken of er een verschil is in het soort verslaggeving daar het vrouwen dan wel mannen betreft. In totaal ging bijna 85% van de zendtijd naar live uitzending van de wedstrijden. Andere rapporteringen waren reportages, interviews, vermeldingen en heruitzendingen. De verdeling van de live uitzendingen en de reportages waren opnieuw in balans met het percentage vrouwelijke deelnemers aan de spelen. Er waren meer interviews met vrouwelijke atletes en ook de vermeldingen van sporten die niet live werden uitgezonden waren vooral over vrouwensport.

Tot slot waren 85% van de heruitzendingen van wedstrijden voor mannensporten. We moeten wel waarschuwen dat de vermeldingen en de heruitzendingen slechts 0,1% en 3,2% van de totale zendtijd betreffen. Als laatste onderzocht ik de sporten zelf die in beeld werden gebracht tijdens de uitzending van Sporza op Canvas. De top vijf van de sporten die het meeste media-aandacht kregen op Canvas zijn atletiek, gymnastiek, wielrennen, zwemmen en basketbal. In vergelijking met de registratie van de Spelen in Sidney, staan boksen en volleybal niet langer meer in de top vijf. Wielrennen en basketbal nemen hun plaats in.

Referentielijst

- Angelini, J. R. (2008). Television sports and athlete gender: The differences in watching male and female athletes. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 52 (1), 16-32.
- Bairner, A. (2001). *Sport, Nationalism, and Globalization: European and North American Perspectives*. Albany: State University of New York Press.
- Billings, A. C. (2007). From diving boards to pole vaults: gendered athlete portrayals in the "big four" sports at the 2004 Athens Summer Olympics. *Southern Communication Journal*, 72 (4), 349-368.
- Billings, A. C. (2008). Clocking Gender Differences: Televised Olympic Clock Time in the 1966-2006 Summer and Winter Olympics. *Television & New Media*, 9 (5), 429-441.
- Billings, A. C., & Eastman S. T. (2002). Selective Representation of Gender, Ethnicity, and Nationality in American Television Coverage of the 2000 Summer Olympics. *International Review for the Sociology of Sport*, 37 (3-4), 351-370.
- Billings, A. C., & Eastman S. T. (2003). Framing Identities: Gender, Ethnic, and National Parity in Network Announcing of the 2002 Winter Olympics. *Journal of Communication*, 53 (4), 569-586.
- Billings, A. C., & Angelini, J. R. (2007). Packaging the Games for Viewer Consumption: Gender, Ethnicity, and Nationality in NBC's Coverage of the 2004 Summer Olympics. *Communication Quarterly*, 55 (1), 95-111.
- Billings, A. C., Angelini, J. R., & Eastman, S. T. (2008). Wie shock: Television commentary about playing on the PGA and LPGA tours. *Howard Journal of Communication*, 19 (1), 64-84.
- Billings, A. C., Angelini, J. R., & Duke, A. H. (2010). Gendered profiles of Olympic history: Sportscaster dialogue in the 2008 Beijing Olympics. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 54 (1), 9-23.
- Billings, A. C., Angelini, J. R., & Wu, D. (2011). Nationalism Notions of the Superpowers: Comparative Analyses of the American and Chinese Telecasts in the 2008 Beijing Olympiad. *Journal of Broadcasting en Electronic Media*, 55 (2), 251-266.
- Cain, M. (1993). 'Foucault, Feminism and Feeling: What Foucault Can and Cannot Contribute to Feminist Epistemology. *Journal of Law and Society*, 22 (1), 68-77.
- Capranica, L., & Aversa, F. (2002). Italian Television Sport Coverage during the 2000 Sydney Olympic Games: A Gender Perspective. *International Review for the Sociology of Sport*, 37 (3-4), 337-349.
- Celis, K., & Meier, P. (2006). *De macht van het geslacht: gender politiek en beleid in België*. Leuven: Acco.

- Claringbould, I. (2008). *Mind the gap: The layered reconstruction of gender in sport related organizations*. Nieuwegein: Arko Sports Media. Opgehaald op 12 januari 2013 van <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2008-0619-200842/claringbould.pdf>
- Crossmann, J., Vincent, J., & Speed, H. (2007). 'The times they are a-changin'. Gender comparisons in three national newspapers of the 2004 Wimbledon Championships. *International Review for the Sociology of Sport*, 42, 27-41.
- Davis, L. R., & Harris, O. (1998). 'Race and Ethnicity in US Sports Media'. In Wenner, L. (ed.). *MediaSport* (pp. 154 -69). London: RoutledgeGender.
- De Bosscher, V., De Knop, P., & Heyndels, B. (2006). En de winnaar is ... Rusland. Een methode om het relatief succes van landen te bepalen. In P. De Knop, J. Scheerder & B. Vanreusel (Eds). *Sportsociologie. Het spel en de spelers* (pp. 213-229). Maarssen: Elsevier.
- De Bruyn, E. (2008). *Vrouwen buitenspel?: Een onderzoek naar de genderverhoudingen in de Vlaamse sportsector (Eindrapport)*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen, Steunpunt Gelijkekansenbeleid. Opgehaald op 28 augustus 2010 van http://www.bloso.be/VlaamseTrainersschool/Documents/vrouwen_buitenspel.pdf
- De geschiedenis van de Olympische Spelen. n.d. Par. 2. Opgehaald op 10 januari 2013 van <http://www.olympischespelen.be/services-view/geschiedenis-van-de-olympische-spelen/>
- Dejonghe, T. (2010). *Sport en economie: een aftrap*. Gent: Academia Press.
- De Knop, P., De Bosscher, V., & Leblicq, S. (2004). *Onderzoek naar het topsportklimaat in Vlaanderen*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel – Vakgroep Sportbeleid & Management.
- De Leeuw, J. (2007). *Sportbusiness en ethiek*. Budel: Damon.
- Demoor, M., Vandenbussche, L., & Vandermassen, G. (2006). *Verslagen van het Centrum voor Genderstudies-UGent, Jaarboek nr. 15*. Gent: Academia.
- Draulans, V. & Smet, M. (2005). *Over cultuurverandering en betere doorstromingskansen voor vrouwen en mannen in organisaties en bedrijven*. Tiel: Uitgeverij Lannoo nv.
- Duncan, M.C. (2006). Gender warriors in sport: woman and the media. In A.A. Raney & J. Bryant (Eds.). *Handbook of sports and media* (pp. 231-252). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Eastman, S. T., & Billings, A. C. (2000). Sportscasting and sports reporting: the power of gender bias. *Journal of Sport and Social Issues (JSSI)*, 24 (2), 192-213.

- Elling, A. (2003). *Sekse en sport: bewegende beelden*. Vrouwenraad. 1, 10-19.
- Elling, A. (2007). *Het voordeel van thuis spelen: sociale betekenissen en in- en uitsluitingsmechanismen in sportloopbanen*. Nieuwegein/'s-Hertogenbosch: Arko Sports Media/ W.J.H. Mulier Instituut/ Universiteit van Tilburg.
- Experian (2006). *Employment and skills for the 2012 Games: research and evidence (final report)*. Learning and Skills Council & London Development Agency. Opgehaald op 26 februari 2013 van <http://readingroom.lsc.gov.uk/lsc/2006/research/commissioned/nat-employment-and-skills-for-the-2012-games-research-and-evidence-jun-2006-main-report.pdf>
- Expertengroep Mainstreaming (2001). *Gender mainstreaming, een geïntegreerde aanpak van de gelijkheid tussen vrouwen en mannen: Definitie, methodologie en stand van zaken in Vlaanderen (Eindrapport van de Expertgroep Mainstreaming Straatsburg, mei 1998)*. Brussel: Gelijke kansen in Vlaanderen.
- Gasparini, W., & Talleu, C. (2010). *Sport and discrimination in Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Gezondheidsenquête (n.d.). Opgehaald op 1 maart 2013 van <https://www.wiv-isp.be/EPIDEMIO/EPINL/crospnl/hisnl/table04.htm>
- Gielis, E. (2010). *Over het hoofd gezien? Praktijkanalyse van genderdiscriminatie in de Vlaamse topsport (Eindwerk)*. Brussel: Hogeschool Universiteit Brussel.
- Gillmeister, H. (1997). *Tennis: cultural history*. Engeland: Redwood Books.
- Greer, D. J., Hardin, M., & Homan, C. (2009). "Naturally" less exciting? Visual production of men's and women's track and field coverage during the 2004 Olympics (Report). *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 53 (2), 173-189.
- Guttmann, A. (2002). *The Olympics: A history of the Modern Games*. USA: The University of Illinois Press.
- Hall, M. A. (1996). *Feminism and sporting bodies: essays on theory and practice*. Engeland: Human Kinetics Publishers.
- Hardin, M., Chance, J., Dodd, E., & Hardin, B. (2002). Olympic Photo Coverage Fair to Female Athletes. *Newspaper Research Journal*, 23 (2) 64-78.
- IGVM (2007). *Pekingrapporten*. Brussel: Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. Opgehaald op 14 februari 2013 van http://igvm-iefh.belgium.be/nl/binaries/Peking2002-2003_nl_tcm336-136922.pdf

- IGVM (2010). *Handleiding voor de toepassing van gendermainstreaming binnen de Belgische federale overheid*. Brussel: Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. Opgehaald op 14 februari 2013 van http://igvm-iefh.belgium.be/nl/binaries/32%20-%20Gendermainstreaming_NL_tcm336-99634.pdf
- Ivgm (2011). *Handleiding voor de toepassing van gender budgeting binnen de Belgische federale overheid*. Brussel: Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. Opgehaald op 14 februari 2013 van http://igvm-iefh.belgium.be/nl/binaries/Handleiding%20gender%20budgeting_tcm336-120669.pdf
- KBVB (2007). *Ledenaantal KBVB*. Opgehaald 20 december 2012 van http://static.belgianfootball.be/project/publiek/reglement/index_nl.pdf
- Kian, M., Mondello, M., & Vincent, J. (2009). ESPN: The Women's Sports Network? A Content Analysis of Internet Coverage of March Madness. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 53 (3), 477-495.
- Kinkema, K., & Harris, J. (1998). *Mediasport*. Londen en New York: Routledge.
- Knoppers, A., & Elling, A. (1999). *Het is leuker om zelf te voetballen: beeldvorming over de trainersfunctie in het voetbal*. Zeist: KNVB.
- Kok, R., & Colijn, J. (2010). *De Sportmarketing*. Amsterdam: Pearson
- Konopka, P. (2007). *Groot handbook wielrennen*. Oosterhout: Centrale uitgeverij Deltas
- Larson, J. F., & Rivenburgh, N. K. (1991). A comparative analysis of Australian, U.S. and British telecasts of the Seoul Olympic opening ceremony. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 35 (1) winter, 75-94.
- Luijt, R. (2005). *Worstelen met het stereotype: Een onderzoek naar de weergave van Olympische Sporters in de Nederlandse Kranten (Eindwerk)*. Utrecht: Universiteit Utrecht. Opgehaald op 1 maart 2013 van <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2006-0324-081645/UUindex.html>
- Loonwijzer (n.d.). *Vrouwen hebben altijd gewerkt, maar weinig verdiend*. Opgehaald op 9 maart 2013 van <http://www.loonwijzer.be/main/arbeidsrecht/loonkloof/historiek>
- Lopiano, D. A. (2000). Modern history of women in Sports. *Clinics in Sports Medicine*, 19 (2), 163-173.
- Mastro, D., Seate, A. A., Blecha, E., & Gallegos, M. (2012). The Wide World of Sports Reporting: The influence of Gender- and Race- Based Expectations on Evaluations of Sports Reporters. *Journalism & Mass Communication*. Quarterly May 21, 2012.

- Messner, A. M., & Cooky, P. H. D. (2010) *Gender in Televised Sports: News and highlights shows, 1989 – 2009*. Los Angeles: Center for Feminist Research, University of Southern California.
- Miller, D. (2012). *The Official History of the Olympic Games and the IOC: Athens to London 1894-2012*. Great Britain: Mainstream Publishing Company (Edinburgh) LTD.
- Miller, T., Lawrence, G., McKay, J., & Rowe, D. (2001). *Globalization and Sport: Playing the World*. London: Sage.
- Morrison, A., Randall, P., & Velsor, E. (1982). *Breaking the glass ceiling. Can women reach the top of America's largest corporations?* USA: Perseus Publishing
- Nederlandstalige Vrouwenraad. (2006). *Infodossier gender en diversiteit*. Opgehaald op 1 december 2012 van http://www.vrouwenraad.be/media/docs/dossiers/global/gender_diversiteit_nvr.pdf
- Nederlandstalige Vrouwenraad. (2006). *Infodossier omschrijvingen*. Opgehaald op 1 december 2012 van http://www.vrouwenraad.be/media/docs/dossiers/global/gender_diversiteitomschrijving.pdf
- Participants in Olympics (n.d.). opgehaald op 1 maart 2013 van <http://www.mapsofworld.com/olympics/trivia//number-of-participants.html>
- Preuss, H. (2010). *The Economics of Staging the Olympics: A comparison of the Games 1972-2008*. UK: Edward Elgar Publishing, Inc.
- Rowe, D. (1999). *'Sport, Culture and the Media'*. Buckingham: Open University Press
- Sabo, D., Jansen, S.C., Tate, D., Duncan, M.C., & Leggett, S. (1996). Televising international sport: race, ethnicity, and nationalistic bias. *Journal of Sport and Social Issues (JSSI)*. 20 (1), 7-21.
- Scheerder, J., Philippaerts, R., Duquet, W., Van Langendonck, L., & Lefevre, J. (2006). Sportparticipatie in Vlaanderen. Sociaal ge(s)laagd? In G. Steens (red.). *Moet er nog sport zijn? Sport, beweging en gezondheid in Vlaanderen 2002-2006 – Volume 1*. (pp. 35-54). Antwerpen: F & G Partners.
- Scheerder, J., Vanreusel, B., & Taks, M. (2005). Leisure-time sport among physical education students. A time trend analysis of sport participation styles. *European Sport Management Quarterly*, 5 (4), 415-441.
- Segers, T., & van der Zijden, A. (2011). *40 jaar meisjes- en vrouwenvoetbal Wehl (1971-2011)*. Amsterdam: FC Wehl.
- Stokvis, R. (2003). *Sport, Publiek en de Media*. Apeldoorn: Het Spinhuis.

- Straeter, T.R. (2009). *Olympische Spelen 2012: Verwachte Economische Impact voor Londen. Vergelijkingsstudie met de Olympische Spelen in Barcelona (1992), Atlanta (1996) en Sydney (2000)*. Utrecht: Universiteit Utrecht. Opgehaald op 5 januari 2013 van <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2009-1204-200226/Olympische%20Spelen%202012%20-%20Verwachte%20Economische%20Impact%20voor%20Londen.pdf>
- Tankard, J. W. (2001). The empirical approach to the study of media framing. In S. D. Reese, O. H. Gandy & A. E. Grant (Eds.), *Framing public life* (pp. 95–106). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- The Economic Development, Culture, Sport and Tourism Committee. (2007). London Olympic Games and Paralympic Games: The employment and skills legacy. London: Greater London Authority. Opgehaald op 1 juli 2013 van <http://legacy.london.gov.uk/assembly/reports/econsd/games-skills-legacy.pdf>
- Treep, M. (2012). *Vrouwenvoetbal, op het randje van buitenspel*. Utrecht: Universiteit Utrecht. Opgehaald op 20 februari 2013 van <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2012-1120-200719/Vrouwenvoetbal%2c%20op%20het%20randje%20van%20buitenspel%20-%20Marlies%20Treep%2c%20juli%202012.pdf>
- Tuggle, C. A. (1996). Differences in television sports reporting of men's and women's athletics: ESPN SportsCenter and CNN Sports Tonight. *Journal of broadcasting & Electronic Media*, 41 (1), 14-24.
- Tuggle, C. A., Huffman, S., & Rosengard, D. S. (2002). A descriptive analysis of NBC's cover-age of the 2000 Summer Olympics. *Mass Communication and Society*, 5 (3), 361-375.
- United Nations (2007). *Woman, gender equality and sport (Woman 2000 and beyond)*. New York: United Nations Division for the Advancement of Women. Department of Economic and Social Affairs. Opgehaald op 20 februari 2013 van <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/Women%20and%20Sport.pdf>
- Van Reeth, D. (2013). *Is there gender discrimination on behalf of Dutch TV viewers?* Brussel: Hogeschool Universiteit Brussel.
- Vrouwenvoetbal (n.d.). Opgehaald op 1 maart 2013 van <http://nl.wikipedia.org/wiki/Vrouwenvoetbal>
- Whannel, G. (1992). *Fields in vision: Television sport and cultural transformation*. London: Routledge.
- Wimbledon (n.d.). The history of the championships. Opgehaald op 10 april 2013 van <http://aeltc2011.wimbledon.com/125th-championships/history/index.html>